

Chaṭṭhasaṅgītipiṭakam

Abhidhammapiṭake

DHĀTUKATHĀ

PUGGALAPAÑÑATTIPĀḶI

Buddhavasse 2552

Marammavasse 1370

AD. 2008

Romanized from Myanmar version published in 1997

© Buddhasāsanasamiti

Pāḷi Series 31

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

THE PĀLI ALPHABET
IN BURMESE AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

အ a   အာ ā   ဣ i   ဤ ī   ဥ u   ဦ ū   ဧ e   ဩ o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

က ka	ခ kha	ဂ ga	ဃ gha	င ṅa
စ ca	ဆ cha	ဇ ja	ဈ jha	ည ṇa
ဋ ta	ဌ tha	ဍ ḍa	ဎ ḍha	ဏ ṇa
တ ta	ထ tha	ဒ da	ဓ dha	န na
ပ pa	ဖ pha	ဗ ba	ဘ bha	မ ma

ယ ya   ရ ra   လ la   ဝ va   သ sa   တ ha   ဠ ḷa   ၵ ṁ

VOWELS IN COMBINATION

-၁ ၵ = ā   ၵ = i   ၵ = ī   ၵ - ၵ = u   ၵ - ၵ = ū   - = e   -၁ ၵ = o

က ka	ကာ kā	ကိ ki	ကီ kī	ကု ku	ကူ kū	ကေ ke	ကော ko
ခ kha	ခါ khā	ခိ khi	ခီ khī	ခု khu	ခု khū	ခေ khe	ခေါ kho ...

CONJUNCT-CONSONANTS

ကက kka	ဃ န္ဂha	ဏ န္ဓha	ဈ သ္ဃa	ည ပာ pla	ည လာ lla
ကွ kka	ဇ င္ဂa	ဇ န္ဓa	ဇ သ္ဃa	ည ပာ pba	လျ လာ lya
ကျ kya	ဆ င္ဂa	ဆ န္ဓa	ဆ န္ဓa	ည ဗာ bbha	လှ လာ lha
ကြ kri	ဇ ဣ ja	ဏ န္ဓa	ဇ န္ဓa	ဈ ဗာ bya	ဂှ ဖာ vha
ကွ kla	ဇ ဣ ja	က တာ tta	ဇ န္ဓa	ဇ ဗာ bra	ည ဓာ sta
ကွ kva	ည န္ဏa	က တာ tta	ဇ န္ဓa	ည မာ mpa	ည ဓာ stra
ဈ khya	ည န္ဏa	က တာ tva	ဇ န္ဓa	ည မာ mpha	ည ဓာ sna
ခွ khva	ည န္ဏa	ကျ တာ tya	ဇ န္ဓa	ည မာ mba	လျ ဓာ sya
ဂွ gga	ည န္ဏa	ကြ တာ tra	ဇ န္ဓa	ည မာ mbha	သ ဓာ ssa
ညွ ggha	ည န္ဏa	ဇ န္ဓa	ဈ န္ဓa	ည မာ mma	ည ဓာ sma
ဈ gya	ည န္ဏa	ဇ န္ဓa	ဈ န္ဓa	ဈ မာ mya	ည ဓာ sva
ဂြ gra	ဇ တာ tta	ဈ သ္ဃa	ည ပာ ppa	ည မာ mha	ည ဓာ hma
ကံ ṅka	ည တာ ttha	ဇ သ္ဃa	ည ပာ ppha	လျ ယာ yya	ည ဓာ hva
ခံ ṅkha	ည တာ ttha	ဇ သ္ဃa	ဈ ပာ pya	လျ ယာ yha	ည ဓာ lha
ဂံ ṅga					

၁	၂	၃	၄	၅	၆	၇	၈	၉	၀
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

Dhātukathāpāli

Mātikā			Piṭṭhaṅka
	Uddesa		
1. Nayamātikā	...	...	1
2. Abbhantaramātikā	...	...	1
3. Nayamukhamātikā	...	...	2
4. Lakkhaṇamātikā	...	...	2
5. Bāhiramātikā	...	...	2

1. Paṭhamanaya

1. Saṅgahāsaṅgahapadaniddeśa

1. Khandha	...	...	3
2. Āyatana	...	...	5
3. Dhātu	...	...	7
4. Sacca	...	...	8
5. Indriya	...	...	10
6. Paṭiccasamuppādādi	...	...	12
7. Tika	...	...	14
8. Duka	...	...	19

2. Dutīyanaya

2. Saṅgahitena-asaṅgahitapadaniddeśa	...	...	28
--------------------------------------	-----	-----	----

3. Tatiyanaya

3. Asaṅgahitenasaṅgahitapadaniddeśa	...	...	30
-------------------------------------	-----	-----	----

4. Catutthanaya

4. Saṅgahitenasaṅgahitapadaniddeśa	...	...	33
------------------------------------	-----	-----	----

Mātikā	Piṭṭhaṅka		
5. Pañcamaṅaya			
5. Asaṅgahitena-asaṅgahitapadaniddesa	...	...	35
1. Tika	...	...	38
2. Duka	...	...	39
6. Chaṭṭhaṅaya			
6. Sampayogavippayogapadaniddesa	...	...	43
1. Khandha	...	...	43
2. Āyatana	...	...	43
3. Dhātu	...	...	44
4. Saccādi	...	...	44
5. Tika	...	...	48
6. Duka	...	...	50
7. Sattamaṅaya			
7. Sampayuttenavippayuttapadaniddesa	...	...	56
8. Aṭṭhaṅaya			
8. Vippayuttenasampayuttapadaniddesa	...	...	58
9. Navamaṅaya			
9. Sampayuttenasampayuttapadaniddesa	...	...	59
10. Dasamaṅaya			
10. Vippayuttenavippayuttapadaniddesa	...	...	65
1. Tika	...	...	67
2. Duka	...	...	70
11. Ekādasamaṅaya			
11. Saṅgahitenasampayuttavippayuttapadaniddesa	...	...	75

Mātikā

Piṭṭhaṅka

12. Dvādasamanaya

12. Sampayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapadaniddesa	...	78
---	-----	----

13. Terasamanaya

13. Asaṅgahitenasampayuttavippayuttapadaniddesa	...	84
---	-----	----

14. Cuddasamanaya

14. Vippayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapadaniddesa	...	88
1. Khandhādi	...	88
2. Saccādi	...	89
3. Phassādisattaka	...	91
4. Tika	...	91
5. Duka	...	95

Dhātukathāpālimātikā niṭṭhitā.

Puggalapaññattipāli

Mātikā			Piṭṭhaṅka
	Mātikā		
1. Ekaka-uddesa	...	...	101
2. Duka-uddesa	...	...	104
3. Tika-uddesa	...	...	106
4. Catukka-uddesa	...	...	107
5. Pañcaka-uddesa	...	...	110
6. Chakka-uddesa	...	...	112
7. Sattaka-uddesa	...	...	112
8. Aṭṭhaka-uddesa	...	...	113
9. Navaka-uddesa	...	...	113
10. Dasaka-uddesa	...	...	113
	Niddesa		
1. Ekakapuggalapaññatti	...	...	114
2. Dukapuggalapaññatti	...	...	121
3. Tikapuggalapaññatti	...	...	129
4. Catukkapuggalapaññatti	...	...	143
5. Pañcakapuggalapaññatti	...	...	173
6. Chakkapuggalapaññatti	...	...	180
7. Sattakapuggalapaññatti	...	...	181
8. Aṭṭhakapuggalapaññatti	...	...	183
9. Navakapuggalapaññatti	...	...	184
10. Dasakapuggalapaññatti	...	...	185

Puggalapaññattimātikā niṭṭhitā.

Abhidhammapiṭaka

Dhātukathāpāli

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa

Uddesa

1. Nayamātikā

1. Saṅgaho asaṅgaho. Saṅgahitena asaṅgahitaṃ. Asaṅgahitena saṅgahitaṃ. Saṅgahitena saṅgahitaṃ. Asaṅgahitena asaṅgahitaṃ. Sampayogo vip̐payogo. Sampayuttena vip̐payuttaṃ. Vip̐payuttena sampayuttaṃ. Sampayuttena sampayuttaṃ. Vip̐payuttena vip̐payuttaṃ. Saṅgahitena sampayuttaṃ vip̐payuttaṃ. Sampayuttena saṅgahitaṃ asaṅgahitaṃ. Asaṅgahitena sampayuttaṃ vip̐payuttaṃ. Vip̐payuttena saṅgahitaṃ asaṅgahitaṃ.

2. Abbhantaramātikā

2. Pañcakkhandhā. Dvādasāyatanāni. Aṭṭhārasa dhātuyo. Cattāri saccāni. Bāvisatindriyāni. Paṭiccasamuppādo. Cattāro satipaṭṭhānā. Cattāro sammappadhānā. Cattāro iddhipādā. Cattāri jhānāni. Catasso appamaññāyo. Pañcindriyāni. Pañca balāni. Satta bojjhaṅgā. Ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. Phasso vedanā saññā cetanā cittaṃ adhimokkho manasikāro.

3. Nayamukhamātikā

3. Tīhi saṅgaho. Tīhi asaṅgaho. Catūhi sampayogo. Catūhi vippayogo.

4. Lakkhaṇamātikā

4. Sabhāgo. Visabhāgo.

5. Bāhiramātikā

5. Sabbāpi dhammasaṅgaṇī dhātukathāya mātikāti.

1. Paṭhamanaya

1. Saṅgahāsaṅgahapadaniddesa

1. Khandha

6. Rūpakkhandho katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahito, rūpakkhandho ekena khandhena ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahito. Katihi asaṅgahito, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahito. (1)

7. Vedanākkhandho katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahito, vedanākkhandho ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahito. Katihi asaṅgahito, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahito. (2)

8. Saññākkhandho katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahito, saññākkhandho ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahito. Katihi asaṅgahito, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahito. (3)

9. Saṅkhārakkhandho katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahito, saṅkhārakkhandho ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahito. Katihi asaṅgahito, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahito. (4)

10. Viññāṇakkhandho katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahito, viññāṇakkhandho ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi saṅgahito. Katihi asaṅgahito, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi asaṅgahito. (5)

(Ekamūlakam.)

11. Rūpakkhandho ca vedanākkhandho ca katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitā, rūpakkhandho ca vedanākkhandho ca dvīhi khandhehi

ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā. (1)

12. Rūpakkhandho ca saññākkhandho ca -pa- dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā. (2)

13. Rūpakkhandho ca saṅkhārakkhandho ca -pa- dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā. (3)

14. Rūpakkhandho ca viññāṇakkhandho ca -pa- dvīhi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, tīhi khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā. (4)

(Dukamūlakam.)

15. Rūpakkhandho ca vedanākkhandho ca saññākkhandho ca katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitā, rūpakkhandho ca vedanākkhandho ca saññākkhandho ca tīhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā. (1)

16. Rūpakkhandho ca vedanākkhandho ca saṅkhārakkhandho ca -pa- tīhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā. (2)

17. Rūpakkhandho ca vedanākkhandho ca viññāṇakkhandho ca -pa- tīhi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā. (3)

(Tikamūlakam.)

18. Rūpakkhandho ca vedanākkhandho ca saññākkhandho ca saṅkhārakkhandho ca katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitā. Rūpakkhandho ca vedanākkhandho ca saññākkhandho ca saṅkhārakkhandho ca catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā.

19. Rūpakkhandho ca vedanākkhandho ca saññākkhandho ca viññāṇakkhandho ca -pa- catūhi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

(Catukkamūlakam.)

20. Rūpakkhandho ca vedanākkhandho ca saññākkhandho ca saṅkhārakkhandho ca viññāṇakkhandho ca katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitā, rūpakkhandho ca vedanākkhandho ca saññākkhandho ca saṅkhārakkhandho ca viññāṇakkhandho ca pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

21. Pañcakkhandhā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitā, pañcakkhandhā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

(Pañcakam.)

2. Āyatana

22. Cakkhāyatanam katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitam, cakkhāyatanam ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitam. Katihi asaṅgahitam, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitam.

23. Sotāyatanam. Ghānāyatanam. Jivhāyatanam. Kāyāyatanam. Rūpāyatanam. Saddāyatanam. Gandhāyatanam. Rasāyatanam. Phoṭṭhabbāyatanam -pa- ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitam. Katihi asaṅgahitam, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitam.

24. Manāyatanam ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi saṅgahitam. Katihi asaṅgahitam, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi asaṅgahitam.

25. Dhammāyatanam asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā catūhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitam. Katihi asaṅgahitam, ekena khandhena ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitam.

(Ekamūlakam.)

26. Cakkhāyatanaṅca sotāyatanaṅca ekena khandhena dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

27. Cakkhāyatanaṅca ghānāyatanaṅca. Cakkhāyatanaṅca jivhāyatanaṅca. Cakkhāyatanaṅca kāyāyatanaṅca. Cakkhāyatanaṅca rūpāyatanaṅca. Cakkhāyatanaṅca saddāyatanaṅca. Cakkhāyatanaṅca gandhāyatanaṅca. Cakkhāyatanaṅca rasāyatanaṅca. Cakkhāyatanaṅca phoṭṭhabbāyatanaṅca ekena khandhena dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

28. Cakkhāyatanaṅca manāyatanaṅca dvīhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, tīhi khandhehi dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

29. Cakkhāyatanaṅca dhammāyatanaṅca asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

(Dukamūlakam.)

30. Dvādasāyatanaṇi katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitā, dvādasāyatanaṇi asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

(Dvādasakam.)

3. Dhātu

31. Cakkhudhātu katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitā, cakkhudhātu ekena khandhena ekenāyatanaena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

32. Sotadhātu. Ghānadhātu. Jivhādhātu. Kāyadhātu. Rūpadhātu. Saddadhātu. Gandhadhātu. Rasadhātu. Phoṭṭhabbadhātu. Cakkhuvīññādhātu. Sotavīññādhātu. Ghānavīññādhātu. Jivhāvīññādhātu. Kāyavīññādhātu. Manodhātu. Manovīññādhātu ekena khandhena ekenāyatanaena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

33. Dhammadhātu asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā catūhi khandhehi ekenāyatanaena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

(Ekamūlakam.)

34. Cakkhudhātu ca sotadhātu ca ekena khandhena dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

35. Cakkhudhātu ca ghānadhātu ca. Cakkhudhātu ca jivhādhātu ca. Cakkhudhātu ca kāyadhātu ca. Cakkhudhātu ca rūpadhātu ca. Cakkhudhātu ca saddadhātu ca.

Cakkhudhātu ca gandhadhātu ca. Cakkhudhātu ca rasadhātu ca.
Cakkhudhātu ca phoṭṭhabbhadhātu ca ekena khandhena dvīhāyatanehi dvīhi
dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi dasahāyatanehi
soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

36. Cakkhudhātu ca cakkhuvīññādhātu ca dvīhi khandhehi
dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, tīhi khandhehi
dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

37. Cakkhudhātu ca sotaviññādhātu ca. Cakkhudhātu ca
ghānaviññādhātu ca. Cakkhudhātu ca jivhāviññādhātu ca. Cakkhudhātu
ca kāyaviññādhātu ca. Cakkhudhātu ca manodhātu ca. Cakkhudhātu ca
manoviññādhātu ca dvīhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi
saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, tīhi khandhehi dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi
asaṅgahitā.

38. Cakkhudhātu ca dhammadhātu ca asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā
catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā,
ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

(Dukamūlakam.)

39. Aṭṭhārasa dhātuyo katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi
saṅgahitā, aṭṭhārasa dhātuyo asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi
khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi
asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi
asaṅgahitā.

(Aṭṭhārasakam.)

4. Sacca

40. Dukkhasaccam katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi
saṅgahitam, dukkhasaccam pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi
aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitam. Katihi asaṅgahitam, na kehici khandhehi na
kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitam.

41. Samudayasaccaṃ. Maggasaccaṃ ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitaṃ. Katihi asaṅgahitaṃ, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitaṃ.

42. Nirodhasaccaṃ na kehici khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitaṃ. Katihi asaṅgahitaṃ, pañcahi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitaṃ.

(Ekamūlakaṃ.)

43. Dukkhasaccaṅca samudayasaccaṅca pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

44. Dukkhasaccaṅca maggasaccaṅca pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

45. Dukkhasaccaṅca nirodhasaccaṅca asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

(Dukamūlakaṃ.)

46. Dukkhasaccaṅca samudayasaccaṅca maggasaccaṅca pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kāhici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

47. Dukkhasaccaṅca samudayasaccaṅca nirodhasaccaṅca asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

(Tikamūlakaṃ.)

48. Dukkhasaccañca samudayasaccañca maggasaccañca nirodhasaccañca asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

49. Cattāri saccāni katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitāni, cattāri saccāni asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitāni. Katihi asaṅgahitāni, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitāni.

(Catukkaṃ.)

5. Indriya

50. Cakkhundriyaṃ katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitaṃ, cakkhundriyaṃ ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitaṃ. Katihi asaṅgahitaṃ, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitaṃ.

51. Sotindriyaṃ. Ghānindriyaṃ. Jivhindriyaṃ. Kāyindriyaṃ. Itthindriyaṃ. Purisindriyaṃ ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitaṃ. Katihi asaṅgahitaṃ, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitaṃ.

52. Manindriyaṃ ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi saṅgahitaṃ. Katihi asaṅgahitaṃ, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi asaṅgahitaṃ.

53. Jīvitindriyaṃ dvīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitaṃ. Katihi asaṅgahitaṃ, tīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitaṃ.

54. Sukhindriyaṃ. Dukkhindriyaṃ. Somanassindriyaṃ. Domanassindriyaṃ. Upekkhindriyaṃ. Saddhindriyaṃ. Vīriyindriyaṃ. Satindriyaṃ. Samādhindriyaṃ. Paññindriyaṃ. Anaññātaññassāmītindriyaṃ. Aññindriyaṃ. Aññātāvindriyaṃ ekena khandhena ekenāyataneṇa ekāya dhātuyā saṅgahitaṃ. Katihi asaṅgahitaṃ, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitaṃ.

(Ekamūlakam.)

55. Cakkhundriyaṅca sotindriyaṅca ekena khandhena dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

56. Cakkhundriyaṅca ghānindriyaṅca. Cakkhundriyaṅca jivhindriyaṅca. Cakkhundriyaṅca kāyindriyaṅca. Cakkhundriyaṅca itthindriyaṅca. Cakkhundriyaṅca purisindriyaṅca ekena khandhena dvīhāyanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

57. Cakkhundriyaṅca manindriyaṅca dvīhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, tīhi khandhehi dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

58. Cakkhundriyaṅca jīvitindriyaṅca dvīhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, tīhi khandhehi dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

59. Cakkhundriyaṅca sukhindriyaṅca. Cakkhundriyaṅca dukkhindriyaṅca. Cakkhundriyaṅca somanassindriyaṅca. Cakkhundriyaṅca domanassindriyaṅca. Cakkhundriyaṅca upekkhindriyaṅca. Cakkhundriyaṅca saddhindriyaṅca. Cakkhundriyaṅca vīriyindriyaṅca. Cakkhundriyaṅca satindriyaṅca. Cakkhundriyaṅca samādhindriyaṅca. Cakkhundriyaṅca paññindriyaṅca. Cakkhundriyaṅca anaññātaññassāmītindriyaṅca. Cakkhundriyaṅca aññindriyaṅca. Cakkhundriyaṅca aññātāvindriyaṅca dvīhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, tīhi khandhehi dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

(Dukamūlakam.)

60. Bāvīsatiṅdriyāni katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitāni. Bāvīsatiṅdriyāni catūhi khandhehi sattahāyatanehi terasahi dhātūhi saṅgahitāni. Katihi asaṅgahitāni, ekena khandhena pañcahāyatanehi pañcahi dhātūhi asaṅgahitāni.

6. Paṭṭicasamuppādādi

61. Avijjā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

62. Avijjāpaccayā saṅkhārā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

63. Saṅkhārapaccayā viññāṇaṃ ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi saṅgahitaṃ. Katihi asaṅgahitaṃ, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi asaṅgahitaṃ.

64. Viññāṇapaccayā nāmarūpaṃ catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahitaṃ. Katihi asaṅgahitaṃ, ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitaṃ.

65. Nāmarūpapaccayā saḷāyatanaṃ dvīhi khandhehi chahāyatanehi dvādasahi dhātūhi saṅgahitaṃ. Katihi asaṅgahitaṃ, tīhi khandhehi chahāyatanehi chahi dhātūhi asaṅgahitaṃ.

66. Saḷāyatanapaccayā phasso. Phassapaccayā vedanā. Vedanāpaccayā taṇhā. Taṇhāpaccayā upādānaṃ. Kammabhavo¹ ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahito. Katihi asaṅgahito, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahito.

---

1. Upādānapaccayā kammabhavo (Sī, Syā)

67. Upapattibhavo. Kāmabhavo. Saññābhavo. Pañcavokārabhavo pañcahi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi saṅgahito. Katihi asaṅgato, na kehici khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā asaṅgahito.

68. Rūpabhavo pañcahi khandhehi pañcahāyanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahito. Katihi asaṅgahito, na kehici khandhehi sattahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgato.

69. Arūpabhavo. Nevasaññānāsaññābhavo. Catuvokārabhavo catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahito. Katihi asaṅgahito, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahito.

70. Asaññābhavo. Ekavokārabhavo ekena khandhena dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahito. Katihi asaṅgahito, catūhi khandhehi dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahito.

71. Jāti dvīhi khandhehi. Jarā dvīhi khandhehi. Maraṇaṃ dvīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitaṃ. Katihi asaṅgahitaṃ, tīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitaṃ.

72. Soko. Paridevo. Dukkhaṃ. Domanassaṃ. Upāyāso. Satipaṭṭhānaṃ. Sammappadhānaṃ ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitaṃ. Katihi asaṅgahitaṃ, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitaṃ.

73. Iddhipādo dvīhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahito. Katihi asaṅgahito, tīhi khandhehi dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahito.

74. Jhānaṃ dvīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitaṃ. Katihi asaṅgahitaṃ, tīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitaṃ.

75. Appamaññā. Pañcindriyāni. Pañca balāni. Satta bojjhaṅgā. Ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. Phasso. Vedanā. Saññā. Cetanā. Adhimokkho. Manasikāro ekena khandhena ekenāyatanaena ekāya dhātuyā saṅgahito. Katihi asaṅgahito, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahito.

76. Cittam ekena khandhena ekenāyatanaena sattahi dhātūhi saṅgahitam. Katihi asaṅgahitam, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi asaṅgahitam.

---

7. Tika

77. Kusalā dhammā. Akusalā dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitā. Kusalā dhammā. Akusalā dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

78. Abyākatā dhammā asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

79. Sukhāya vedanāya sampayuttā dhammā. Dukkhāya vedanāya sampayuttā dhammā tīhi khandhehi dvīhāyatanehi tīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

80. Adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttā dhammā tīhi khandhehi dvīhāyatanehi sattahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi dasahāyatanehi ekādasati dhātūhi asaṅgahitā.

81. Vipākā dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

82. Vipākadhammadhammā. Saṁkiliṭṭhasaṁkilesikā dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

83. Nevavipākanavipākadhammadhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi terasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi pañcahi dhātūhi asaṅgahitā.

84. Upādinnupādāniyā dhammā pañcahi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā asaṅgahitā.

85. Anupādinnupādāniyā dhammā pañcahi khandhehi sattahāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi pañcahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

86. Anupādinna-anupādāniyā dhammā. Asaṁkiliṭṭha-asāṁkilesikā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

87. Asaṁkiliṭṭhasaṁkilesikā dhammā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

88. Savitakkasavicārā dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi tīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

89. Avitakkavicāramattā dhammā. Pītisahagatā dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

90. Avitakka-avicārā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi ekāya dhātuyā asaṅgahitā.

91. Sukhasahagatā dhammā tīhi khandhehi dvīhāyatanehi tīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

92. Upekkhāsahagatā dhammā tīhi khandhehi dvīhāyatanehi sattahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi dasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi asaṅgahitā.

93. Dassanena pahātabbā dhammā. Bhāvanāya pahātabbā dhammā. Dassanena pahātabbahetukā dhammā. Bhāvanāya pahātabbahetukā dhammā. Ācayagāmino dhammā. Apacayagāmino dhammā. Sekkhā dhammā. Asekkhā dhammā. Mahaggaṭā dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

94. Neva dassanena na bhāvanāya pahātabbā dhammā. Neva dassanena na bhāvanāya pahātabbahetukā dhammā. Nevācayagāmi nāpacayagāmino dhammā. Nevasekkhanāsekkhā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

95. Parittā dhammā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

96. Appamāṇā dhammā. Paṇītā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

97. Parittārammaṇā¹ dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

98. Mahaggatārammaṇā dhammā. Appamāṇārammaṇā dhammā. Hīnā dhammā. Micchattaniyatā dhammā. Sammattaniyatā dhammā, maggārammaṇā dhammā. Maggahetukā dhammā. Maggādhipatino dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

99. Majjhimā dhammā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

100. Aniyatā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

101. Uppannā dhammā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

102. Anuppannā dhammā pañcahi khandhehi sattahāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi pañcahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

---

1. Parittāramaṇā (?)

103. Uppādinō dhammā pañcahi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā asaṅgahitā.

104. Atītā dhammā. Anāgatā dhammā. Paccuppannā dhammā. Ajjhattā dhammā ajjhatabhiddhā dhammā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

105. Bahiddhā dhammā asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

106. Atītārammaṇā dhammā. Anāgatārammaṇā dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

107. Paccuppannārammaṇā dhammā. Ajjhattārammaṇā dhammā. Bahiddhārammaṇā dhammā. Ajjhatabhiddhārammaṇā dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

108. Sanidassanasappaṭighā dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

109. Anidassanasappaṭighā dhammā ekena khandhena navahāyatanehi navahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi tīhāyatanehi navahi dhātūhi asaṅgahitā.

110. Anidassana-appaṭighā dhammā asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

8. Duka

111. Hetū dhammā. Hetū ceva sahetukā ca dhammā. Hetū cevahetusampayuttā ca dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

112. Na hetū dhammā. Ahetukā dhammā. Hetuvippayuttā dhammā. Na hetu ahetukā¹ dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

113. Sahetukā dhammā. Hetusampayuttā dhammā. Sahetukā ceva na ca hetū dhammā. Hetusampayuttā ceva na ca hetū dhammā. Na hetu sahetukā dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

114. Sappaccayā dhammā. Saṅkhatā dhammā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

115. Appaccayā dhammā. Asaṅkhatā dhammā na kehici khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, pañcahi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

116. Sanidassanā dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

---

1. Na hetū ahetukā (Syā, Ka) Abhi 2 dukapañhāpucchakepi.

117. Anidassanā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā asaṅgahitā.

118. Sappaṭighā dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi asaṅgahitā.

119. Appaṭighā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

120. Rūpino dhammā ekena khandhena ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā.

121. Arūpino dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

122. Lokiyā dhammā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

123. Lokuttarā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

124. Kenaci viññeyyā dhammā. Kenaci na viññeyyā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

125. Āsavā dhammā. Āsavā ceva sāsavā ca dhammā. Āsavā ceva āsavasampayuttā ca dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

126. No āsavā dhammā. Āsavavippayuttā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

127. Sāsavā dhammā. Sāsavā ceva no ca āsavā dhammā. Āsavavippayuttā sāsavā dhammā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

128. Anāsavā dhammā. Āsavavippayuttā anāsavā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

129. Āsavasampayuttā dhammā. Āsavasampayuttā ceva no ca āsavā dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

130. Saṃyojanā dhammā. Ganthā dhammā. Oghā dhammā. Yogā dhammā. Nīvaraṇā dhammā. Parāmāsā dhammā. Parāmāsā ceva parāmaṭṭhā ca dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

131. No parāmāsā dhammā. Parāmāsavippayuttā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi

saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

132. Parāmaṭṭhā dhammā. Parāmaṭṭhā ceva no ca parāmāsā dhammā. Parāmāsavippayuttā parāmaṭṭhā dhammā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

133. Aparāmaṭṭhā dhammā. Parāmāsavippayuttā aparāmaṭṭhā dhammā asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

134. Parāmāsasampayuttā dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

135. Sārammaṇā dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

136. Anārammaṇā dhammā asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā ekena khandhena ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā.

137. Cittā dhammā ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi asaṅgahitā.

138. No cittā dhammā asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā.

139. Cetasikā dhammā. Cittasampayuttā dhammā. Cittasaṃsaṭṭhā dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

140. Acetasikā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā dvīhi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, tīhi khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

141. Cittavippayuttā dhammā. Cittavisaṃsaṭṭhā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā ekena khandhena ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā.

142. Cittasamuṭṭhānā dhammā catūhi khandhehi chahāyatanehi chahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena chahāyatanehi dvādasahi dhātūhi asaṅgahitā.

143. No cittasamuṭṭhānā dhammā. No cittasahabhuno dhammā. No cittānuparivattino dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā dvīhi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, tīhi khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

144. Cittasahabhuno dhammā. Cittānuparivattino dhammā catūhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

145. Cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānā dhammā.
Cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānasahabhuno dhammā.
Cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānānuparivattino dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

146. No cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānā dhammā. No cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānasahabhuno dhammā. No cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānānuparivattino dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā dvīhi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, tīhi khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

147. Ajjhattikā dhammā dvīhi khandhehi chahāyatanehi dvādasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, tīhi khandhehi chahāyatanehi chahi dhātūhi asaṅgahitā.

148. Bāhirā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā catūhi khandhehi chahāyatanehi chahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena chahāyatanehi dvādasahi dhātūhi asaṅgahitā.

149. Upādā dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi asaṅgahitā.

150. No upādā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi tīhāyatanehi navahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi navahāyatanehi navahi dhātūhi asaṅgahitā.

151. Upādinnā dhammā pañcahi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā asaṅgahitā.

152. Anupādinnā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi sattahāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi pañcahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

153. Upādānā dhammā. Kilesā dhammā. Kilesā ceva saṅkilesikā ca dhammā. Kilesā ceva saṅkiliṭṭhā ca dhammā. Kilesā ceva kilesasampayuttā ca dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya

dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

154. No kilesā dhammā. Asaṅkiliṭṭhā dhammā. Kilesavippayuttā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

155. Saṅkilesikā dhammā. Saṅkilesikā ceva no ca kilesā dhammā. Kilesavippayuttā saṅkilesikā dhammā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

156. Asaṅkilesikā dhammā. Kilesavippayuttā asaṅkilesikā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

157. Saṅkiliṭṭhā dhammā. Kilesasampayuttā dhammā. Saṅkiliṭṭhā ceva no ca kilesā dhammā. Kilesasampayuttā ceva no ca kilesā dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

158. Dassanena pahātabbā dhammā. Bhāvanāya pahātabbā dhammā. Dassanena pahātabbahetukā dhammā. Bhāvanāya pahātabbahetukā dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

159. Na dassanena pahātabbā dhammā. Na bhāvanāya pahātabbā dhammā. Na dassanena pahātabbahetukā dhammā. Na bhāvanāya pahātabbahetukā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi

aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

160. Savitakkā dhammā. Savicārā dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi tīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

161. Avitakkā dhammā. Avicārā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi ekāya dhātuyā asaṅgahitā.

162. Sappītikā dhammā. Pīṭisahagatā dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

163. Appītikā dhammā. Na pīṭisahagatā dhammā. Na sukhasahagatā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

164. Sukhasahagatā dhammā tīhi khandhehi dvīhāyatanehi tīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

165. Upekkhāsahagatā dhammā tīhi khandhehi dvīhāyatanehi sattahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi dasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi asaṅgahitā.

166. Na upekkhāsahagatā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi terasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi pañcahi dhātūhi asaṅgahitā.

167. Kāmāvacarā dhammā. Pariyāpannā dhammā. Sa-uttarā dhammā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

168. Na kāmāvacarā dhammā. Apariyāpannā dhammā. Anuttarā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

169. Rūpāvacarā dhammā. Arūpāvacarā dhammā. Niyyānikā dhammā. Niyatā dhammā. Saraṇā dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

170. Na rūpāvacarā dhammā. Na arūpāvacarā dhammā. Aniyānikā dhammā. Aniyatā dhammā. Araṇā dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitā. Araṇā dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

Saṅgahāsaṅgahapadaniddeso paṭhamo.

2. Dutiyānaya

2. Saṅgahitena-asaṅgahitapadaniddesa

171. Cakkhāyatanena ye dhammā -pa-. Phoṭṭhabbāyatanena ye dhammā. Cakkhudhātuyā ye dhammā -pa-. Phoṭṭhabbhadhātuyā ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi asaṅgahitā, te dhammā catūhi khandhehi dvihāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi asaṅgahitā.

172. Cakkhaviññāṇadhātuyā ye dhammā. Sotaviññāṇadhātuyā ye dhammā. Ghānaviññāṇadhātuyā ye dhammā. Jivhāviññāṇadhātuyā ye dhammā. Kāyaviññāṇadhātuyā ye dhammā. Manodhātuyā ye dhammā. Manoviññāṇadhātuyā ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā -pa- te dhammā catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi dvādasahi dhātūhi asaṅgahitā.

173. Cakkhundriyena ye dhammā. Sotindriyena ye dhammā. Ghānindriyena ye dhammā. Jivhindriyena ye dhammā. Kāyindriyena ye dhammā. Itthindriyena ye dhammā. Purisindriyena ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā -pa- te dhammā catūhi khandhehi dvihāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi asaṅgahitā.

174. Asaññābhavena ye dhammā. Ekavokārabhavena ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā -pa- te dhammā catūhi khandhehi tihāyatanehi navahi dhātūhi asaṅgahitā.

175. Paridevena ye dhammā. Sanidassanasappaṭighehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā -pa- te dhammā catūhi khandhehi dvihāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi asaṅgahitā.

176. Anidassanasappaṭighehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā -pa- te dhammā catūhi khandhehi dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

177. Sanidassanehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā -pa- te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi asaṅgahitā.

178. Sappaṭighehi dhammehi ye dhammā. Upādādhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi asaṅgahitā. Te dhammā catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

Dasāyatanā sattarasa dhātuyo,
Sattindriyā asaṅgābhavo ekavokārabhavo.
Paridevo sanidassanasappaṭiḡhaṃ,
Anidassanaṃ punadeva¹ sappaṭiḡhaṃ upādāti.

Saṅgahitena asaṅgahitapadaniddeso dutiyo.

3. Tatiyanaya

3. Asaṅgahitenasaṅgahitapadaniddesa

179. Vedanākkhandhena ye dhammā. Saññākkhandhena ye dhammā. Saṅkhārakkhandhena ye dhammā. Samudayasaccena ye dhammā. Maggasaccena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā. Te dhammā katihi khandhehi katiḥāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitā, te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā.

180. Nirodhasaccena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā -pa- te dhammā catūhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā.

181. Jīvitindriyena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā -pa- te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā dvīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā.

182. Itthindriyena ye dhammā. Purisindriyena ye dhammā. Sukhindriyena ye dhammā. Dukkhindriyena ye dhammā. Somanassindriyena ye dhammā. Domanassindriyena ye dhammā. Upekkhindriyena ye dhammā. Saddhindriyena ye dhammā. Vīriyindriyena ye dhammā. Satindriyena ye dhammā. Samādhindriyena ye dhammā. Paññindriyena ye dhammā. Anaññātāññassāmītindriyena ye dhammā. Aññindriyena ye dhammā. Aññātāvindriyena ye dhammā. Avijjāya ye dhammā. Avijjāpaccayā saṅkhārena ye dhammā. Saḷāyatanapaccayā phassena ye dhammā. Phassapaccayā vedanāya ye dhammā. Vedanāpaccayā taṇhāya ye dhammā. Taṇhāpaccayā upādānena ye dhammā. Kammabhavena¹ ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā -pa- te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā.

---

1. Upādānapaccayā kammabhavena (Syā)

183. Jātiyā ye dhammā. Jarāya ye dhammā. Maraṇena ye dhammā. Jhānena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā -pa- te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā dvīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā.

184. Sokena ye dhammā. Dukkheṇa ye dhammā. Domanassena ye dhammā. Upāyāsena ye dhammā. Satipaṭṭhānena ye dhammā. Sammappadhānena ye dhammā. Appamaññāya ye dhammā. Pañcahi indriyehi ye dhammā. Pañcahi balehi ye dhammā. Sattahi bojjaṅgehi ye dhammā. Ariyena aṭṭhaṅgikena maggena ye dhammā. Phassena ye dhammā. Vedanāya ye dhammā. Saññāya ye dhammā. Cetanāya ye dhammā. Adhimokkheṇa ye dhammā. Manasikāreṇa ye dhammā. Hetūhi dhammehi ye dhammā. Hetūhi ceva sahetukehi ca dhammehi ye dhammā. Hetūhi ceva hetusampayuttehi ca dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā -pa- te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā.

185. Appaccayehi dhammehi ye dhammā. Asaṅkhathehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā -pa- te dhammā catūhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā.

186. Āsavehi dhammehi ye dhammā. Āsavehi ceva sāsavehi ca dhammehi ye dhammā. Āsavehi ceva āsavaṅkhathehi ca dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā.

187. Saṃyojanehi. Ganthehi. Oghehi. Yogehi. Nīvaraṇehi. Parāmāschi dhammehi ye dhammā. Parāmāschi ceva parāmaṭṭhehi ca dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā.

188. Cetasikehi dhammehi ye dhammā. Cittasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṃsaṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānasahabhūhi dhammehi ye dhammā. Cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānānuparivattīhi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā -pa- te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā.

189. Cittasahabhūhi dhammehi ye dhammā. Cittānuparivattīhi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā -pa- te dhammā na kehici khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā.

190. Upādānehi dhammehi ye dhammā. Kilesehi dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva saṅkilesikehi ca dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva saṅkiliṭṭhehi ca dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva kilesasampayuttehi ca dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitā, te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā.

Tayo khandhā tathā saccā, indriyāni ca soḷasa.

Padāni paccayākāre, cuddasūpari cuddasa.

Samatimsa padā honti, gocchakesu dasasvatha.

Duve cūḷantaradukā¹, aṭṭha honti mahantarāti.

Asaṅgahitena saṅgahitapadaniddeso tatiyo.

---

1. Cullantaradukā (Sī)

4. Catutthanaya

4. Saṅgahitenasaṅgahitapadaniddesa

191. Samudayasaccena ye dhammā. Maggasaccena ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitā, te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā.

192. Itthindriyena ye dhammā. Purisindriyena ye dhammā. Sukhindriyena ye dhammā. Dukkhindriyena ye dhammā. Somanassindriyena ye dhammā. Domanassindriyena ye dhammā. Upekkhindriyena ye dhammā. Saddhindriyena ye dhammā. Vīriyindriyena ye dhammā. Satindriyena ye dhammā. Samādhindriyena ye dhammā. Paññindriyena ye dhammā. Anaññātaññassāmītindriyena ye dhammā. Aññindriyena ye dhammā. Aññātāvindriyena ye dhammā.

Avijjāya ye dhammā. Avijjāpaccayā saṅkhārena ye dhammā. Saḷāyatanapaccayā phassena ye dhammā. Vedanāpaccayā taṇhāya ye dhammā. Taṇhāpaccayā upādānena ye dhammā. Kammabhavena ye dhammā. Sokena ye dhammā. Paridevena ye dhammā. Dukkheṇa ye dhammā. Domanassena ye dhammā. Upāyāsena ye dhammā.

Satipaṭṭhānena ye dhammā. Sammappadhānena ye dhammā. Appamaññāya ye dhammā. Pañcahi indriyehi ye dhammā. Pañcahi balehi ye dhammā. Sattahi bojjhaṅgehi ye dhammā. Ariyena aṭṭhaṅgikena maggena ye dhammā. Phassena ye dhammā. Cetanāya ye dhammā. Adhimokkheṇa ye dhammā. Manasikārena ye dhammā.

Hetūhi dhammehi ye dhammā. Hetūhi ceva sahetukehi ca dhammehi ye dhammā. Hetūhi ceva hetusampayuttehi ca dhammehi ye dhammā. Āsavehi. Saṃyojanehi. Ganthehi. Oghehi. Yogehi. Nīvaraṇehi. Parāmāsehi. Upādānehi. Kilesehi dhammehi ye dhammā. Kilesehi

ceva saṁkilesikehi ca dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva saṁkiliṭṭhehi ca dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva kilesasampayuttehi ca dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā. Tehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā. Te dhammā katihi khandhehi katiḥāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitā, te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā.

Dve saccā pannarasindriyā, ekādasa paṭiccapadā.

Uddhamṁ puna ekādasa, gocchakapadamettha tiṁsavidhāti¹.

Saṅgahitena saṅgahitapaniddeṣo catuttho.

---

1. Tiṁsavidhanti (I)

5. Pañcamanaya

5. Asaṅgahitena asaṅgahitapadaniddesa

193. Rūpakkhandhena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi asaṅgahitā, te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā.

194. Vedanākkhandhena ye dhammā. Saññākkhandhena ye dhammā. Saṅkhārakkhandhena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

195. Viññāṇakkhandhena ye dhammā. Manāyatanena ye dhammā. Cakkhuvīññāṇadhātuyā ye dhammā -pa-. Manodhātuyā ye dhammā. Manoviññāṇadhātuyā ye dhammā. Manindriyena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi asaṅgahitā.

196. Cakkhāyatanena ye dhammā -pa-. Phoṭṭhabbāyatanena ye dhammā. Cakkhudhātuyā ye dhammā -pa-. Phoṭṭhabbadhātuyā ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi asaṅgahitā.

197. Dhammāyatanena ye dhammā. Dhammadhātuyā ye dhammā. Itthindriyena ye dhammā. Purisindriyena ye dhammā. Jīvitindriyena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā.

198. Samudayasaccena ye dhammā. Maggasaccena ye dhammā. Nirodhasaccena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā. Dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

199. Cakkhundriyena ye dhammā -pa-. Kāyindriyena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi asaṅgahitā.

200. Sukhindriyena ye dhammā. Dukkhindriyena ye dhammā. Somanassindriyena ye dhammā. Domanassindriyena ye dhammā. Upekkhindriyena ye dhammā. Saddhindriyena ye dhammā. Vīriyindriyena ye dhammā. Satindriyena ye dhammā. Samādhindriyena ye dhammā. Paññindriyena ye dhammā. Anaññātāññassāmītindriyena ye dhammā. Aññindriyena ye dhammā. Aññātāvindriyena ye dhammā. Avijjāya ye dhammā. Avijjāpaccayā saṅkhārena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

201. Saṅkhārapaccayā viññāṇena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi asaṅgahitā.

202. Viññāṇapaccayā nāmarūpena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā.

203. Nāmarūpapaccayā saḷāyatanena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā asaṅgahitā.

204. Saḷāyatanapaccayā phassena ye dhammā. Phassapaccayā vedanāya ye dhammā. Vedanāpaccayā taṇhāya ye dhammā. Taṇhāpaccayā upādānena ye dhammā. Kammabhavena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

205. Arūpabhavena ye dhammā. Nevasaññānāsaññābhavena ye dhammā. Catuvokārabhavena ye dhammā. Iddhipādena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā ekena kandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

206. Asaññābhavena ye dhammā. Ekavokārabhavena ye dhammā. Jātiyā ye dhammā. Jarāya ye dhammā. Maraṇena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā ekena kandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā.

207. Paridevena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi asaṅgahitā.

208. Sokena ye dhammā. Dukkheṇa ye dhammā. Domanassena ye dhammā. Upāyāsena ye dhammā. Satipaṭṭhānena ye dhammā. Sammappadhānena ye dhammā. Jhānena ye dhammā. Appamaññāya ye dhammā. Pañcahi indriyehi ye dhammā. Pañcahi balehi ye dhammā. Sattahi bojjhaṅgehi ye dhammā. Ariyena aṭṭhaṅgikena maggena ye dhammā. Phassena ye dhammā. Vedanāya ye dhammā. Saññāya ye dhammā. Cetanāya ye dhammā. Adhimokkheṇa ye dhammā. Manasikāreṇa ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

209. Cittena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā
āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye
dhammā -pa- te dhammā catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi
dhātūhi asaṅgahitā.

1. Tika

210. Kusalehi dhammehi ye dhammā. Akusalehi dhammehi ye
dhammā. Sukhāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā.
Dukkhāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā.
Adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā.
Vipākehi dhammehi ye dhammā. Vipākadhammadhammehi ye dhammā.
Anupādinna-anupādāniyehi dhammehi ye dhammā.
Saṁkiliṭṭhasaṁkilesikehi dhammehi ye dhammā. Asaṁkiliṭṭha-
asaṁkilesikehi dhammehi ye dhammā. Savitakkasavicārehi dhammehi ye
dhammā. Avitakkavicāramattehi dhammehi ye dhammā. Pīṭisahagatehi
dhammehi ye dhammā. Sukhasahagatehi dhammehi ye dhammā.
Upekkhāsahagatehi dhammehi ye dhammā. Dassanena pahātabbehi
dhammehi ye dhammā. Bhāvanāya pahātabbehi dhammehi ye dhammā.
Dassanena pahātabbahetukehi dhammehi ye dhammā. Bhāvanāya
pahātabbahetukehi dhammehi ye dhammā. Ācayagāmīhi dhammehi ye
dhammā. Apacayagāmīhi dhammehi ye dhammā. Sekkhehi dhammehi ye
dhammā. Asekkhehi dhammehi ye dhammā. Mahaggatehi dhammehi ye
dhammā. Appamāṇehi dhammehi ye dhammā. Parittārammaṇehi dhammehi
ye dhammā. Mahaggatārammaṇehi dhammehi ye dhammā.
Appamāṇārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Hīnehi dhammehi ye
dhammā. Paṇītehi dhammehi ye dhammā. Micchattaniyatehi dhammehi ye
dhammā. Sammattaniyatehi dhammehi ye dhammā. Maggārammaṇehi
dhammehi ye dhammā. Maggahetukehi dhammehi ye dhammā.
Maggādhipatīhi dhammehi ye dhammā. Atītārammaṇehi dhammehi ye
dhammā. Anāgatārammaṇehi dhammehi ye dhammā.
Paccuppanārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Ajjhattārammaṇehi
dhammehi ye dhammā. Bahiddhārammaṇehi dhammehi ye dhammā.
Ajjhatabhiddhārammaṇehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena
asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi
dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi
dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

211. Sanidassanasappaṭighehi dhammehi ye dhammā.
Anidassanasappaṭighehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena
asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi
dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi
aṭṭhahi dhātūhi asaṅgahitā.

2. Duka

212. Hetūhi dhammehi ye dhammā. Hetūhi ceva sahetukehi ca
dhammehi ye dhammā. Hetūhi ceva hetusampayuttehi ca dhammehi ye
dhammā. Khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā
dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā
dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

213. Sahetukehi dhammehi ye dhammā. Hetusampayuttehi dhammehi
ye dhammā. Sahetukehi ceva na ca hetūhi dhammehi ye dhammā.
Hetusampayuttehi ceva na ca hetūhi dhammehi ye dhammā. Na
hetusahetukehi¹ dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā
āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye
dhammā -pa- te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi
asaṅgahitā.

214. Appaccayehi dhammehi ye dhammā. Asaṅkhatehi dhammehi ye
dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā
dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā
dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

215. Sanidassanehi dhammehi ye dhammā. Sappaṭighehi dhammehi ye
dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā
dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā
catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi asaṅgahitā.

216. Rūpīhi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā
āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi

---

1. Na hetū sahetukehi (Sī), na hetūhi sahetukehi (Syā, Ka)

ye dhammā -pa- te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā.

217. Arūpīhi dhammehi ye dhammā. Lokuttarehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

218. Āsavehi dhammehi ye dhammā. Āsavehi ceva sāsavehi ca dhammehi ye dhammā. Āsavehi ceva āsavasampayuttehi ca dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

219. Anāsavehi dhammehi ye dhammā. Āsavasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Āsavasampayuttehi ceva no ca āsavehi dhammehi ye dhammā. Āsavavippayuttehi anāsavehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

220. Saṃyojanehi dhammehi ye dhammā. Ganthehi dhammehi ye dhammā. Oghehi dhammehi ye dhammā. Yogehi dhammehi ye dhammā. Nīvaraṇehi dhammehi ye dhammā. Parāmāsehi dhammehi ye dhammā. Parāmāsehi ceva parāmaṭṭhehi ca dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

221. Aparāmaṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Parāmāsasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Parāmāsavippayuttehi aparāmaṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Sārammaṇehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

222. Anārammaṇehi dhammehi ye dhammā. No cittehi dhammehi ye dhammā. Cittavippayuttehi dhammehi ye dhammā. Cittavisamsaṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Cittasamuṭṭhānehi dhammehi ye dhammā. Cittasahabhūhi dhammehi ye dhammā. Cittānuparivattīhi dhammehi ye dhammā. Bāhirehi dhammehi ye dhammā. Upādādhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā.

223. Cittehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi asaṅgahitā.

224. Cetasikehi dhammehi ye dhammā. Cittasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Cittasamsaṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Cittasamsaṭṭhasamuṭṭhānehi dhammehi ye dhammā. Cittasamsaṭṭhasamuṭṭhānasahabhūhi dhammehi ye dhammā. Cittasamsaṭṭhasamuṭṭhānānuparivattīhi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

225. Ajjhattikehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā asaṅgahitā.

226. Upādānehi dhammehi ye dhammā. Kilesehi dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva saṅkilesikehi ca dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva saṅkiliṭṭhehi ca dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva kilesasampayuttehi ca dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā -pa- te dhammā dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

227. Asaṅkilesikehi dhammehi ye dhammā. Saṅkiliṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Kilesasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Saṅkiliṭṭhehi ceva no ca kilesehi dhammehi ye dhammā. Kilesasampayuttehi ceva no ca kilesehi dhammehi ye dhammā. Kilesavippayuttehi asaṅkilesikehi dhammehi ye dhammā. Dassanena pahātabbehi dhammehi ye dhammā. Bhāvanāya pahātabbehi dhammehi ye dhammā. Dassanena pahātabbahetukehi dhammehi ye dhammā. Bhāvanāya pahātabbahetukehi dhammehi ye dhammā. Savitakkehi dhammehi ye dhammā. Savicārehi dhammehi ye dhammā. Sappītehi dhammehi ye dhammā. Pīṭisahagatehi dhammehi ye dhammā. Sukhasahagatehi dhammehi ye dhammā. Upekkhāsahagatehi dhammehi ye dhammā. Na kāmāvacarehi dhammehi ye dhammā. Rūpāvacarehi dhammehi ye dhammā. Arūpāvacarehi dhammehi ye dhammā. Apariyāpannehi dhammehi ye dhammā. Niyyānikehi dhammehi ye dhammā. Niyatehi dhammehi ye dhammā. Anuttarehi dhammehi ye dhammā. Saraṇehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā. Te dhammā katihī khandhehi katihāyatanehi katihī dhātūhi asaṅgahitā, te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

Rūpañca dhammāyatanaṃ dhammadhātu,

Itthipumaṃ jīvitaṃ nāmarūpaṃ.

Dve bhavā jātijarā maccurūpaṃ,

Anārammaṇaṃ no cittaṃ cittaṇa vippayuttaṃ.

Visaṃsaṭṭhaṃ samuṭṭhānasahabhu anuparivatti,

Bāhiraṃ upādā dve visayo¹ esanayo subuddho.

Asaṅgahitena asaṅgahitapadaniddeso pañcama.

6. Chaṭṭhanaya

6. Sampayogavippayogapadaniddesa

1. Khandha

228. Rūpakkkhandho katihi khandhehi katiḥāyatanehi katihi dhātūhi sampayuttoti natthi. Katihi vippayutto, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayutto.

229. Vedanākkhandho. Saññākkhandho. Saṅkhārakkhandho tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayutto. Katihi vippayutto, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayutto.

230. Viññāṇakkhandho tīhi khandhehi sampayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayutto. Katihi vippayutto, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayutto.

2. Āyatana

231. Cakkhāyatanaṃ -pa-. Phoṭṭhabbāyatanaṃ -pa- sampayuttanti natthi. Katihi vippayuttaṃ, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttaṃ, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttaṃ.

232. Manāyatanaṃ tīhi khandhehi sampayuttaṃ, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttaṃ. Katihi vippayuttaṃ, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttaṃ, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttaṃ.

3. Dhātu

233. Cakkhudhātu -pa-. Phoṭṭhabbadhātu -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

234. Cakkhuvīññādhātu -pa-. Manodhātu. Manovīññādhātu tīhi khandhehi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena kandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

4. Saccādi

235. Samudayasaccam. Maggasaccam tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttam, ekena kandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttam. Katihi vippayuttam, ekena kandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttam, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttam.

236. Nirodhasaccam. Cakkhundriyam -pa-. Kāyindriyam. Itthindriyam. Purisindriyam -pa- sampayuttanti natthi. Katihi vippayuttam, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttam, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttam.

237. Manindriyam tīhi khandhehi sampayuttam, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttam. Katihi vippayuttam, ekena kandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttam, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttam.

238. Sukhindriyam. Dukkhindriyam. Somanassindriyam. Domanassindriyam tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttam, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttam. Katihi vippayuttam, ekena kandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttam, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttam.

239. Upekkhindriyaṃ tīhi khandhehi ekenāyatanena chahi dhātūhi sampayuttaṃ, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttaṃ. Katihi vippayuttaṃ, ekena khandhena dasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi vippayuttaṃ, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttaṃ.

240. Saddhindriyaṃ. Vīriyindriyaṃ. Satindriyaṃ. Samādhindriyaṃ. Paññindriyaṃ. Anaññātāññassāmītindriyaṃ. Aññindriyaṃ. Aññātāvindriyaṃ. Avijjā. Avijjāpaccayā saṅkhārā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

241. Saṅkhārapaccayā viññāṇaṃ tīhi khandhehi sampayuttaṃ, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttaṃ. Katihi vippayuttaṃ, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttaṃ, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttaṃ.

242. Saḷāyatanapaccayā phasso tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayutto, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayutto. Katihi vippayutto, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayutto.

243. Phassapaccayā vedanā tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

244. Vedanāpaccayā taṇhā. Taṇhāpaccayā upādānaṃ. Kammabhavo tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayutto, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayutto. Katihi

vippayutto, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayutto.

245. Rūpabhavo -pa- sampayuttoti natthi. Katihi vippayutto, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi tīhi dhātūhi vippayutto.

246. Arūpabhavo. Nevasaññānāsaññābhavo. Catuvokārabhavo -pa- sampayuttoti natthi. Katihi vippayutto, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayutto.

247. Asaññābhavo. Ekavokārabhavo. Paridevo -pa- sampayuttoti natthi. Katihi vippayutto, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayutto.

248. Soko. Dukkhaṃ. Domanassaṃ tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttaṃ, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttaṃ. Katihi vippayuttaṃ, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttaṃ, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttaṃ.

249. Upāyāso. Satipaṭṭhānaṃ. Sammappadhānaṃ tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttaṃ, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttaṃ. Katihi vippayuttaṃ, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttaṃ, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttaṃ.

250. Iddhipādo dvīhi khandhehi sampayutto, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayutto. Katihi vippayutto, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayutto.

251. Jhānaṃ dvīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttaṃ, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttaṃ. Katihi vippayuttaṃ, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttaṃ, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttaṃ.

252. Appamaññā. Pañcindriyāni. Pañca balāni. Satta bojjhaṅgā. Ariyo aṭṭhaṅgiko maggo tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayutto, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayutto. Katihi vippayutto, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayutto.

253. Phasso. Cetanā. Manasikāro tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayutto, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayutto. Katihi vippayutto, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayutto.

254. Vedanā. Saññā tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

255. Cittaṃ tīhi khandhehi sampayuttaṃ, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttaṃ. Katihi vippayuttaṃ, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttaṃ, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttaṃ.

256. Adhimokkho tīhi khandhehi ekenāyatanena dvīhi dhātūhi sampayutto, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayutto. Katihi vippayutto, ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi vippayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayutto.

5. Tika

257. Kusalā dhammā. Akusalā dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

258. Sukhāya vedanāya sampayuttā dhammā. Dukkāya vedanāya sampayuttā dhammā ekena khandhena sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

259. Adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttā dhammā ekena khandhena sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

260. Vipākā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

261. Vipākadhammadhammā. Saṃkiliṭṭhasaṃkilesikā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

262. Nevavipākanavipākadhammadhammā. Anupādinnupādāniyā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi pañcahi dhātūhi vippayuttā.

263. Anupādinna-anupādāniyā dhammā. Asaṃkiliṭṭha-asāṃkilesikā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi chahi dhātūhi vippayuttā.

264. Savitakkasavicārā dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

265. Avitakkavicāramattā dhammā. Pītisahagatā dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

266. Avitakka-avicārā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi ekāya dhātuyā vippayuttā.

267. Sukhasahagatā dhammā ekena khandhena sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

268. Upekkhāsahagatā dhammā ekena khandhena sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

269. Dassanena pahātabbā dhammā. Bhāvanāya pahātabbā dhammā. Dassanena pahātabbahetukā dhammā. Bhāvanāya pahātabbahetukā dhammā. Ācayagāmino dhammā. Apacayagāmino dhammā. Sekkhā dhammā. Asekkhā dhammā. Mahaggatā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

270. Appamāṇā dhammā. Paṇītā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi chahi dhātūhi vippayuttā.

271. Parittārammaṇā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

272. Mahaggaṭārammaṇā dhammā. Appamāṇārammaṇā dhammā. Hīnā dhammā. Micchattaniyatā dhammā. Sammattaniyatā dhammā. Maggārammaṇā dhammā. Maggahetukā dhammā. Maggādhipatino dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

273. Anuppannā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi pañcahi dhātūhi vippayuttā.

274. Atītārammaṇā dhammā. Anāgaṭārammaṇā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

275. Paccuppannārammaṇā dhammā. Ajjhattārammaṇā dhammā. Bahiddhārammaṇā dhammā. Ajjhatabahiddhārammaṇā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

276. Sanidassanasappaṭighā dhammā. Anidassanasappaṭighā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

6. Duka

277. Hetū dhammā. Hetū ceva sahetukā ca dhammā. Hetū ceva hetusampayuttā ca dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi

soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

278. Sahetukā dhammā. Hetusampayuttā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

279. Sahetukā ceva na ca hetū dhammā. Hetusampayuttā ceva na ca hetū dhammā. Na hetusahetukā dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

280. Appaccayā dhammā. Asaṅkhatā dhammā. Sanidassanā dhammā. Sappaṭighā dhammā. Rūpino dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

281. Lokuttarā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi chahi dhātūhi vippayuttā.

282. Āsavā dhammā. Āsavā ceva sāsavā ca dhammā. Āsavā ceva āsavasampayuttā ca dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

283. Anāsavā dhammā. Āsavavippayuttā anāsavā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi chahi dhātūhi vippayuttā.

284. Āsavasampayuttā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

285. Āsavasampayuttā ceva no ca āsavā dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

286. Saṃyojanā dhammā. Ganthā dhammā. Oghā dhammā. Yogā dhammā. Nīvaraṇā dhammā. Parāmāsā dhammā. Parāmāsā ceva parāmaṭṭhā ca dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

287. Aparāmaṭṭhā dhammā. Parāmāsavippayuttā aparāmaṭṭhā dhammā sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi chahi dhātūhi vippayuttā.

288. Parāmāsasampayuttā dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

289. Sārammaṇā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

290. Anārammaṇā dhammā. Cittavippayuttā dhammā. Cittavisaṃsaṭṭhā dhammā. Upādā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

291. Cittā dhammā tīhi khandhehi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

292. Cetasikā dhammā. Cittasampayuttā dhammā. Cittasaṃsaṭṭhā dhammā. Cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānā dhammā. Cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānasahabhuno dhammā. Cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānānuparivattino dhammā ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

293. Anupādinnā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi pañcahi dhātūhi vippayuttā.

294. Upādānā dhammā. Kilesā dhammā. Kilesā ceva saṃkilesikā ca dhammā. Kilesā ceva saṃkiliṭṭhā ca dhammā. Kilesā ceva kilesasampayuttā ca dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

295. Asaṃkilesikā dhammā. Kilesavippayuttā asaṃkilesikā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi chahi dhātūhi vippayuttā.

296. Saṃkiliṭṭhā dhammā. Kilesasampayuttā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

297. Saṃkiliṭṭhā ceva no ca kilesā dhammā. Kilesasampayuttā ceva no ca kilesā dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya

dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

298. Dassanena pahātabbā dhammā. Bhāvanāya pahātabbā dhammā dassanena pahātabbahetukā dhammā. Bhāvanāya pahātabbahetukā dhammā sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

299. Savitakkā dhammā. Savicārā dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

300. Avitakkā dhammā. Avicārā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi ekāya dhātuyā vippayuttā.

301. Sappītikā dhammā. Pīṭisahagatā dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

302. Sukhasahagatā dhammā ekena khandhena sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

303. Upekkhāsahagatā dhammā ekena khandhena sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

304. Na kāmāvacarā dhammā. Apariyāpannā dhammā. Anuttarā dhammā -pa- sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi chahi dhātūhi vippayuttā.

305. Rūpāvacarā dhammā. Arūpāvacarā dhammā. Niyyānikā dhammā. Niyatā dhammā. Saraṇā dhammā katihi khandhehi katiḥāyatanehi katihi dhātūhi sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

Dhammāyatanaṃ dhammadhātu, dukkhasaccaṅca jīvitaṃ.

Saḷāyatanaṃ nāmarūpaṃ, cattāro ca mahābhavā.

Jāti jarā ca maraṇaṃ, tikesvekūnavīsati.

Gocchakesu ca paññāsa, aṭṭha cūḷantare padā.

Mahantare pannarasa, aṭṭhārasa tato pare.

Tevīsa padasataṃ etaṃ, sampayoge na labbhatīti.

Sampayogavippayogapadaniddeso chaṭṭho.

7. Sattamanaya

7. Sampayuttenavippayuttapadaniddesa

306. Vedanākkhandhena ye dhammā. Saññākkhandhena ye dhammā. Sañkhārakkhandhena ye dhammā. Viññāṇakkhandhena ye dhammā. Manāyatanena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi vippayuttā, te dhammā catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

307. Cakkhuvīññāṇadhātuyā ye dhammā -pa-. Manodhātuyā ye dhammā. Manovīññāṇadhātuyā ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi ekāya dhātuyā vippayuttā.

308. Manindriyena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

309. Upekkhindriyena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi pañcahi dhātūhi vippayuttā.

310. Sañkhārapaccayā viññāṇena ye dhammā. Saḷāyatanapaccayā phassena ye dhammā. Phassapaccayā vedanāya ye dhammā. Phassena ye dhammā. Vedanāya ye dhammā. Saññāya ye dhammā. Cetanāya ye dhammā. Cittena ye dhammā. Manasikārena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

311. Adhimokkhena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi ekāya dhātuyā vippayuttā.

312. Adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā. Upekkhāsahagatehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi pañcahi dhātūhi vippayuttā.

313. Savitakkasavicārehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi ekāya dhātuyā vippayuttā.

314. Cittehi dhammehi ye dhammā. Cetasikehi dhammehi ye dhammā. Cittasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṁsaṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṁsaṭṭhasamuṭṭhānehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṁsaṭṭhasamuṭṭhānasahabhūhi dhammehi ye dhammā. Cittasaṁsaṭṭhasamuṭṭhānānuparivattīhi dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

315. Savitakkehi dhammehi ye dhammā. Savicārehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi ekāya dhātuyā vippayuttā.

316. Upekkhāsahagatehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi vippayuttā, te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi pañcahi dhātūhi vippayuttā.

Khandhā caturo āyatanañca mekaṁ,
Dhātūsu satta dvepi ca indriyato.

Tayo paṭicca tathariva phassapañcamā,
Adhimuccanā manasi tikesu tīṇi.

Sattantarā dve ca manena yuttā,
Vitakkavicāraṇā upekkhakāya cāti.

Sampayuttena vippayuttapadaniddeso sattamo.

8. Aṭṭhamanaya

8. Vip̐payuttenasampayuttapadaniddesa

317. Rūpakkhandhena ye dhammā vip̐payuttā, te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi sampayuttāti natthi.

318. Vedanākkhandhena ye dhammā. Saññākkhandhena ye dhammā. Saṅkhārakkhandhena ye dhammā. Viññāṇakkhandhena ye dhammā -pa-. Saraṇehi dhammehi ye dhammā. Araṇehi dhammehi ye dhammā vip̐payuttā, te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi sampayuttāti natthi.

Dhammāyatanam̐ dhammadhātu, atha jīvitam̐ nāmarūpaṁ.
Saḷāyatanam̐ jātijarāmatam̐, dve ca tike na labbhare.
Paṭhamantare satta ca, gocchake dasa aparante.
Cuddasa cha ca matthake, iccete sattacattālīsa dhammā.
Samucchede na labbhanti, moghapucchakena cāti.

Vip̐payuttena sampayuttapadaniddeso aṭṭhamo.

9. Navamanaya

9. Sampayuttenasampayuttapadaniddesa

319. Vedanākkhandhena ye dhammā. Saññākkhandhena ye dhammā. Sañkhārakkhandhena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

320. Viññāṇakkhandhena ye dhammā. Manāyatanena ye dhammā. Cakkhuvīññāṇadhātuyā ye dhammā -pa-. Manodhātuyā ye dhammā. Manovīññāṇadhātuyā ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā -pa- te dhammā tīhi khandhehi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

321. Samudayasaccena ye dhammā. Maggasaccena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

322. Manindriyena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

323. Sukhindriyena ye dhammā. Dukkhindriyena ye dhammā. Somanassindriyena ye dhammā. Domanassindriyena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

324. Upekkhindriyena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena chahi dhātūhi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

325. Saddhindriyena ye dhammā. Vīriyindriyena ye dhammā. Satindriyena ye dhammā. Samādhindriyena ye dhammā. Paññindriyena ye dhammā. Anaññātaññassāmītindriyena ye dhammā. Aññindriyena ye dhammā. Aññātāvindriyena ye dhammā. Avijjāya ye dhammā. Avijjāpaccayā saṅkhārehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

326. Saṅkhārapaccayā viññāṇena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

327. Saḷāyatanapaccayā phassena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

328. Phassapaccayā vedanāya ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

329. Vedanāpaccayā taṇhāya ye dhammā. Taṇhāpaccayā upādānena ye dhammā. Kammabhavena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

330. Sokena ye dhammā. Dukkheṇa ye dhammā. Domanassena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

331. Upāyāsena ye dhammā. Satipaṭṭhānena ye dhammā. Sammappadhānena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

332. Iddhipādena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā dvīhi khandhehi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

333. Jhānena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā dvīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

334. Appamaññāya ye dhammā. Pañcahi indriyehi ye dhammā. Pañcahi balehi ye dhammā. Sattahi bojjhaṅgehi ye dhammā. Ariyena aṭṭhaṅgikena maggena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

335. Phassena ye dhammā. Cetanāya ye dhammā. Manasikārena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

336. Vedanāya ye dhammā. Saññāya ye dhammā sampayuttā, tīhi dhammehi ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

337. Cittena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

338. Adhimokkhena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena dvīhi dhātūhi sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

339. Sukhāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā. Dukkāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā. Adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā ekena khandhena sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

340. Savitakkasavicārehi dhammehi ye dhammā. Avitakkavicāramattehi dhammehi ye dhammā. Pītisahagatehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

341. Sukhasahagatehi dhammehi ye dhammā, upekkhāsahagatehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā ekena khandhena sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

342. Hetūhi dhammehi ye dhammā. Hetūhi ceva sahetukehi ca dhammehi ye dhammā. Hetūhi ceva hetusampayuttehi ca dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

343. Sahetukehi ceva na ca hetūhi dhammehi ye dhammā. Hetusampayuttehi ceva na ca hetūhi dhammehi ye dhammā. Na hetusahetukehi¹ dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

---

1. Na hetūhi sahetukehi (bahūsu)

344. Āsavehi dhammehi ye dhammā. Āsavehi ceva sāsavehi ca dhammehi ye dhammā. Āsavehi ceva āsavasampayuttehi ca dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

345. Āsavasampayuttehi ceva no ca āsavehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

346. Saṃyojanehi. Ganthehi. Oghehi. Yogehi. Nīvaraṇehi. Parāmāsehi dhammehi ye dhammā. Parāmāsehi ceva parāmaṭṭhehi ca dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

347. Parāmāsasampayuttehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

348. Cittehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

349. Cetasikehi dhammehi ye dhammā. Cittasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṃsaṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānasahabhūhi dhammehi ye dhammā. Cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānānuparivattīhi dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayuttā.

350. Upādānehi dhammehi ye dhammā. Kilesehi dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva saṃkilesikehi ca dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva saṃkiliṭṭhehi ca dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva

kilesasampayuttehi ca dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

351. Saṅkiliṭṭhehi ceva no ca kilesehi dhammehi ye dhammā. Kilesasampayuttehi ceva no ca kilesehi dhammehi ye dhammā. Savitakkehi dhammehi ye dhammā. Savicārehi dhammehi ye dhammā. Sappīṭikehi dhammehi ye dhammā. Pītisahagatehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

352. Sukhasahagatehi dhammehi ye dhammā. Upekkhāsahagatehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi sampayuttā, te dhammā ekena khandhena sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

Arūpakkhandhā cattāro, manāyatanaṃ eva ca.
 Viññāṇadhātuyo satta, dve saccā cūddasindriyā.
 Paccaye dvādasa padā, tato upari soḷasa.
 Tikesu aṭṭha gocchake, tecattālīsameva ca.
 Mahantaraduke satta, padā piṭṭhi dukesu cha.
 Navamassa padassete, niddese saṅgahaṃ gatāti.

Sampayuttena sampayuttapadaniddeso navamo.

10. Dasamanaya

10. Vippayuttenavippayuttapadaniddesa

353. Rūpakkhandhena ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi vippayuttā, te dhammā catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

354. Vedanākkhandhena ye dhammā. Saññākkhandhena ye dhammā. Sañkhārakkhandhena ye dhammā. Viññāṇakkhandhena ye dhammā. Manāyatanena ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā -pa- te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

355. Cakkhāyatanena ye dhammā -pa-. Phoṭṭhabbāyatanena ye dhammā. Cakkhudhātuyā ye dhammā -pa-. Phoṭṭhabbadhātuyā ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

356. Cakkhuviññāṇadhātuyā ye dhammā -pa-. Manoviññāṇadhātuyā ye dhammā. Samudayasaccena ye dhammā. Maggasaccena ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

357. Nirodhasaccena ye dhammā. Cakkhundriyena ye dhammā -pa-. Kāyindriyena ye dhammā. Itthindriyena ye dhammā. Purisindriyena ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

358. Manindriyena ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

359. Sukhindriyena ye dhammā. Dukkhindriyena ye dhammā. Somanassindriyena ye dhammā. Domanassindriyena ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

360. Upekkhindriyena ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

361. Saddhindriyena ye dhammā. Vīriyindriyena ye dhammā. Satindriyena ye dhammā. Samādhindriyena ye dhammā. Paññindriyena ye dhammā. Anaññātaññassāmītindriyena ye dhammā. Aññindriyena ye dhammā. Aññātāvindriyena ye dhammā. Avijjāya ye dhammā. Avijjāpaccayā saṅkhārehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

362. Saṅkhārapaccayā viññāṇena ye dhammā. Saḷāyatanapaccayā phassena ye dhammā. Phassapaccayā vedanāya ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

363. Vedanāpaccayā taṇhāya ye dhammā. Taṇhāpaccayā upādānena ye dhammā. Kammabhavena ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

364. Rūpabhavena ye dhammā vip̄payuttā, tehi dhammehi ye dhammā vip̄payuttā. Te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi tīhi dhātūhi vip̄payuttā.

365. Asaññābhavena ye dhammā. Ekavokārabhavena ye dhammā. Paridevena ye dhammā vip̄payuttā, tehi dhammehi ye dhammā vip̄payuttā. Te dhammā catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vip̄payuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vip̄payuttā.

366. Arūpabhavena ye dhammā. Nevasaññānāsaññābhavena ye dhammā. Catuvokārabhavena ye dhammā. Sokena ye dhammā. Dukkheṇa ye dhammā. Domanassena ye dhammā. Upāyāsena ye dhammā. Satipaṭṭhānena ye dhammā. Sammappadhānena ye dhammā. Iddhipādena ye dhammā. Jhānena ye dhammā. Appamaññāya ye dhammā. Pañcahi indriyehi ye dhammā. Pañcahi balehi ye dhammā. Sattahi bojjaṅgehi ye dhammā. Ariyena aṭṭhaṅgikena maggena ye dhammā vip̄payuttā, tehi dhammehi ye dhammā vip̄payuttā. Te dhammā ekena khandheṇa dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vip̄payuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vip̄payuttā.

367. Phassena ye dhammā. Vedanāya ye dhammā. Saññāya ye dhammā. Cetanāya ye dhammā. Cittena ye dhammā. Manasikāreṇa ye dhammā vip̄payuttā, tehi dhammehi ye dhammā vip̄payuttā. Te dhammā ekena khandheṇa dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vip̄payuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vip̄payuttā.

368. Adhimokkheṇa ye dhammā vip̄payuttā, tehi dhammehi ye dhammā vip̄payuttā. Te dhammā ekena khandheṇa dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi vip̄payuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vip̄payuttā.

1. Tika

369. Kusalehi dhammehi ye dhammā. Akusalehi dhammehi ye dhammā vip̄payuttā, tehi dhammehi ye dhammā vip̄payuttā. Te dhammā ekena khandheṇa dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vip̄payuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vip̄payuttā.

370. Sukhāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā. Dukkhāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

371. Adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

372. Vipākehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

373. Vipākadhammadhammehi ye dhammā. Saṁkiliṭṭhasaṁkilesikehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

374. Nevavipākanavipākadhammadhammehi ye dhammā. Anupādinnupādāniyehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi pañcahi dhātūhi vippayuttā.

375. Anupādinna-anupādāyehi dhammehi ye dhammā. Asaṁkiliṭṭhasaṁkilesikehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi chahi dhātūhi vippayuttā.

376. Savitakkasavicārehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

377. Avitakkavicāramattehi dhammehi ye dhammā. Pītisahagatehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

378. Avitakka-avicārehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi ekāya dhātuyā vippayuttā.

379. Sukhasahagatehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

380. Upekkhāsahagatehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

381. Dassanena pahātabbehi dhammehi ye dhammā. Bhāvanāya pahātabbehi dhammehi ye dhammā. Dassanena pahātabbahetukehi dhammehi ye dhammā. Bhāvanāya pahātabbahetukehi dhammehi ye dhammā. Ācayagāmīhi dhammehi ye dhammā. Apacayagāmīhi dhammehi ye dhammā. Sekkhehi dhammehi ye dhammā. Asekkhehi dhammehi ye dhammā. Mahaggatehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

382. Appamāṇehi dhammehi ye dhammā. Paṇītehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi chahi dhātūhi vippayuttā.

383. Parittārammaṇehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi

dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

384. Mahagatārammaṇehi dhammehi ye dhammā.
Appamāṇārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Hīnehī dhammehi ye dhammā. Micchattaniyatehi dhammehi ye dhammā. Sammattaniyatehi dhammehi ye dhammā. Maggārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Maggahetukehi dhammehi ye dhammā. Maggādhipatīhi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

385. Anuppannehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi pañcahi dhātūhi vippayuttā.

386. Atītārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Anāgatārammaṇehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

387. Paccuppannārammaṇehi dhammehi ye dhammā.
Ajjhattārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Bahiddhārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Ajjhatabhiddhārammaṇehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

388. Sanidassanasappaṭighehi dhammehi ye dhammā.
Anidassanasappaṭighehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

2. Duka

389. Hetūhi dhammehi ye dhammā. Sahetukehi dhammehi ye dhammā.
Hetusampayuttehi dhammehi ye dhammā. Hetūhi ceva sahetukehi ca

dhammehi ye dhammā. Sahetukehi ceva na ca hetūhi dhammehi ye dhammā. Hetūhi ceva hetusampayuttehi ca dhammehi ye dhammā. Hetusampayuttehi ceva na ca hetūhi dhammehi ye dhammā. Na hetusahetukehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

390. Appaccayehi dhammehi ye dhammā. Asaṅkhatehi dhammehi ye dhammā. Sanidassanehi dhammehi ye dhammā. Sappaṭighehi dhammehi ye dhammā. Rūpīhi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

391. Lokuttarehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi chahi dhātūhi vippayuttā.

392. Āsavehi dhammehi ye dhammā. Āsavasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Āsavehi ceva sāsavehi ca dhammehi ye dhammā. Āsavehi ceva āsavasampayuttehi ca dhammehi ye dhammā. Āsavasampayuttehi ceva no ca āsavehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

393. Anāsavehi dhammehi ye dhammā. Āsavavippayuttehi anāsavehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi chahi dhātūhi vippayuttā.

394. Saññojanehi dhammehi ye dhammā. Ganthehi dhammehi ye dhammā. Oghehi dhammehi ye dhammā. Yogehi dhammehi ye dhammā. Nīvaraṇehi dhammehi ye dhammā. Parāmāsehi dhammehi ye dhammā. Parāmāsasampayuttehi

dhammehi ye dhammā. Parāmāsehi ceva parāmaṭṭhehi ca dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

395. Aparāmaṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Parāmāsavippayuttehi aparāmaṭṭhehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi chahi dhātūhi vippayuttā.

396. Sārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Cittehi dhammehi ye dhammā. Cetasikehi dhammehi ye dhammā. Cittasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṃsaṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānasahabhūhi dhammehi ye dhammā. Cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānānuparivattīhi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

397. Anārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Cittavippayuttehi dhammehi ye dhammā. Cittavisaṃsaṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Upādādhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

398. Anupādinnehi¹ dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi pañcahi dhātūhi vippayuttā.

399. Upādānehi dhammehi ye dhammā. Kilesehi dhammehi ye dhammā. Saṃkiliṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Kilesasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva saṃkilesikehi ca dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva saṃkiliṭṭhehi ca dhammehi ye dhammā. Saṃkiliṭṭhehi ceva

---

1. Anupādiṇṇehi (Sī, Ka)

no ca kilesehi dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva kilesasampayuttehi ca dhammehi ye dhammā. Kilesasampayuttehi ceva no ca kilesehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

400. Asaṅkilesikehi dhammehi ye dhammā,. Kilesavippayuttehi asaṅkilesikehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi chahi dhātūhi vippayuttā.

401. Dassanena pahātabbehi dhammehi ye dhammā. Bhāvanāya pahātabbehi dhammehi ye dhammā. Dassanena pahātabbahetukehi dhammehi ye dhammā. Bhāvanāya pahātabbahetukehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

402. Savitakkehi dhammehi ye dhammā. Savicārehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

403. Avitakkehi dhammehi ye dhammā. Avicārehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi ekāya dhātuyā vippayuttā.

404. Sappīlikehi dhammehi ye dhammā. Pīṭisahagatehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

405. Sukhasahagatehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi

dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

406. Upekkhāsahagatehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

407. Na kāmāvacarehi dhammehi ye dhammā. Apariyāpannehi dhammehi ye dhammā. Anuttarehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā na kehici khandhehi na kehici āyatanehi chahi dhātūhi vippayuttā.

408. Rūpāvacarehi dhammehi ye dhammā. Arūpāvacarehi dhammehi ye dhammā. Niyyānikehi dhammehi ye dhammā. Niyatehi dhammehi ye dhammā. Saraṇehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā katihī khandhehi katihāyatanehi katihī dhātūhi vippayuttā, te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

Dhammāyatanaṃ dhammadhātu, dukkhasaccaṅca jīvitaṃ.

Saḷāyatanaṃ nāmarūpaṃ, cattāro ca mahābhavā.

Jāti jarā ca maraṇaṃ, tikesvekūnavīsati.

Gocchakesu ca paññāsa, aṭṭha cūḷantare padā.

Mahantare pannarasa, aṭṭhārasa tato pare.

Tevīsa padasataṃ etaṃ, sampayoge na labbhatīti.

Vippayuttena vippayuttapadaniddeso dasamo.

11. Ekādasamanaya

11. Saṅgahitenasampayuttavippayuttapadaniddesa

409. Samudayasaccena ye dhammā. Maggasaccena ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahitā saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

410. Itthindriyena ye dhammā. Purisindriyena ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

411. Sukhindriyena ye dhammā. Dukkhindriyena ye dhammā. Somanassindriyena ye dhammā. Domanassindriyena ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā -pa- te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

412. Upekkhindriyena ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā. Te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena dvīhi dhātūhi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

413. Saddhindriyena ye dhammā. Vīriyindriyena ye dhammā. Satindriyena ye dhammā. Samādhindriyena ye dhammā. Paññindriyena ye dhammā. Anaññātaññassāmītindriyena ye dhammā. Aññindriyena ye dhammā. Aññātāvindriyena ye dhammā. Avijjāya ye dhammā. Avijjāpaccayā saṅkhārehi ye dhammā. Saḷāyatanapaccayā phassena ye dhammā. Vedanāpaccayā taṇhāya ye dhammā. Taṇhāpaccayā upādānena ye dhammā. Kammabhavena ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā. Te dhammā tihi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

414. Paridevena ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

415. Sokena ye dhammā. Dukkheṇa ye dhammā. Domanassena ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā. Te dhammā tihi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

416. Upāyāsena ye dhammā. Satipaṭṭhānena ye dhammā. Sammappadhānena ye dhammā. Appamaññāya ye dhammā. Pañcahi indriyehi ye dhammā. Pañcahi balehi ye dhammā, sattahi bojjhaṅgehi ye dhammā. Ariyena aṭṭhaṅgikena maggena ye dhammā. Phassena ye dhammā. Cetanāya ye dhammā. Adhimokkheṇa ye dhammā. Manasikāreṇa ye dhammā. Hetūhi dhammehi ye dhammā. Hetūhi ceva sahetukehi ca dhammehi ye dhammā. Hetūhi ceva hetusampayuttehi ca dhammehi ye dhammā. āsavehi dhammehi ye dhammā. Āsavehi ceva sāsavehi ca dhammehi ye dhammā. Āsavehi ceva

āsavasampayuttehi ca dhammehi ye dhammā. Saññojanehi dhammehi ye dhammā. Ganthehi dhammehi ye dhammā. Oghehi dhammehi ye dhammā. Yogehi dhammehi ye dhammā. Nīvaraṇehi dhammehi ye dhammā. Parāmāsehi dhammehi ye dhammā. Upādānehi dhammehi ye dhammā. Kilesehi dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva saṅkilesikehi ca dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva saṅkiliṭṭhehi ca dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva kilesasampayuttehi ca dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā āyatanasaṅgahena saṅgahitā dhātusaṅgahena saṅgahitā. Te dhammā katihi khandhehi katiḥāyatanehi katihi dhātūhi sampayuttā, te dhammā tihi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

Dve saccā pannarasindriyā, ekādasa paṭiccapadā.

Uddhamṃ puna ekādasa, gocchakapadamettha tiṃsavidhāti.

Saṅgahitena sampayuttavippayuttapadaniddeso ekādasamo.

12. Dvādasamanaya

12. Sampayuttena saṅgahitāsaṅgahitapadaniddesa

417. Vedanākkhandhena ye dhammā. Saññākkhandhena ye dhammā. Saṅkhārakkhandhena ye dhammā sampayuttā, te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitā, te dhammā tīhi khandhehi dvihāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

418. Viññāṇakkhandhena ye dhammā. Manāyatanena ye dhammā. Cakkhuvīññāṇadhātuyā ye dhammā -pa-. Manodhātuyā ye dhammā. Manovīññāṇadhātuyā ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

419. Samudayasaccena ye dhammā. Maggasaccena ye dhammā sampayuttā, te dhammā catūhi khandhehi dvihāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

420. Manindriyena ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

421. Sukhindriyena ye dhammā. Dukkhindriyena ye dhammā. Somanassindriyena ye dhammā. Domanassindriyena ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi dvihāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

422. Upekkhindriyena ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi dvihāyatanehi sattahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi dasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi asaṅgahitā.

423. Saddhindriyena ye dhammā. Vīriyindriyena ye dhammā. Satindriyena ye dhammā. Samādhindriyena ye dhammā. Paññindriyena ye dhammā. Anaññātaññassāmītindriyena ye dhammā. Aññindriyena ye dhammā. Aññātāvindriyena ye dhammā. Avijjāya ye dhammā. Avijjāpaccayā saṅkhārehi ye dhammā sampayuttā, te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

424. Saṅkhārapaccayā viññāṇena ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatane ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

425. Saḷāyatanapaccayā phassena ye dhammā sampayuttā, te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

426. Phassapaccayā vedanāya ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

427. Vedanāpaccayā taṇhāya ye dhammā. Taṇhāpaccayā upādānena ye dhammā. Kammabhavena ye dhammā sampayuttā, te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

428. Sokena ye dhammā. Dukkheṇa ye dhammā. Domanassena ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

429. Upāyāsena ye dhammā. Satipaṭṭhānena ye dhammā. Sammappadhānena ye dhammā sampayuttā, te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi

dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

430. Iddhipādena ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

431. Jhānena ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

432. Appamaññāya ye dhammā. Pañcahi indriyehi ye dhammā. Pañcahi balehi ye dhammā. Sattahi bojjhaṅgehi ye dhammā. Ariyena aṭṭhaṅgikena maggena ye dhammā sampayuttā, te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

433. Phassena ye dhammā. Cetanāya ye dhammā. Manasikārena ye dhammā sampayuttā, te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

434. Vedanāya ye dhammā. Saññāya ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

435. Cittena ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

436. Adhimokkhena ye dhammā sampayuttā, te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi tīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

437. Sukhāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā. Dukkāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā. Adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā. Savitakkasavicārehi dhammehi ye dhammā. Avitakkavicāramattehi dhammehi ye dhammā. Pīṭisahagatehi dhammehi ye dhammā. Sukhasahagatehi dhammehi ye dhammā. Upekkhāsahagatehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

438. Hetūhi dhammehi ye dhammā. Hetūhi ceva sahetukehi ca dhammehi ye dhammā. Hetūhi ceva hetusampayuttehi ca dhammehi ye dhammā sampayuttā, te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

439. Sahetukehi ceva na ca hetūhi dhammehi ye dhammā. Hetusampayuttehi ceva na ca hetūhi dhammehi ye dhammā. Na hetusahetukehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

440. Āsavehi dhammehi ye dhammā. Āsavehi ceva sāsavehi ca dhammehi ye dhammā. Āsavehi ceva āsavasampayuttehi ca dhammehi ye dhammā sampayuttā, te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

441. Āsavasampayuttehi ceva no ca āsavehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

442. Saññojanehi dhammehi ye dhammā. Ganthehi dhammehi ye dhammā. Oghehi dhammehi ye dhammā. Yogehi dhammehi ye dhammā. Nīvaraṇehi

dhammehi ye dhammā. Parāmāsehi dhammehi ye dhammā. Parāmāsehi ceva parāmaṭṭhehi ca dhammehi ye dhammā sampayuttā, te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

443. Parāmāsasampayuttehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

444. Cittehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

445. Cetasikehi dhammehi ye dhammā. Cittasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṃsaṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānasahabhūhi dhammehi ye dhammā. Cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānānuparivattīhi dhammehi ye dhammā sampayuttā, te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi asaṅgahitā.

446. Upādānehi dhammehi ye dhammā. Kilesehi dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva saṃkilesikehi ca dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva saṃkiliṭṭhehi ca dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva kilesasampayuttehi ca dhammehi ye dhammā sampayuttā, te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

447. Saṃkiliṭṭhehi ceva no ca kilesehi dhammehi ye dhammā. Kilesasampayuttehi ceva no ca kilesehi dhammehi ye dhammā. Savitakkehi dhammehi ye dhammā. Savicārehi dhammehi ye dhammā. Sappīṭikehi dhammehi ye dhammā. Pīṭisahagatehi dhammehi ye dhammā. Sukhasahagatehi

dhammehi ye dhammā. Upekkhāsahagatehi dhammehi ye dhammā
sampayuttā, te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi
saṅgahitā, te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā
saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi
dhātūhi asaṅgahitā.

Arūpakkhandhā cattāro, manāyataneva ca.
Viññāṇadhātuyo satta, dve saccā cuddasindriyā.
Paccaye dvādasa padā, tato upari soḷasa.
Tikesu aṭṭha gocchake, tecattālīsameva ca.
Mahantaraduke satta, padā piṭṭhidukesu cha.
Navamassa padassete, niddese saṅgahaṃ gatāti.

Sampayuttena saṅgahitāsaṅgahitapadaniddeso dvādasamo.

13. Terasamanaya

13. Asaṅgahitenasampayuttavippayuttapadaniddesa

448. Rūpakkhandhena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

449. Dhammāyatanena ye dhammā. Dhammadhātuyā ye dhammā. Itthindriyena ye dhammā. Purisindriyena ye dhammā. Jīvitindriyena ye dhammā. Viññāṇapaccayā nāmarūpena ye dhammā. Asaññābhavena ye dhammā. Ekavokārabhavena ye dhammā. Jātiyā ye dhammā. Jarāya ye dhammā. Maraṇena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā -pa- te dhammā tīhi khandhehi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

450. Arūpabhavena ye dhammā. Nevasaññānāsaññābhavena ye dhammā. Catuvokārabhavena ye dhammā. Iddhipādena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

451. Kusalehi dhammehi ye dhammā. Akusalehi dhammehi ye dhammā. Sukkhāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā. Dukkāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā. Adukkhamasukkhāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā. Vipākehi dhammehi ye dhammā. Vipākadhammadhammehi ye dhammā.

Anupādinna-anupādāniyehi dhammehi ye dhammā.
 Saṅkiliṭṭhasaṅkilesikehi dhammehi ye dhammā. Asaṅkiliṭṭha-
 asaṅkilesikehi dhammehi ye dhammā. Savitakkasavicārehi dhammehi ye
 dhammā. Avitakkavicāramattehi dhammehi ye dhammā. Pīṭisahagatehi
 dhammehi ye dhammā. Sukhasahagatehi dhammehi ye dhammā.
 Upekkhāsahagatehi dhammehi ye dhammā. Dassanena pahātabbehi
 dhammehi ye dhammā. Bhāvanāya pahātabbehi dhammehi ye dhammā.
 Dassanena pahātabbahetukehi dhammehi ye dhammā. Bhāvanāya
 pahātabbahetukehi dhammehi ye dhammā. Ācayagāmīhi dhammehi ye
 dhammā. Apacayagāmīhi dhammehi ye dhammā. Sekkhehi dhammehi ye
 dhammā. Asekkhehi dhammehi ye dhammā. Mahaggatehi dhammehi ye
 dhammā. Appamāṇehi dhammehi ye dhammā. Parittārammaṇehi dhammehi
 ye dhammā. Mahaggatārammaṇehi dhammehi ye dhammā.
 Appamāṇārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Hīnehi dhammehi ye
 dhammā. Paṇītehi dhammehi ye dhammā. Micchattaniyatehi dhammehi ye
 dhammā. Sammattaniyatehi dhammehi ye dhammā. Maggārammaṇehi
 dhammehi ye dhammā. Maggahetukehi dhammehi ye dhammā.
 Maggādhīpatīhi dhammehi ye dhammā. Atītārammaṇehi dhammehi ye
 dhammā. Anāgatārammaṇehi dhammehi ye dhammā.
 Paccuppanārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Ajjhattārammaṇehi
 dhammehi ye dhammā. Bahiddhārammaṇehi dhammehi ye dhammā.
 Ajjhatabhiddhārammaṇehi dhammehi ye dhammā.

Sahetukehi dhammehi ye dhammā. Hetusampayuttehi dhammehi ye
 dhammā. Sahetukehi ceva na ca hetūhi dhammehi ye dhammā.
 Hetusampayuttehi ceva na ca hetūhi dhammehi ye dhammā. Na
 hetusahetukehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā
 āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā. Te dhammā katihi
 khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi sampayuttāti natthi. Katihi
 vippayuttā, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā,
 ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

452. Rūpīhi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā
 āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā. Te dhammā tīhi
 khandhehi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.
 Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi

dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

453. Arūpīhi dhammehi ye dhammā. Lokuttarehi dhammehi ye dhammā. Anāsavehi dhammehi ye dhammā. Āsavasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Āsavasampayuttehi ceva no ca āsavehi dhammehi ye dhammā. Āsavavippayuttehi anāsavehi dhammehi ye dhammā. Asaṃyojanīyehi dhammehi ye dhammā. Aganthanīyehi dhammehi ye dhammā. Anoghaniyehi dhammehi ye dhammā. Ayoganiyehi dhammehi ye dhammā. Anīvaraṇīyehi dhammehi ye dhammā. Aparāmaṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Parāmāsasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Parāmāsavippayuttehi aparāmaṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Sārammaṇehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi sampayuttāti natthi. Katihi vippayuttā, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

454. Anārammaṇehi dhammehi ye dhammā. No cittehi dhammehi ye dhammā. Cittavippayuttehi dhammehi ye dhammā. Cittavisaṃsaṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Cittasamuṭṭhānehi dhammehi ye dhammā. Cittasahabhūhi dhammehi ye dhammā. Cittānuparivattīhi dhammehi ye dhammā. Bāhirehi dhammehi ye dhammā. Upādādhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā āyatanasaṅgahena asaṅgahitā dhātusaṅgahena asaṅgahitā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi sampayuttā, te dhammā tihi khandhehi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā. Katihi vippayuttā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

455. Anupādānīyehi dhammehi ye dhammā. Upādānasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Upādānasampayuttehi ceva no ca upādānehi dhammehi ye dhammā. Upādānavippayuttehi anupādānīyehi dhammehi ye dhammā. Asaṃkilesikehi dhammehi ye dhammā. Asaṃkiliṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Kilesasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Saṃkiliṭṭhehi ceva no ca

kilesehi dhammehi ye dhammā. Kilesasampayuttehi ceva no ca kilesehi dhammehi ye dhammā. Kilesavippayuttehi asaṅkilesikehi dhammehi ye dhammā. Dassanena pahātabbehi dhammehi ye dhammā. Bhāvanāya pahātabbehi dhammehi ye dhammā. Dassanena pahātabbahetukehi dhammehi ye dhammā. Bhāvanāya pahātabbahetukehi dhammehi ye dhammā. Savitakkehi dhammehi ye dhammā. Savicārehi dhammehi ye dhammā. Sappīṭikehi dhammehi ye dhammā. Pīṭisahagatehi dhammehi ye dhammā. Sukhasahagatehi dhammehi ye dhammā. Upekkhāsahagatehi dhammehi ye dhammā. Na kāmāvacarehi dhammehi ye dhammā. Rūpāvacarehi dhammehi ye dhammā. Arūpāvacarehi dhammehi ye dhammā. Apariyāpannehi dhammehi ye dhammā. Niyyānikehi dhammehi ye dhammā. Niyatehi dhammehi ye dhammā. Anuttarehi dhammehi ye dhammā. Saraṇehi dhammehi ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā, āyatanasaṅgahena asaṅgahitā, dhātusaṅgahena asaṅgahitā, te dhammā katihī khandhehi katihāyatanehi katihī dhātūhi sampayuttāti natthi. Katihī vippayuttā, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

Rūpañca dhammāyatanam dhammadhātu,
 Itthipumam jīvitam nāmarūpam.
 Dve bhavā jātijarā maccurūpam,
 Anārammaṇam no cittam cittena vippayuttam.

Visaṁsaṭṭham samuṭṭhānasahabhu, anuparivatti bāhiram upādā.
 Dve visayo esanayo subuddhoti.

Asaṅgahitena sampayuttavippayuttapadaniddeso terasamo.

14. Cuddasamanaya

14. Vippayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapadaniddesa

1. Khandhādi

456. Rūpakkhandhena ye dhammā vippayuttā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitā, te dhammā catūhi khandhehi dvihāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

457. Vedanākkhandhena ye dhammā. Saññākkhandhena ye dhammā. Saṅkhārakkhandhena ye dhammā. Viññāṇakkhandhena ye dhammā. Manāyataneha ye dhammā. Manindriyena ye dhammā vippayuttā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitā, te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā ekena khandhena ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekenāyataneha sattahi dhātūhi asaṅgahitā.

458. Cakkhāyataneha ye dhammā -pa-. Phoṭṭhabbāyataneha ye dhammā. Cakkhudhātuyā ye dhammā -pa-. Phoṭṭhabbadhātuyā ye dhammā vippayuttā -pa- te dhammā catūhi khandhehi dvihāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

459. Cakkhaviññāṇadhātuyā ye dhammā. Sotaviññāṇadhātuyā ye dhammā. Ghānaviññāṇadhātuyā ye dhammā. Jivhāviññāṇadhātuyā ye dhammā. Kāyaviññāṇadhātuyā ye dhammā. Manodhātuyā ye dhammā. Manoviññāṇadhātuyā ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi ekāya dhātuyā asaṅgahitā.

2. Saccādi

460. Dukkhasaccena ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

461. Samudayasaccena ye dhammā. Maggasaccena ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

462. Nirodhasaccena ye dhammā. Cakkhundriyena ye dhammā -pa-. Kāyindriyena ye dhammā. Itthindriyena ye dhammā. Purisindriyena ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

463. Sukhindriyena ye dhammā. Dukkhindriyena ye dhammā. Somanassindriyena ye dhammā. Domanassindriyena ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

464. Upekkhindriyena ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi terasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi pañcahi dhātūhi asaṅgahitā.

465. Saddhindriyena ye dhammā. Vīriyindriyena ye dhammā. Satindriyena ye dhammā. Samādhindriyena ye dhammā. Paññindriyena ye dhammā. Anaññātaññassāmītindriyena ye dhammā. Aññindriyena ye dhammā. Aññātāvindriyena ye dhammā. Avijjāya ye dhammā. Avijjāpaccayā saṅkhārehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi

aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

466. Saṅkhārapaccayā viññāṇena ye dhammā. Saḷāyatanapaccayā phassena ye dhammā. Phassapaccayā vedanāya ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā ekena khandhena ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā.

467. Vedanāpaccayā taṇhāya ye dhammā. Taṇhāpaccayā upādānena ye dhammā. Kammabhavena ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

468. Upapattibhavena ye dhammā. Saññābhavena ye dhammā. Pañcavokārabhavena ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvihāyatanehi tīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

469. Kāmabhavena ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvihāyatanehi pañcahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā. Ekena khandhena dasahāyatanehi terasahi dhātūhi asaṅgahitā.

470. Rūpabhavena ye dhammā. Asaññābhavena ye dhammā. Ekavokārabhavena ye dhammā. Paridevena ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvihāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

471. Arūpabhavena ye dhammā. Nevasaññānāsaññābhavena ye dhammā. Catuvokārabhavena ye dhammā. Sokena ye dhammā. Dukkheṇa ye dhammā. Domanassena ye dhammā. Upāyāsena ye dhammā. Satipaṭṭhānena ye dhammā. Sammappadhānena ye dhammā. Iddhipādena ye dhammā. Jhānena ye dhammā. Appamaññāya ye dhammā. Pañcahi indriyehi ye dhammā. Pañcahi balehi ye

dhammā. Sattahi bojjaṅgehi ye dhammā. Ariyena aṭṭhaṅgikena maggena ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

3. Phassādisattaka

472. Phassena ye dhammā. Vedanāya ye dhammā. Saññāya ye dhammā. Cetanāya ye dhammā. Cītena ye dhammā. Manasikārena ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā ekena khandhena ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekenāyataneṇa sattahi dhātūhi asaṅgahitā.

473. Adhimokkhena ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi ekāya dhātuyā asaṅgahitā.

4. Tika

474. Kusalehi dhammehi ye dhammā. Akusalehi dhammehi ye dhammā. Sukhāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā. Dukkāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

475. Abyākatehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

476. Adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttehi dhammehi ye dhammā. Vipākehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi terasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi pañcahi dhātūhi asaṅgahitā.

477. Vipākadhammadhammehi ye dhammā. Saṃkiliṭṭhasaṃkilesikehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

478. Nevavipākanavipākadhammadhammehi ye dhammā. Anupādinnupādāniyehehi dhammehi ye dhammā. Anupādinna-anupādāniyehehi dhammehi ye dhammā. Asaṃkiliṭṭha-asāṃkilesikehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

479. Upādinnupādāniyehehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi tīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

480. Asaṃkiliṭṭhasaṃkilesikehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

481. Savitakkasavicārehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi ekāya dhātuyā asaṅgahitā.

482. Avitakkavicāramattehi dhammehi ye dhammā. Pīṭisahagatehi dhammehi ye dhammā. Sukhasahagatehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

483. Avitakka-avicārehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi tīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

484. Upekkhāsahagatehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi terasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi pañcahi dhātūhi asaṅgahitā.

485. Dassanena pahātabbehi dhammehi ye dhammā. Bhāvanāya pahātabbehi dhammehi ye dhammā. Dassanena pahātabbahetukehi dhammehi ye dhammā. Bhāvanāya pahātabbahetukehi dhammehi ye dhammā. Ācayagāmīhi dhammehi ye dhammā. Apacayagāmīhi dhammehi ye dhammā. Sekkhehi dhammehi ye dhammā. Asekkhehi dhammehi ye dhammā. Mahaggatehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

486. Neva dassanena na bhāvanāya pahātabbehi dhammehi ye dhammā. Neva dassanena na bhāvanāya pahātabbahetukehi dhammehi ye dhammā. Nevācayagāmināpacayagāmīhi dhammehi ye dhammā. Nevasekkhanāsekkhehi dhammehi ye dhammā. Paritthehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

487. Appamāṇehi dhammehi ye dhammā. Paṇītehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvihāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

488. Parittārammaṇehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi dvādasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi chahi dhātūhi asaṅgahitā.

489. Mahaggatārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Appamāṇārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Hīnehi dhammehi ye dhammā. Micchattaniyatehi dhammehi ye dhammā. Sammattaniyatehi dhammehi ye dhammā. Maggārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Maggahetukehi dhammehi ye dhammā. Maggādhipatīhi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

490. Majjhimehi dhammehi ye dhammā. Aniyatehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvihāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

491. Uppannehi dhammehi ye dhammā. Anuppannehi dhammehi ye dhammā. Uppādīhi dhammehi ye dhammā. Atītehi dhammehi ye dhammā. Anāgatehi dhammehi ye dhammā. Paccuppannehi dhammehi ye dhammā. Ajjhattehi dhammehi ye dhammā. Bahiddhāhi dhammehi ye dhammā. Sanidassanasappaṭighehi dhammehi ye dhammā. Anidassanasappaṭighehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvihāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

492. Atītārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Anāgatārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Ajjhattārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Bahiddhārammaṇehi

dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

493. Paccuppannārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Ajjhattabahiddhārammaṇehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi dvādasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi chahi dhātūhi asaṅgahitā.

5. Duka

494. Hetūhi dhammehi ye dhammā. Sahetukehi dhammehi ye dhammā. Hetusampayuttehi dhammehi ye dhammā. Hetūhi ceva sahetukehi ca dhammehi ye dhammā. Sahetukehi ceva na ca hetūhi dhammehi ye dhammā. Hetūhi ceva hetusampayuttehi ca dhammehi ye dhammā. Hetusampayuttehi ceva na ca hetūhi dhammehi ye dhammā. Na hetusahetukehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

495. Ahetukehi dhammehi ye dhammā. Hetuvippayuttehi dhammehi ye dhammā. Na hetu-ahetukehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

496. Appaccayehi dhammehi ye dhammā. Asaṅkhatēhi dhammehi ye dhammā. Sanidassanehi dhammehi ye dhammā. Sappaṭighehi dhammehi ye dhammā. Rūpīhi dhammehi ye dhammā. Lokuttarehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā.

Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

497. Lokiyehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

498. Āsavehi dhammehi ye dhammā. Āsavasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Āsavehi ceva sāsavehi ca dhammehi ye dhammā. Āsavehi ceva āsavasampayuttehi ca dhammehi ye dhammā. Āsavasampayuttehi ceva no ca āsavehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatāṃ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

499. Sāsavehi dhammehi ye dhammā. Āsavavippayuttehi dhammehi ye dhammā. Sāsavehi ceva no ca āsavehi dhammehi ye dhammā. Āsavavippayuttehi sāsavehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

500. Anāsavehi dhammehi ye dhammā. Āsavavippayuttehi anāsavehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

501. Saññojanehi dhammehi ye dhammā. Ganthehi dhammehi ye dhammā. Oghehi dhammehi ye dhammā. Yogehi dhammehi ye dhammā. Nīvaraṇehi dhammehi ye dhammā. Parāmāsehi dhammehi ye dhammā. Parāmāsasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Parāmāsehi ceva parāmaṭṭhehi ca dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatāṃ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi

asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

502. Parāmaṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Parāmāsavippayuttehi dhammehi ye dhammā. Parāmaṭṭhehi ceva no ca parāmāsehi dhammehi ye dhammā. Parāmāsavippayuttehi parāmaṭṭhehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

503. Aparāmaṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Parāmāsavippayuttehi aparāmaṭṭhehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

504. Sārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Cittehi dhammehi ye dhammā. Cetasikehi dhammehi ye dhammā. Cittasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṁsaṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṁsaṭṭhasamuṭṭhānehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṁsaṭṭhasamuṭṭhānasahabhūhi dhammehi ye dhammā. Cittasaṁsaṭṭhasamuṭṭhānānuparittīhi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā ekena khandhena ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, catūhi khandhehi ekenāyatanehi sattahi dhātūhi asaṅgahitā.

505. Anārammaṇehi dhammehi ye dhammā. Cittavippayuttehi dhammehi ye dhammā. Cittasaṁsaṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Upādādhamehi ye dhammā. Anupādinnehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

506. Upādinnehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi tīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi pannarasahi dhātūhi asaṅgahitā.

507. Upādānehi dhammehi ye dhammā. Kilesehi dhammehi ye dhammā. Saṅkiliṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Kilesasampayuttehi dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva saṅkilesikehi ca dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva saṅkiliṭṭhehi ca dhammehi ye dhammā. Saṅkiliṭṭhehi ceva no ca kilesehi dhammehi ye dhammā. Kilesehi ceva kilesasampayuttehi ca dhammehi ye dhammā. Kilesasampayuttehi ceva no ca kilesehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

508. Saṅkilesikehi dhammehi ye dhammā. Asaṅkiliṭṭhehi dhammehi ye dhammā. Kilesavippayuttehi dhammehi ye dhammā. Saṅkilesikehi ceva no ca kilesehi dhammehi ye dhammā. Kilesavippayuttehi saṅkilesikehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvihāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

509. Asaṅkilesikehi dhammehi ye dhammā. Kilesavippayuttehi asaṅkilesikehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvihāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

510. Dassanena pahātabbehi dhammehi ye dhammā. Bhāvanāya pahātabbehi dhammehi ye dhammā. Dassanena pahātabbahetukehi dhammehi ye dhammā. Bhāvanāya pahātabbahetukehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā asaṅkhatam khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

511. Na dassanena pahātabbehi dhammehi ye dhammā. Na bhāvanāya pahātabbehi dhammehi ye dhammā. Na dassanena pahātabbahetukehi dhammehi ye dhammā. Na bhāvanāya pahātabbahetukehi dhammehi ye

dhammā vip̐payuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

512. Savitakkehi dhammehi ye dhammā. Savicārehi dhammehi ye dhammā vip̐payuttā. Te dhammā asaṅkhatam̐ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi ekāya dhātuyā asaṅgahitā.

513. Sappīlikehi dhammehi ye dhammā. Pītisahagatehi dhammehi ye dhammā. Sukhasahagatehi dhammehi ye dhammā vip̐payuttā. Te dhammā asaṅkhatam̐ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

514. Upekkhāsahagatehi dhammehi ye dhammā vip̐payuttā. Te dhammā asaṅkhatam̐ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi terasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi pañcahi dhātūhi asaṅgahitā.

515. Kāmāvacarehi dhammehi ye dhammā. Pariyāpannehi dhammehi ye dhammā. Sa-uttarehi dhammehi ye dhammā vip̐payuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

516. Na kāmāvacarehi dhammehi ye dhammā. Apariyāpannehi dhammehi ye dhammā. Anuttarehi dhammehi ye dhammā vip̐payuttā. Te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi asaṅgahitā.

517. Rūpāvacarehi dhammehi ye dhammā. Arūpāvacarehi dhammehi ye dhammā. Niyyānikehi dhammehi ye dhammā. Niyatehi dhammehi ye dhammā. Saraṇehi dhammehi ye dhammā vip̐payuttā. Te dhammā asaṅkhatam̐ khandhato

ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahāyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, na kehici khandhehi na kehici āyatanehi na kāhici dhātūhi asaṅgahitā.

518. Na rūpāvacarehi dhammehi ye dhammā. Na arūpāvacarehi dhammehi ye dhammā. Aniyyānikehi dhammehi ye dhammā. Aniyatehi dhammehi ye dhammā. Araṇehi dhammehi ye dhammā vippayuttā. Te dhammā katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhi saṅgahitā, te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā. Katihi asaṅgahitā, ekena khandhena dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

Dhammāyatanaṃ dhammadhātu, atha jīvitaṃ nāmarūpaṃ.

Saḷāyatanaṃ jātijarāmatāṃ, dve ca tike na labbhare.

Paṭhamantare satta ca, gocchake dasa aparante.

Cuddasa cha ca matthake, iccete sattacattālīsa dhammā.

Samucchede na labbhanti, moghapucchakena cāti.

Vippayuttena saṅgahitāsaṅgahitapadaniddeso cuddasamo.

Dhātukathāpakaraṇaṃ niṭṭhitaṃ.

Abhidhammapiṭaka

Puggalapaññattipāḷi

Namo Tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Mātikā

1. Ekaka-uddesa

1. Cha paññattiyo—khandhapaññatti āyatanapaññatti dhātupaññatti saccapaññatti indriyapaññatti puggalapaññattīti.

2. Kittāvatā khandhānaṃ khandhapaññatti, yāvatā pañcakkhandhā—rūpakkhandho vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandho viññāṇakkhandho, ettāvatā khandhānaṃ khandhapaññatti.

3. Kittāvatā āyatanānaṃ āyatanapaññatti, yāvatā dvādasāyatanāni—cakkhāyatanānaṃ rūpāyatanānaṃ sotāyatanānaṃ saddāyatanānaṃ ghānāyatanānaṃ gandhāyatanānaṃ jivhāyatanānaṃ rasāyatanānaṃ kāyāyatanānaṃ phoṭṭhabbāyatanānaṃ manāyatanānaṃ dhammāyatanānaṃ, ettāvatā āyatanānaṃ āyatanapaññatti.

4. Kittāvatā dhātūnaṃ dhātupaññatti, yāvatā aṭṭhārassa dhātuyo—cakkhudhātu rūpadhātu cakkhuviññāṇadhātu sotadhātu saddadhātu sotaviññāṇadhātu ghānadhātu gandhadhātu ghānaviññāṇadhātu jivhadhātu rasadhātu jivhaviññāṇadhātu kāyadhātu phoṭṭhabbhadhātu kāyaviññāṇadhātu manodhātu dhammadhātu manoviññāṇadhātu, ettāvatā dhātūnaṃ dhātupaññatti.

5. Kittāvatā saccānaṃ saccapaññatti, yāvatā cattāri saccāni—
dukkhasaccaṃ samudayasaccaṃ nirodhasaccaṃ maggasaccaṃ, ettāvatā
saccānaṃ saccapaññatti.

6. Kittāvatā indriyānaṃ indriyapaññatti, yāvatā bāvīsatiindriyāni—
cakkhundriyaṃ sotindriyaṃ ghānindriyaṃ jivhindriyaṃ kāyindriyaṃ
manindriyaṃ itthindriyaṃ purisindriyaṃ jīvitindriyaṃ sukhindriyaṃ
dukkhindriyaṃ somanassindriyaṃ domanassindriyaṃ upekkhindriyaṃ
saddhindriyaṃ vīriyindriyaṃ satindriyaṃ samādhindriyaṃ paññindriyaṃ
anaññātaññassāmītiindriyaṃ aññindriyaṃ aññātāvindriyaṃ, ettāvatā
indriyānaṃ indriyapaññatti.

7. Kittāvatā puggalānaṃ puggalapaññatti,

1. Samayavimutto,
2. Asamayavimutto,
3. Kuppadhammo,
4. Akuppadhammo,
5. Parihānadhammo,
6. Aparihānadhammo,
7. Cetanābhabbo,
8. Anurakkhaṇābhabbo,
9. Puthujjano,
10. Gotrabhū,
11. Bhayūparato,
12. Abhayūparato,
13. Bhabbāgamano,
14. Abhabbāgamano,
15. Niyato,
16. Aniyato,

17. Paṭipannako,
18. Phaleṭhito,
19. Samasīsī,
20. Ṭhitakappī,
21. Ariyo,
22. Anariyo,
23. Sekkho,
24. Asekkho,
25. Nevasekkhanāsekkho,
26. Tevijjo,
27. Chaḷabhiñño,
28. Sammāsambuddho,
29. Paccekasambuddho¹,
30. Ubhatobhāgavimutto,
31. Paññāvimutto,
32. Kāyasakkhī,
33. Diṭṭhippatto,
34. Saddhāvimutto,
35. Dhammānusārī,
36. Saddhānusārī,
37. Sattakkhattuparamo,
38. Kolamkolo,
39. Ekabījī,

---

1. Paccekabuddho (Si)

40. Sakadāgāmī,
41. Anāgāmī,
42. Antarāparinibbāyī,
43. Upahaccaparinibbāyī,
44. Asaṅkhārāparinibbāyī,
45. Sasaṅkhārāparinibbāyī,
46. Uddhamsoto-akaniṭṭhagāmī,
47. Sotāpanno,
48. Sotāpattiḥhalasacchikiriyāya paṭipanno,
49. Sakadāgāmī,
50. Sakadāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanno,
51. Anāgāmī,
52. Anāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanno,
53. Arahā,
54. Arahattaphalasacchikiriyāya¹ paṭipanno,

Ekakaṃ.

2. Duka-uddesa

8. Dve puggalā—

1. Kodhano ca, upanāhī ca.
2. Makkhī ca, paḷāsī² ca.
3. Issukī ca, maccharī ca.
4. Saṭho ca, māyāvī ca.

---

1. Arahattāya (I)

2. Palāsī (Syā, Ka)

5. Ahiriko ca, anottappī ca.
6. Dubbaco ca, pāpamitto ca.
7. Indriyesu aguttadvāro ca, bhojane amattaññū ca.
8. Muṭṭhassati ca, asampajāno ca.
9. Sīlavipanno ca, diṭṭhivipanno ca.
10. Ajjhattasamyojano ca, bahiddhāsamyojano ca.
11. Akkodhano ca, anupanāhī ca.
12. Amakkhī ca, apaḷāsī ca.
13. Anissukī ca, amaccharī ca.
14. Asaṭho ca, amāyāvī ca.
15. Hirimā ca, ottappī ca.
16. Suvaco ca, kalyāṇamitto ca.
17. Indriyesu guttadvāro ca, bhojane mattaññū ca.
18. Upaṭṭhitassati ca, sampajāno ca.
19. Sīlasampanno ca, diṭṭhisampanno ca.
20. Dve puggalā dullabhā lokasmiṃ.
21. Dve puggalā duttappayā.
22. Dve puggalā sutappayā.
23. Dvinnam puggalānam āsavā vaḍḍhanti.
24. Dvinnam puggalānam āsavā na vaḍḍhanti.
25. Hīnādhimutto ca, paṇītādhimutto ca.
26. Titto ca, tappetā ca.

Dukaṃ.

3. Tika-uddesa

9. Tayo puggalā—

1. Nirāso, āsaṃso, vigatāso.
2. Tayo gilānūpamā puggalā.
3. Kāyasakkhī, diṭṭhippatto, saddhāvimutto.
4. Gūthabhāṇī, pupphabhāṇī, madhubhāṇī.
5. Arukūpamacitto puggalo, vijjūpamacitto puggalo, vajirūpamacitto puggalo.
6. Andho, ekacakkhu, dvicakkhu.
7. Avakujjapañño puggalo, ucchaṅgapañño¹ puggalo, puthupañño puggalo.
8. Atthekacco puggalo kāmesu ca bhavesu ca avītarāgo, atthekacco puggalo kāmesu vītarāgo bhavesu avītarāgo, atthekacco puggalo kāmesu ca bhavesu ca vītarāgo.
9. Pāsāṇalekhūpamo puggalo, pathavilekhūpamo puggalo, udakalekhūpamo puggalo.
10. Tayo potthakūpamā puggalā.
11. Tayo kāsikavatthūpamā puggalā.
12. Suppameyyo, duppameyyo, appameyyo.
13. Atthekacco puggalo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsitabbo, atthekacco puggalo sevitabbo bhajitabbo payirupāsitabbo, atthekacco puggalo sakkatvā garuṃ katvā² sevitabbo bhajitabbo payirupāsitabbo.

---

1. Uccaṅgapañño (Syā)

2. Garukatvā (Sī)

14. Attheakko puggalo jigucchitabbo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsītabbo, attheakko puggalo ajjupekkhitabbo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsītabbo, attheakko puggalo sevitabbo bhajitabbo payirupāsītabbo.

15. Attheakko puggalo sīlesu paripūrakārī¹ samādhismiṃ mattaso kāri paññāya mattaso kāri, attheakko puggalo sīlesu ca paripūrakārī samādhismiṃca paripūrakārī paññāya mattaso kāri, attheakko puggalo sīlesu ca paripūrakārī samādhismiṃca paripūrakārī paññāya ca paripūrakārī.

16. Tayo satthāro.

17. Aparepi tayo satthāro.

Tikaṃ.

4. Catukka-uddesa

10. Cattāro puggalā—

1. Asappuriso, asappurisenā asappurisarō, sappuriso, sappurisenā sappurisarō.

2. Pāpo, pāpenā pāpatarō, kalyāṇo, kalyāṇenā kalyāṇatarō.

3. Pāpadhammo, pāpadhammena pāpadhammatarō, kalyāṇadhammo, kalyāṇadhammena kalyāṇadhammatarō.

4. Sāvajjo, vajjabahulo, appavajjo², anavajjo.

5. Ugghaṭitaññū, vipaṇcitaññū³, neyyo, padaparamo.

1. Paripūrīkārī (Syā)

2. Appasāvajjo (Syā, Ka) Am 1. 452 piṭṭhepi.

3. Vipacitaññū (Sī) Am 1. 452 piṭṭhepi.

6. Yuttappaṭibhāno no muttappaṭibhāno, muttappaṭibhāno no yuttappaṭibhāno, yuttappaṭibhāno ca muttappaṭibhāno ca, neva yuttappaṭibhāno no muttappaṭibhāno.

7. Cattāro dhammakathikā puggalā.

8. Cattāro valāhakūpamā puggalā.

9. Cattāro mūsikūpamā puggalā.

10. Cattāro ambūpamā puggalā.

11. Cattāro kumbhūpamā puggalā.

12. Cattāro udakarahadūpamā puggalā.

13. Cattāro balībaddūpamā¹ puggalā.

14. Cattāro āsivisūpamā puggalā.

15. Atthekacco puggalo ananuvicca apariyogāhetvā avaṇṇārahassa vaṇṇam bhāsītā hoti, atthekacco puggalo ananuvicca apariyogāhetvā vaṇṇārahassa avaṇṇam bhāsītā hoti, atthekacco puggalo ananuvicca apariyogāhetvā appasādanīye ṭhāne pasādam upadamāsītā hoti, atthekacco puggalo ananuvicca apariyogāhetvā pasādanīye ṭhāne appasādam upadamāsītā hoti.

16. Atthekacco puggalo anuvicca pariyoḡāhetvā avaṇṇārahassa vaṇṇam bhāsītā hoti, atthekacco puggalo anuvicca pariyoḡāhetvā vaṇṇārahassa vaṇṇam bhāsītā hoti, atthekacco puggalo anuvicca pariyoḡāhetvā appasādanīye ṭhāne appasādam upadamāsītā hoti, atthekacco puggalo anuvicca pariyoḡāhetvā pasādanīye ṭhāne pasādam upadamāsītā hoti.

17. Atthekacco puggalo avaṇṇārahassa vaṇṇam bhāsītā hoti bhūtam taccham kālena, no ca kho vaṇṇārahassa vaṇṇam bhāsītā hoti bhūtam taccham kālena. Atthekacco puggalo vaṇṇārahassa vaṇṇam

---

1. Balibaddūpamā (Si)

bhāsītā hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena, no ca kho avaṇṇārahassa avaṇṇaṃ bhāsītā hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena. Atthekacco puggalo avaṇṇārahassa ca avaṇṇaṃ bhāsītā hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena, vaṇṇārahassa ca vaṇṇaṃ bhāsītā hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena. Atthekacco puggalo neva avaṇṇārahassa avaṇṇaṃ bhāsītā hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena, no ca vaṇṇārahassa vaṇṇaṃ bhāsītā hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena.

18. Uṭṭhānaphalūpajīvī no puññaphalūpajīvī, puññaphalūpajīvī no uṭṭhānaphalūpajīvī, uṭṭhānaphalūpajīvī ca puññaphalūpajīvī ca, neva uṭṭhānaphalūpajīvī no puññaphalūpajīvī.

19. Tamo tamaparāyano, tamo jotiparāyano, joti tamaparāyano, joti jotiparāyano.

20. Oṇatoṇato, oṇatuṇṇato, uṇṇatoṇato, uṇṇatuṇṇato.

21. Cattāro rukkhūpamā puggalā.

22. Rūpappamāṇo, rūpappasanno, ghosappamāṇo, ghosappasanno.

23. Lūkhappamāṇo, lūkhappasanno, dhammappamāṇo, dhammappasanno.

24. Atthekacco puggalo attahitāya paṭipanno hoti no parahitāya, atthekacco puggalo parahitāya paṭipanno hoti no attahitāya, atthekacco puggalo attahitāya ceva paṭipanno hoti parahitāya ca, atthekacco puggalo neva attahitāya paṭipanno hoti no parahitāya.

25. Atthekacco puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto, atthekacco puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogamanuyutto, atthekacco puggalo attantapo ca hoti

attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca
 paraparitāpanānuyogamanuyutto, atthekacco puggalo neva attantapo hoti na
 attaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na
 paraparitāpanānuyogamanuyutto. So anattantapo aparantapo diṭṭheva
 dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto¹ sukhappaṭisamvedī brahmabhūtena
 attanā viharati.

26. Sarāgo, sadoso, samoho, samāno.

27. Atthekacco puggalo lābhī hoti ajjhattaṃ cetosamathassa na lābhī
 adhipaññādhammavipassanāya, atthekacco puggalo lābhī hoti
 adhipaññādhammavipassanāya na lābhī ajjhattaṃ cetosamathassa,
 atthekacco puggalo lābhī ceva hoti ajjhattaṃ cetosamathassa lābhī ca
 adhipaññādhammavipassanāya, atthekacco puggalo neva lābhī hoti ajjhattaṃ
 cetosamathassa na lābhī adhipaññādhammavipassanāya.

28. Anusotagāmī puggalo, paṭisotagāmī puggalo, ṭhitatto puggalo, tiṇṇo
 pārāṅgato² thale tiṭṭhati brāhmaṇo.

29. Appassuto sutena anupapanno, appassuto sutena upapanno,
 bahussuto sutena anupapanno, bahussuto sutena upapanno.

30. Samaṇamacalo, samaṇapadumo, samaṇapuṇḍarīko, samaṇesu
 samaṇasukhumālo.

Catukkaṃ.

5. Pañcaka-uddesa

11. Pañca puggalā—

1. Atthekacco puggalo ārabhati³ ca vippaṭisārī ca hoti, tañca
 cetovimuttim paññāvimuttim yathābhūtaṃ nappajānāti, yathassa te uppannā

1. Sītībhūto (Sī, Ka)

2. Pāragato (Sī, Syā)

3. Ārabhati (Sī, Syā)

pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti. Atthekacco puggalo ārabhati na vipphaṇṇā ca hoti, tañca cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ yathābhūtaṃ nappajānāti, yathassa te uppannā pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti. Atthekacco puggalo nārabhati vipphaṇṇā ca hoti, tañca cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ yathābhūtaṃ nappajānāti, yathassa te uppannā pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti. Atthekacco puggalo nārabhati na vipphaṇṇā hoti, tañca cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ yathābhūtaṃ nappajānāti, yathassa te uppannā pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti. Atthekacco puggalo nārabhati na vipphaṇṇā hoti, tañca cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ yathābhūtaṃ pajānāti, yathassa te uppannā pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti.

2. Datvā avajānāti, saṃvāseṇa avajānāti, ādheyyamukho hoti, lolo hoti, mando momūho hoti.

3. Pañca yodhājīvūpamā puggalā.

4. Pañca piṇḍapātikā.

5. Pañca khalupacchābhattikā.

6. Pañca ekāsanikā.

7. Pañca paṃsukūlikā.

8. Pañca tecīvarikā.

9. Pañca āraññikā.

10. Pañca rukkhāmūlikā.

11. Pañca abbhokāsikā.

12. Pañca nesajjikā.

13. Pañca yathāsanthatikā.

14. Pañca sosānikā.

Pañcakam.

6. Chakka-uddesa

12. Cha puggalā—

1. Atthekacco puggalo pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni abhisambujjhati, tattha ca sabbaññutaṃ pāpuṇāti balesu¹ ca vasībhāvaṃ. Atthekacco puggalo pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni abhisambujjhati, na ca tattha sabbaññutaṃ pāpuṇāti na ca balesu vasībhāvaṃ. Atthekacco puggalo pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni anabhisambujjhati, diṭṭhe ceva dhamme dukkhassantakaro hoti, sāvakaḥpāramiṇca pāpuṇāti. Atthekacco puggalo pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni anabhisambujjhati, diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hoti, na ca sāvakaḥpāramiṃ pāpuṇāti. Atthekacco puggalo pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni anabhisambujjhati, na ca diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hoti, anāgāmī hoti anāgantā² itthattaṃ. Atthekacco puggalo pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni anabhisambujjhati, na ca diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hoti, āgāmī³ hoti āgantā itthattaṃ.

Chakkaṃ.

7. Sattaka-uddesa

13. Satta puggalā—

1. Satta udakūpamā puggalā. Sakiṃ nimuggo nimuggova hoti, ummujjitvā nimujjati, ummujjitvā ṭhito hoti, ummujjitvā vipassati viloketi, ummujjitvā patarati, ummujjitvā paṭigādhappatto hoti, ummujjitvā tiṇṇo hoti pāraṅgato thale tiṭṭhati brāhmaṇo.

1. Phalesu (I)

2. Anāgantvā (Syā, Ka) Am 1. 478 piṭṭhepi.

3. Sotāpannasakadāgāmī (Syā, Ka)

2. Ubhatobhāgavimutto, paññāvimutto, kāyasakkhī, diṭṭhippatto, saddhāvimutto, dhammānusārī, saddhānusārī.

Sattakaṃ.

---

8. Aṭṭhaka-uddesa

14. Aṭṭha puggalā—

1. Cattāro maggasamaṅgino, cattāro phalasamaṅgino puggalā.

Aṭṭhakaṃ.

---

9. Navaka-uddesa

15. Nava puggalā—

1. Sammāsambuddho, Paccekasambuddho, ubhatobhāgavimutto, paññāvimutto, kāyasakkhī, diṭṭhippatto, saddhāvimutto, dhammānusārī, saddhānusārī.

Navakaṃ.

---

10. Dasaka-uddesa

16. Dasa puggalā—

1. Pañcannaṃ idha niṭṭhā, pañcannaṃ idha vihāya niṭṭhā.

Dasakaṃ.

Puggalapaññattimātikā niṭṭhitā.

Niddesa

1. Ekakapuggalapaññatti

1. Katamo ca puggalo samayavimutto, idhekacco puggalo kālena kālaṃ samayena samayaṃ aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā¹ viharati, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṃ vuccati puggalo samayavimutto.

2. Katamo ca puggalo asamayavimutto, idhekacco puggalo na heva kho kālena kālaṃ samayena samayaṃ aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṃ vuccati puggalo asamayavimutto. Sabbepi ariyapuggalā ariye vimokkhe asamayavimuttā.

3. Katamo ca puggalo kuppadhammo, idhekacco puggalo lābhī hoti rūpasahagatānaṃ vā arūpasahagatānaṃ vā samāpattīnaṃ, so ca kho na nikāmalābhī hoti na akicchālābhī na akasiralābhī, na yatthicchakaṃ yadicchakaṃ yāvaticchakaṃ samāpajjatipi vuṭṭhātīpi. Tṭhānaṃ kho panetaṃ vijjati, yaṃ tassa puggalassa pamādamāgamma tā samāpattiyo kuppeyyuṃ. Ayaṃ vuccati puggalo kuppadhammo.

4. Katamo ca puggalo akuppadhammo, idhekacco puggalo lābhī hoti rūpasahagatānaṃ vā arūpasahagatānaṃ vā samāpattīnaṃ, so ca kho nikāmalābhī hoti akicchālābhī akasiralābhī, yatthicchakaṃ yadicchakaṃ yāvaticchakaṃ samāpajjatipi vuṭṭhātīpi. Aṭṭhānametaṃ anavakāso, yaṃ tassa puggalassa pamādamāgamma tā samāpattiyo kuppeyyuṃ. Ayaṃ vuccati puggalo akuppadhammo. Sabbepi ariyapuggalā ariye vimokkhe akuppadhammā.

5. Katamo ca puggalo parihānadhammo, idhekacco puggalo lābhī hoti rūpasahagatānaṃ vā arūpasahagatānaṃ vā samāpattīnaṃ, so ca kho na nikāmalābhī hoti na akicchālābhī na akasiralābhī,

na yatthicchakaṃ yadicchakaṃ yāvaticchakaṃ samāpajjatipi vuṭṭhātīpi. Ṭhānaṃ kho panetaṃ vijjati, yaṃ so puggalo pamādamāgama tāhi samāpattīhi parihāyeyya. Ayaṃ vuccati puggalo parihānadhammo.

6. Katamo ca puggalo aparihānadhammo, idhekacco puggalo lābhī hoti rūpasahagatānaṃ vā arūpasahagatānaṃ vā samāpattīnaṃ, so ca kho nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī, yatthicchakaṃ yadicchakaṃ yāvaticchakaṃ samāpajjatipi vuṭṭhātīpi. Aṭṭhānametaṃ anavakāso, yaṃ so puggalo pamādamāgama tāhi samāpattīhi parihāyeyya. Ayaṃ vuccati puggalo aparihānadhammo. Sabbepi ariyapuggalā ariye vimokkhe aparihānadhammā.

7. Katamo ca puggalo cetanābhabbo, idhekacco puggalo lābhī hoti rūpasahagatānaṃ vā arūpasahagatānaṃ vā samāpattīnaṃ, so ca kho na nikāmalābhī hoti na akicchalābhī na akasiralābhī, na yatthicchakaṃ yadicchakaṃ yāvaticchakaṃ samāpajjatipi vuṭṭhātīpi. Sace anusañceteti, na parihāyati tāhi samāpattīhi. Sace na anusañceteti, parihāyati tāhi samāpattīhi. Ayaṃ vuccati puggalo cetanābhabbo.

8. Katamo ca puggalo anurakkhaṇābhabbo, idhekacco puggalo lābhī hoti rūpasahagatānaṃ vā arūpasahagatānaṃ vā samāpattīnaṃ, so ca kho na nikāmalābhī hoti na akicchalābhī na akasiralābhī, na yatthicchakaṃ yadicchakaṃ yāvaticchakaṃ samāpajjatipi vuṭṭhātīpi. Sace anurakkhati, na parihāyati tāhi samāpattīhi. Sace na anurakkhati, parihāyati tāhi samāpattīhi. Ayaṃ vuccati puggalo anurakkhaṇābhabbo.

9. Katamo ca puggalo puthujjano, yassa puggalassa tīṇi saṃyojanāni appahīnāni, na ca tesāṃ dhammānaṃ pahānāya paṭipanno. Ayaṃ vuccati puggalo puthujjano.

10. Katamo ca puggalo gotrabhū, yesāṃ dhammānaṃ samanantarā ariyadhammassa avakkanti hoti tehi dhammehi samannāgato. Ayaṃ vuccati puggalo gotrabhū.

11. Katamo ca puggalo bhayūparato, satta sekkhā bhayūparatā, ye ca puthujjanā sīlavanto. Arahā abhayūparato.

12. Katamo ca puggalo abhabbāgamano, ye te puggalā kammāvaraṇena samannāgatā kilesāvaraṇena samannāgatā vipākāvaraṇena samannāgatā assaddhā acchandikā duppaññā eḷā abhabbā niyāmaṃ okkamituṃ kusalesu dhammesu sammattaṃ. Ime vuccanti puggalā abhabbāgamaṇā.

13. Katamo ca puggalo bhabbāgamano, ye te puggalā na kammāvaraṇena samannāgatā na kilesāvaraṇena samannāgatā na vipākāvaraṇena samannāgatā saddhā chandikā paññavanto¹ aneḷā bhabbā niyāmaṃ okkamituṃ kusalesu dhammesu sammattaṃ. Ime vuccanti puggalā bhabbāgamaṇā.

14. Katamo ca puggalo niyato, pañca puggalā ānantarikā, ye ca micchādittḥikā niyatā, aṭṭha ca ariyapuggalā niyatā. Avasesā puggalā aniyatā.

15. Katamo ca puggalo paṭipannako, cattāro maggasamaṅgino puggalā paṭipannakā, cattāro phalasamaṅgino puggalā phale ṭhitā.

16. Katamo ca puggalo samasīsī, yassa puggalassa apubbaṃ acarimaṃ āsavapariyādānaṃ hoti jīvitapariyādānaṃ. Ayaṃ vuccati puggalo samasīsī.

17. Katamo ca puggalo ṭhitakappī, ayaṃca puggalo sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno assa, kappassa ca uḍḍayhanavelā assa, neva tāva kappo uḍḍayheyya, yāvāyaṃ puggalo na sotāpattiphalaṃ sacchikaroti. Ayaṃ vuccati puggalo ṭhitakappī. Sabbepi maggasamaṅgino puggalā ṭhitakappino.

18. Katamo ca puggalo ariyo, aṭṭha ariyapuggalā ariyā. Avasesā puggalā anariyā.

19. Katamo ca puggalo sekkho, cattāro maggasamaṅgino tayo phalasamaṅgino puggalā sekkhā. Arahā asekkho. Avasesā puggalā nevassekkhanāsekkhā.
20. Katamo ca puggalo tevijjo, tīhi vijjāhi samannāgato puggalo tevijjo.
21. Katamo ca puggalo chaḷabhiñño, chahi abhiññāhi samannāgato puggalo chaḷabhiñño.
22. Katamo ca puggalo Sammāsambuddho, idhekacco puggalo pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni abhisambujjhati, tattha ca sabbaññutaṃ pāpuṇāti balesu ca vasībhāvaṃ. Ayaṃ vuccati puggalo Sammāsambuddho.
23. Katamo ca puggalo Paccekasambuddho, idhekacco puggalo pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni abhisambujjhati, na ca tattha sabbaññutaṃ pāpuṇāti na ca balesu vasībhāvaṃ. Ayaṃ vuccati puggalo Paccekasambuddho.
24. Katamo ca puggalo ubhatobhāgavimutto, idhekacco puggalo aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṃ vuccati puggalo ubhatobhāgavimutto.
25. Katamo ca puggalo paññāvimutto, idhekacco puggalo na heva kho aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṃ vuccati puggalo paññāvimutto.
26. Katamo ca puggalo kāyasakkhī, idhekacco puggalo aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṃ vuccati puggalo kāyasakkhī.
27. Katamo ca puggalo diṭṭhippato, idhekacco puggalo “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhasamudayo”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodho”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti, Tathāgatappaveditā

cassa dhammā paññāya vodiṭṭhā honti vocaritā, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṃ vuccati puggalo diṭṭhippatto.

28. Katamo ca puggalo saddhāvimutto, idhekacco puggalo “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhasamudayo”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodho”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti, Tathāgatappaveditā cassa dhammā paññāya vodiṭṭhā honti vocaritā, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti, no ca kho yathā diṭṭhippattassa. Ayaṃ vuccati puggalo saddhāvimutto.

29. Katamo ca puggalo dhammānusārī, yassa puggalassa sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipannassa paññindriyaṃ adhimattaṃ hoti, paññāvāhiṃ paññāpubbaṅgamaṃ ariyamaggaṃ bhāveti. Ayaṃ vuccati puggalo dhammānusārī. Sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno puggalo dhammānusārī, phale ṭhito diṭṭhippatto.

30. Katamo ca puggalo saddhānusārī, yassa puggalassa sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipannassa saddhindriyaṃ adhimattaṃ hoti, saddhāvāhiṃ saddhāpubbaṅgamaṃ ariyamaggaṃ bhāveti, Ayaṃ vuccati puggalo saddhānusārī. Sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno puggalo saddhānusārī, phale ṭhito saddhāvimutto.

31. Katamo ca puggalo sattakkhattuparamo idhekacco puggalo tiṇṇaṃ saṃyojanānaṃ parikkhayā sotāpanno hoti avinipātadhammo niyato sambodhiparāyano¹, so sattakkhattuṃ deve ca mānuse ca sandhāvitvā saṃsaritvā dukkhassantaṃ karoti. Ayaṃ vuccati puggalo sattakkhattuparamo.

32. Katamo ca puggalo kolaṃkolo, idhekacco puggalo tiṇṇaṃ saṃyojanānaṃ parikkhayā sotāpanno hoti avinipātadhammo

---

1. Sambodhiparāyaṇo (Sī, Ka)

niyato sambodhiparāyano, so dve vā tiṇi vā kulāni sandhāvitvā saṃsaritvā dukkhassantaṃ karoti. Ayaṃ vuccati puggalo kolaṃkolo.

33. Katamo ca puggalo ekabījī, idhekacco puggalo tiṇṇaṃ saṃyojanānaṃ parikkhayā sotāpanno hoti avinipātadhammo niyato sambodhiparāyano, so ekamyeva mānusakam bhavaṃ nibbattetvā dukkhassantaṃ karoti. Ayaṃ vuccati puggalo ekabījī.

34. Katamo ca puggalo sakadāgāmī, idhekacco puggalo tiṇṇaṃ saṃyojanānaṃ parikkhayā rāgadosamohānaṃ tanuttā sakadāgāmī hoti sakideva imaṃ lokam āgantvā dukkhassantaṃ karoti. Ayaṃ vuccati puggalo sakadāgāmī.

35. Katamo ca puggalo anāgāmī, idhekacco puggalo pañcannaṃ orambhāgiyānaṃ saṃyojanānaṃ parikkhayā opapātiko hoti, tathā parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Ayaṃ vuccati puggalo anāgāmī.

36. Katamo ca puggalo antarāparinibbāyī, idhekacco puggalo pañcannaṃ orambhāgiyānaṃ saṃyojanānaṃ parikkhayā opapātiko hoti, tathā parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā, so upapannaṃ vā samanantarā appattaṃ vā vemajjhaṃ āyuppamāṇaṃ ariyamaggaṃ sañjaneti upariṭṭhimānaṃ saṃyojanānaṃ pahānāya. Ayaṃ vuccati puggalo antarāparinibbāyī.

37. Katamo ca puggalo upahaccaparinibbāyī, idhekacco puggalo pañcannaṃ orambhāgiyānaṃ saṃyojanānaṃ parikkhayā opapātiko hoti, tathā parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā, so atikkamitvā vemajjhaṃ āyuppamāṇaṃ upahacca vā kālakiriyaṃ¹ ariyamaggaṃ sañjaneti upariṭṭhimānaṃ saṃyojanānaṃ pahānāya. Ayaṃ vuccati puggalo upahaccaparinibbāyī.

38. Katamo ca puggalo asaṅkhāraparinibbāyī, idhekacco puggalo pañcannaṃ orambhāgiyānaṃ saṃyojanānaṃ parikkhayā opapātiko hoti, tathā

---

1. Kālam kiriyam (Ka)

parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā, so asaṅkhārena ariyamaggaṃ sañjaneti upariṭṭhimānaṃ saṃyojanānaṃ pahānāya. Ayaṃ vuccati puggalo asaṅkhāraparinibbāyī.

39. Katamo ca puggalo sasaṅkhāraparinibbāyī, idhekacco puggalo pañcannaṃ orambhāgiyānaṃ saṃyojanānaṃ parikkhayā opapātiko hoti, tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā, so sasaṅkhārena ariyamaggaṃ sañjaneti upariṭṭhimānaṃ saṃyojanānaṃ pahānāya. Ayaṃ vuccati puggalo sasaṅkhāraparinibbāyī.

40. Katamo ca puggalo uddhamsoto Akaniṭṭhagāmī, idhekacco puggalo pañcannaṃ orambhāgiyānaṃ saṃyojanānaṃ parikkhayā opapātiko hoti, tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā, so Avihā cuto Atappaṃ gacchati, Atappā cuto Sudassaṃ gacchati, Sudassā cuto Sudassiṃ gacchati, Sudassiyā cuto Akaniṭṭhaṃ gacchati, Akaniṭṭhe ariyamaggaṃ sañjaneti upariṭṭhimānaṃ saṃyojanānaṃ pahānāya. Ayaṃ vuccati puggalo uddhamsoto akaniṭṭhagāmī.

41. Katamo ca puggalo sotāpanno, sotāpattiphalasacchikiriyyāya paṭipanno, tiṇṇaṃ saṃyojanānaṃ pahānāya paṭipanno puggalo sotāpattiphalasacchikiriyyāya paṭipanno, yassa puggalassa tīṇi saṃyojanāni pahīnāni. Ayaṃ vuccati puggalo sotāpanno.

42. Kāmarāgabyāpādānaṃ tanubhāvāya paṭipanno puggalo sakadāgāmiphalasacchikiriyyāya paṭipanno, yassa puggalassa kāmarāgabyāpādā tanubhūtā. Ayaṃ vuccati puggalo sakadāgāmī.

43. Kāmarāgabyāpādānaṃ anavasesappahānāya paṭipanno puggalo anāgāmiphalasacchikiriyyāya paṭipanno, yassa puggalassa kāmarāgabyāpādā anavasesā pahīnā. Ayaṃ vuccati puggalo anāgāmī.

44. Rūparāga-arūparāgamāna-uddhacca-avijjāya anavasesappahānāya paṭipanno puggalo arahattaphalasacchikiriyyāya paṭipanno, yassa puggalassa

rūparāgo arūparāgo māno uddhaccaṃ avijjā anavasesā pahīnā. Ayaṃ vuccati puggalo arahā.

Ekakaniddeso.

2. Dukapuggalapaññatti

45. Katamo ca puggalo kodhano, tattha katamo kodho, yo kodho kujjhanā kujjhitattam doso dussanā dussitattam¹ byāpatti byāpajjanā byāpajjitattam virodho paṭivirodho caṇḍikkaṃ asuro po anattamanatā cittassa, ayaṃ vuccati kodho. Yassa puggalassa ayaṃ kodho appahīno, ayaṃ vuccati puggalo kodhano.

46. Katamo ca puggalo upanāhī, tattha katamo upanāho, pubbakālaṃ kodho, aparakālaṃ upanāho, yo evarūpo upanāho upanayhanā upanayhitattam aṭṭhapanā² ṭhapanā saṅṭhapanā anusamsandanā anuppabandhanā dalhīkammaṃ kodhassa, ayaṃ vuccati upanāho. Yassa puggalassa ayaṃ upanāho appahīno, ayaṃ vuccati puggalo upanāhī.

47. Katamo ca puggalo makkhī, tattha katamo makkho, yo makkho makkhāyanā makkhāyitattam³ niṭṭhuriyaṃ niṭṭhuriyakammaṃ, ayaṃ vuccati makkho. Yassa puggalassa ayaṃ makkho appahīno, ayaṃ vuccati puggalo makkhī.

48. Katamo ca puggalo paḷāsī, tattha katamo paḷāso, yo paḷāso paḷāsāyanā paḷāsāyitattam paḷāsāhāro vivadaṭṭhānaṃ yugaggāho appaṭinissaggo, ayaṃ vuccati paḷāso. Yassa puggalassa ayaṃ paḷāso appahīno, ayaṃ vuccati puggalo paḷāsī.

1. Dūsanā dūsitattam (Syā)

2. Āṭhapanā (Ka) Abhi 2. 371 piṭṭhepi.

3. Makkhīyanā makkhīyitattam (Sī), makkhiyanā makkhiyitattam (Ka)

49. Katamo ca puggalo issukī, tattha katamā issā, yā paralābhasakkāragarukāramānanavandanapūjanāsu issā issāyanā issāyittamā usūyā usūyanā¹ usūyittamā, ayaṃ vuccati issā. Yassa puggalassa ayaṃ issā appahīnā, ayaṃ vuccati puggalo issukī.

50. Katamo ca puggalo maccharī, tattha katamaṃ macchariyaṃ, pañca macchariyāni āvāsamacchariyaṃ kulamacchariyaṃ lābhamacchariyaṃ vaṇṇamacchariyaṃ dhammacchariyaṃ, yaṃ evarūpaṃ maccheraṃ maccharāyanā maccharāyittamā vevicchaṃ kadariyaṃ kaṭukañcukatā aggahittamā cittassa, idaṃ vuccati macchariyaṃ. Yassa puggalassa idaṃ macchariyaṃ appahīnaṃ, ayaṃ vuccati puggalo maccharī.

51. Katamo ca puggalo saṭho, tattha katamaṃ sāṭheyyaṃ, idhekacco saṭho hoti parisāṭho, yaṃ tattha saṭhaṃ saṭhatā sāṭheyyaṃ kakkaratā kakkariyaṃ² parikkhattatā pārikkhattiyaṃ, idaṃ vuccati sāṭheyyaṃ. Yassa puggalassa idaṃ sāṭheyyaṃ appahīnaṃ, ayaṃ vuccati puggalo saṭho.

52. Katamo ca puggalo māyāvī, tattha katamā māyā, idhekacco kāyena duccharitaṃ caritvā vācāya duccharitaṃ caritvā manasā duccharitaṃ caritvā tassa paṭicchādanahetu pāpikaṃ icchaṃ paṇidahati, “mā maṃ jaññā”ti icchati, “mā maṃ jaññā”ti saṅkappati, “mā maṃ jaññā”ti vācaṃ bhāsati, “mā maṃ jaññā”ti kāyena parakkamati, yā evarūpā māyā māyāvitā accāsarā vañcanā nikati vikiraṇā pariharaṇā gūhanā parigūhanā chādanā paṭicchādanā anuttānīkammaṃ anāvīkammaṃ vocchādanā pāpakiriyā, ayaṃ vuccati māyā. Yassa puggalassa ayaṃ māyā appahīnā, ayaṃ vuccati puggalo māyāvī.

53. Katamo ca puggalo ahiriko, tattha katamaṃ ahirikaṃ, yaṃ na hiriyati hiriyitabbena, na hiriyati pāpakānaṃ akusalānaṃ dhammānaṃ samāpattiyā, idaṃ vuccati ahirikaṃ. Iminā ahirikena samannāgato puggalo ahiriko.

1. Ussuyā ussuyanā (Ka) Abhi 2. 372 piṭṭhepi.

2. Kakkhaḷatā kakkhaḷiyaṃ (Syā) evaṃ Khuddakavibhaṅgadukaniddesepi.

54. Katamo ca puggalo anottappī, tattha katamaññ anottappaññ, yaññ na ottappati ottappitabbena, na ottappati pāpakāññaññ akusalāññaññ dhammāññaññ samāpattiyā, idaññ vuccati anottappaññ. Iminā anottappena samannāgato puggalo anottappī.

55. Katamo ca puggalo dubbaco, tattha katamā dovaccassatā, sahadhammike vuccamāññe dovaccassāyaññ dovaccassiyaññ dovaccassatā vippaṭṭikulaggāhitā vipaccanīkasātataññ anādariyaññ anādariyatā agāravatā appatissavatā, ayaññ vuccati dovaccassatā. Imāya dovaccassatāya samannāgato puggalo dubbaco.

56. Katamo ca puggalo pāpamitto, tattha katamā pāpamittatā, ye te puggalā assaddhā dussīlā appassutā maccharino duppaññā, yā tesaññ sevanā nisevanā samsevanā bhajanā sambhajanā bhatti sambhatti sampavaññkatā, ayaññ vuccati pāpamittatā. Imāya pāpamittatāya samannāgato puggalo pāpamitto.

57. Katamo ca puggalo indriyesu aguttadvāro, tattha katamā indriyesu aguttadvāratā, idhekacco puggalo cakkhunā rūpaññ disvā nimittaggāhī hoti anubyaññjanaggāhī, yatvādhikaraññamenaññ cakkhundriyaññ asaññvutaññ viharantaññ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuññ, tassa samvārāya na paṭipajjati, na rakkhati cakkhundriyaññ, cakkhundriye na samvaraññ āpajjati. Sotena saddaññ sutvā -pa-. Ghānena gandhaññ ghāyitvā -pa-. Jivhāya rasaññ sāyitvā -pa-. Kāyena phoṭṭhabbaññ phusitvā -pa-. Manasā dhammaññ viññāya nimittaggāhī hoti anubyaññjanaggāhī, yatvādhikaraññamenaññ manindriyaññ asaññvutaññ viharantaññ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuññ, tassa samvārāya na paṭipajjati, na rakkhati manindriyaññ, manindriye na samvaraññ āpajjati, yā imesaññ channaññ indriyāññaññ agutti agopanaññ anārakkho asaññvaro, ayaññ vuccati indriyesu aguttadvāratā. Imāya indriyesu aguttadvāratāya samannāgato puggalo indriyesu aguttadvāro.

58. Katamo ca puggalo bhojane amattañññū, tattha katamā bhojane amattañññutā, idhekacco puggalo appaṭṭisaññkhā ayoniso

āhāraṃ āhāreti davāya madāya maṇḍanāya vibhūsanāya, yā tattha asantuṭṭhitā amattaññutā appaṭisaṅkhā bhojane, ayaṃ vuccati bhojane amattaññutā. Imāya bhojane amattaññutāya samannāgato puggalo bhojane amattaññū.

59. Katamo ca puggalo muṭṭhassati, tattha katamaṃ muṭṭhassaccaṃ, yā assati ananussati appaṭissati assati assaraṇatā adhāraṇatā pilāpanatā sammusanatā, idaṃ vuccati muṭṭhassaccaṃ. Iminā muṭṭhassaccena samannāgato puggalo muṭṭhassati.

60. Katamo ca puggalo asampajāno, tattha katamaṃ asampajāññaṃ, yaṃ aññāṇaṃ adassanaṃ anabhisamayo ananubodho asambodho appaṭivedho asaṅgāhaṇā apariyogāhaṇā¹ asamapekkhaṇā apaccavekkhaṇā apaccakkhakammaṃ dummejjaṃ bālyaṃ asampajāññaṃ moho pamoho sammoho avijjā avijjogho avijjāyogo avijjānusayo avijjāpariyuṭṭhānaṃ avijjālaṅgī moho akusalamūlaṃ, idaṃ vuccati asampajāññaṃ. Iminā asampajāññena samannāgato puggalo asampajāno.

61. Katamo ca puggalo sīlavipanno, tattha katamā sīlavipatti, kāyiko vītikkamo vācasiko vītikkamo kāyikavācasiko vītikkamo, ayaṃ vuccati sīlavipatti. Sabbampi dussilyaṃ sīlavipatti. Imāya sīlavipattiyā samannāgato puggalo sīlavipanno.

62. Katamo ca puggalo diṭṭhivipanno, tattha katamā diṭṭhivipatti, “natthi dinnam, natthi yiṭṭham, natthi hutam, natthi sukatadukkaṭānam² kammānaṃ phalaṃ vipāko, natthi ayaṃ loko, natthi paro loko, natthi mātā, natthi pitā, natthi sattā opapātikā, natthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggaṭā³ sammāpaṭipannā, ye imaṅca lokaṃ paraṅca lokaṃ sayam abhiññā sacchikatvā pavedentī”ti, yā evarūpā diṭṭhi diṭṭhigataṃ diṭṭhikantāro diṭṭhivisūkāyikaṃ diṭṭhivipphanditaṃ diṭṭhisamyojanaṃ gāho paṭiggāho abhiniveso parāmāso kummaggo micchāpatho micchattaṃ titthāyatanam vipariyāsaggāho⁴,

1. Asaṅgāhaṇā apariyogāhaṇā (Si, Syā, Ka)

2. Sukatadukkaṭānam (Si)

3. Samaggaṭā (Ka)

4. Vipariyāsaggāho (sabbattha) padasiddhi cintetabbā.

ayaṃ vuccati diṭṭhivipatti. Sabbāpi micchādiṭṭhi diṭṭhivipatti. Imāya diṭṭhivipattiyā samannāgato puggalo diṭṭhivipanno.

63. Katamo ca puggalo ajjhattasaṃyojano, yassa puggalassa pañcorambhāgiyāni saṃyojanāni appahīnāni, ayaṃ vuccati puggalo ajjhattasaṃyojano.

64. Katamo ca puggalo bahiddhāsaṃyojano, yassa puggalassa pañcuddhambhāgiyāni saṃyojanāni appahīnāni, ayaṃ vuccati puggalo bahiddhāsaṃyojano.

65. Katamo ca puggalo akkodhano, tattha katamo kodho, yo kodho kujjhanā kujjhitattaṃ doso dussanā dussitattaṃ byāpatti byāpajjanā byāpajjitattaṃ virodho paṭivirodho caṇḍikkaṃ asuro po anattamanatā cittassa, ayaṃ vuccati kodho. Yassa puggalassa ayaṃ kodho pahīno, ayaṃ vuccati puggalo akkodhano.

66. Katamo ca puggalo anupanāhī, tattha katamo upanāho, pubbakālaṃ kodho, aparakālaṃ upanāho, yo evarūpo upanāho upanayhanā upanayhitattaṃ aṭṭhapanā ṭhapanā saṅṭhapanā anusamsandanā anuppabandhanā daḷīkammaṃ kodhassa, ayaṃ vuccati upanāho. Yassa puggalassa ayaṃ upanāho pahīno, ayaṃ vuccati puggalo anupanāhī.

67. Katamo ca puggalo amakkhī, tattha katamo makkho, yo makkho makkhāyanā makkhāyitattaṃ niṭṭhuriyaṃ niṭṭhuriyakammaṃ, ayaṃ vuccati makkho. Yassa puggalassa ayaṃ makkho pahīno, ayaṃ vuccati puggalo amakkhī.

68. Katamo ca puggalo apaḷāsī, tattha katamo paḷāso, yo paḷāso paḷāsāyanā paḷāsāyitattaṃ paḷāsāhāro vivādaṭṭhānaṃ yugaggāho appaṭinissaggo, ayaṃ vuccati paḷāso. Yassa puggalassa ayaṃ paḷāso pahīno, ayaṃ vuccati puggalo apaḷāsī.

69. Katamo ca puggalo anissukī, tattha katamā issā, yā paralābhasakkāragarukāramānavandanapūjanāsu issā issāyanā issāyitattam usūyā usūyanā usūyitattam, ayaṃ vuccati issā. Yassa puggalassa ayaṃ issā pahīnā, ayaṃ vuccati puggalo anissukī.

70. Katamo ca puggalo amaccharī, tattha katamam macchariyam, pañca macchariyāni āvāsamacchariyam kulamacchariyam lābhamacchariyam vaṇṇamacchariyam dhammamacchariyam, yaṃ evarūpaṃ maccheraṃ maccharāyanā maccharāyitattam vevicchaṃ kadariyaṃ kaṭukañcukatā aggahitattam cittassa, idaṃ vuccati macchariyam. Yassa puggalassa idaṃ macchariyam pahīnam, ayaṃ vuccati puggalo amaccharī.

71. Katamo ca puggalo asaṭho, tattha katamam sāṭheyyaṃ, idhekacco saṭho hoti parisāṭho, yaṃ tattha saṭham saṭhatā sāṭheyyaṃ kakkaratā kakkariyaṃ parikkhattatā pārikkhattiyaṃ, idaṃ vuccati sāṭheyyaṃ. Yassa puggalassa idaṃ sāṭheyyaṃ pahīnam, ayaṃ vuccati puggalo asaṭho.

72. Katamo ca puggalo amāyāvī, tattha katamā māyā, idhekacco puggalo kāyena duccharitam caritvā vācāya duccharitam caritvā manasā duccharitam caritvā tassa paṭicchādanahetu pāpikaṃ icchaṃ paṇidahati, “mā maṃ jaññā”ti icchati, “mā maṃ jaññā”ti saṅkappati, “mā maṃ jaññā”ti vācam bhāsati, “mā maṃ jaññā”ti kāyena parakkamati, yā evarūpā māyā māyāvitā accāsarā vañcanā nikati vikiraṇā pariharaṇā gūhanā parigūhanā chādanā paṭicchādanā anuttānikammaṃ anāvikammaṃ vocchādanā pāpakiriya, ayaṃ vuccati māyā. Yassa puggalassa ayaṃ māyā pahīnā, ayaṃ vuccati puggalo amāyāvī.

73. Katamo ca puggalo hirimā, tattha katamā hirī, yaṃ hiriyati hiriyitabbena, hiriyati pāpakānam akusalānam dhammānam samāpattiyā, ayaṃ vuccati hirī. Imāya hiriyā samannāgato puggalo hirimā.

74. Katamo ca puggalo ottappī, tattha katamam ottappaṃ, yaṃ ottappati ottappitabbena, ottappati pāpakānam akusalānam dhammānam samāpattiyā, idaṃ vuccati ottappaṃ. Iminā ottappena samannāgato puggalo ottappī.

75. Katamo ca puggalo suvaco, tattha katamā sovacassatā, sahadhammike vuccamāne sovacassāyaṃ sovacassiyaṃ sovacassatā avippaṭikulaggāhitā avipaccanīkasātata sādariyaṃ sādariyatā sagāravatā sappatissavatā, ayaṃ vuccati sovacassatā. Imāya sovacassatāya samannāgato puggalo suvaco.

76. Katamo ca puggalo kalyāṇamitto, tattha katamā kalyāṇamittatā, ye te puggalā saddhā silavanto bahussutā cāgavanto paññavanto, yā tesam sevanā nisevanā samsevanā bhajanā sambhajanā bhatti sambhatti sampavaṅkatā, ayaṃ vuccati kalyāṇamittatā. Imāya kalyāṇamittatāya samannāgato puggalo kalyāṇamitto.

77. Katamo ca puggalo indriyesu guttadvāro, tattha katamā indriyesu guttadvāratā, idhekacco puggalo cakkhunā rūpaṃ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenam cakkhundriyaṃ asaṃvutaṃ viharantaṃ abhihjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṃ, tassa saṃvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyaṃ, cakkhundriye saṃvaram āpajjati. Sobhena saddam sutvā -pa-. Ghānena gandham ghāyitvā -pa-. Jivhāya rasam sāyitvā -pa-. Kāyena phoṭṭhabbam phusitvā -pa-. Manasā dhammam viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenam manindriyaṃ asaṃvutaṃ viharantaṃ abhihjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṃ, tassa saṃvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyaṃ, manindriye saṃvaram āpajjati. Yā imesam channam indriyānam gutti gopana ārakkho saṃvaro, ayaṃ vuccati indriyesu guttadvāratā. Imāya indriyesu guttadvāratāya samannāgato puggalo indriyesu guttadvāro.

78. Katamo ca puggalo bhojane mattaññū, tattha katamā bhojane mattaññutā, idhekacco puggalo paṭisaṅkhā yoniso āhāram āhāreti neva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya yāvadeva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya vihiṃsūparatīyā brahmacariyānuggahāya, iti purāṇaṅca vedanam paṭihaṅkhāmi, navaṅca vedanam na uppādessāmi, yātrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro cāti. Yā tattha santuṭṭhitā

mattaññutā paṭisaṅkhā bhojane, ayaṃ vuccati bhojane mattaññutā. Imāya bhojane mattaññutāya samannāgato puggalo bhojane mattaññū.

79. Katamo ca puggalo upaṭṭhitassati, tатtha katamā sati, yā sati anussati paṭissati sati saraṇatā dhāraṇatā apilāpanatā asammusanatā sati satindriyaṃ satibalaṃ sammāsati, ayaṃ vuccati sati. Imāya satiyā samannāgato puggalo upaṭṭhitassati.

80. Katamo ca puggalo sampajāno, tатtha katamaṃ sampajaññaṃ, yā pañña pajānanā vicayo pavicayo dhammavicayo sallakkhaṇā upalakkhaṇā paccupalakkhaṇā paṇḍiccaṃ kosallaṃ nepuññaṃ vebhabyā cintā upaparikkhā bhūrī medhā pariṇāyikā vipassanā sampajaññaṃ patodo pañña paññaṃ indriyaṃ paññaṃ balaṃ paññaṃ satthaṃ paññaṃ pāsādo paññaṃ āloko paññaṃ obhāso paññaṃ pajjoto paññaṃ ratanaṃ amoho dhammavicayo sammādiṭṭhi, idaṃ vuccati sampajaññaṃ. Iminā sampajaññaṃ samannāgato puggalo sampajāno.

81. Katamo ca puggalo sīlasampanno, tатtha katamā sīlasampadā, kāyiko avītikkamo vācasiko avītikkamo kāyikavācasiko avītikkamo, ayaṃ vuccati sīlasampadā, sabbopi sīlasaṃvaro sīlasampadā. Imāya sīlasampadāya samannāgato puggalo sīlasampanno.

82. Katamo ca puggalo diṭṭhisampanno. Tатtha katamā diṭṭhisampadā, “atthi dinnāṃ, atthi yiṭṭhāṃ, atthi hutāṃ, atthi sukata dukkaṭāṇāṃ kammānaṃ phalaṃ vipāko, atthi ayaṃ loko, atthi paro loko, atthi mātā, atthi pitā, atthi sattā opapātikā, atthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā, ye imaṅca lokaṃ paraṅca lokaṃ sayāṃ abhiñña sacchikatvā pavedenti”ti, yā evarūpā pañña pajānanā -pa- amoho dhammavicayo sammādiṭṭhi, ayaṃ vuccati diṭṭhisampadā, sabbāpi sammādiṭṭhi diṭṭhisampadā. Imāya diṭṭhisampadāya samannāgato puggalo diṭṭhisampanno.

83. Katame dve puggalā dullabhā lokasmiṃ, yo ca pubbakārī, yo ca kataññū katavedī. Ime dve puggalā dullabhā lokasmiṃ.

84. Katame dve puggalā duttappayā, yo ca laddhaṃ laddhaṃ nikkhipati, yo ca laddhaṃ laddhaṃ vissajjeti. Ime dve puggalā duttappayā.

85. Katame dve puggalā sutappayā, yo ca laddhaṃ laddhaṃ na nikkhipati, yo ca laddhaṃ laddhaṃ na vissajjeti. Ime dve puggalā sutappayā.

86. Katamesaṃ dvinnaṃ puggalānaṃ āsavā vaḍḍhanti, yo ca na kukkucāyitabbaṃ kukkucāyati, yo ca kukkucāyitabbaṃ na kukkucāyati. Imesaṃ dvinnaṃ puggalānaṃ āsavā vaḍḍhanti.

87. Katamesaṃ dvinnaṃ puggalānaṃ āsavā na vaḍḍhanti, yo ca na kukkucāyitabbaṃ na kukkucāyati, yo ca kukkucāyitabbaṃ kukkucāyati. Imesaṃ dvinnaṃ puggalānaṃ āsavā na vaḍḍhanti.

88. Katamo ca puggalo hīnādhimutto, idhekacco puggalo dussīlo hoti pāpadhammo, so aññaṃ dussīlaṃ pāpadhammaṃ sevati bhajati payirupāsati, ayaṃ vuccati puggalo hīnādhimutto.

89. Katamo ca puggalo paṇītādhimutto, idhekacco puggalo sīlavā hoti kalyāṇadhammo, so aññaṃ sīlavantaṃ kalyāṇadhammaṃ sevati bhajati payirupāsati, ayaṃ vuccati puggalo paṇītādhimutto.

90. Katamo ca puggalo titto, Paccekasambuddhā¹ ye ca Tathāgatassa sāvakā arahanto tittā. Sammāsambuddho titto ca tappetā ca².

Dukaniddeso.

3. Tikapuggalapaññatti

91. Katamo ca puggalo nirāso, idhekacco puggalo dussīlo hoti pāpadhammo asuci saṅkassarasamācāro paṭicchannakammanto

1. Paccekabuddho (Sī)

2. Tappetā ca, ayaṃ vuccati puggalo titto (Sī)

assamaṇo samaṇapaṭiñño abrahmacārī brahmacāripaṭiñño antopūti avassuto kasambujāto, so suṇāti “itthannāmo kira bhikkhu āsavānaṃ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭheva dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī”ti, tassa na evaṃ hoti “kudāssu nāmāhampi āsavānaṃ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭheva dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissāmī”ti. Ayaṃ vuccati puggalo nirāso.

92. Katamo ca puggalo āsaṃso, idhekacco puggalo sīlavā hoti kalyāṇadhammo, so suṇāti “itthannāmo kira bhikkhu āsavānaṃ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭheva dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī”ti, tassa evaṃ hoti “kudāssu nāmāhampi āsavānaṃ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭheva dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissāmī”ti. Ayaṃ vuccati puggalo āsaṃso.

93. Katamo ca puggalo vigatāso, idhekacco puggalo āsavānaṃ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭheva dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati, so suṇāti “itthannāmo kira bhikkhu āsavānaṃ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭheva dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī”ti, tassa na evaṃ hoti “kudāssu nāmāhampi āsavānaṃ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭheva dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissāmī”ti. Taṃ kissa hetu, yā hissa pubbe avimuttassa vimuttāsā, sā paṭippassaddhā, ayaṃ vuccati puggalo vigatāso.

94. Tattha katame tayo gilānūpamā puggalā. Tayo gilānā—idhekacco gilāno labhanto vā sappāyāni bhojanāni alabhanto vā sappāyāni bhojanāni labhanto vā sappāyāni bhesajjāni alabhanto vā sappāyāni bhesajjāni labhanto vā patirūpaṃ upaṭṭhākaṃ alabhanto vā patirūpaṃ upaṭṭhākaṃ neva vuṭṭhāti tamhā ābādhā. (1)

Idha panekacco gilāno labhanto vā sappāyāni bhojanāni alabhanto vā sappāyāni bhojanāni labhanto vā sappāyāni

bhesajjāni alabhanto vā sappāyāni bhesajjāni labhanto vā patirūpaṃ upaṭṭhākaṃ alabhanto vā patirūpaṃ upaṭṭhākaṃ vuṭṭhāti tamhā ābādhā. (2)

Idha panekacco gilāno labhanto sappāyāni bhojanāni no alabhanto, labhanto sappāyāni bhesajjāni no alabhanto, labhanto patirūpaṃ upaṭṭhākaṃ no alabhanto vuṭṭhāti tamhā ābādhā. (3)

Tatra yvāyaṃ gilāno labhanto sappāyāni bhojanāni no alabhanto, labhanto sappāyāni bhesajjāni no alabhanto, labhanto patirūpaṃ upaṭṭhākaṃ no alabhanto vuṭṭhāti tamhā ābādhā, imaṃ gilānaṃ paṭicca Bhagavatā gilānabhattaṃ anuññātaṃ, gilānabhesajjaṃ anuññātaṃ, gilānupaṭṭhāko anuññāto, imaṅca pana gilānaṃ paṭicca aññepi gilānā upaṭṭhātabbā.

Evameva¹ tayo gilānūpamā puggalā santo saṃvijjamānā lokasmiṃ. Katame tayo, idhekacco puggalo labhanto vā Tathāgataṃ dassanāya alabhanto vā Tathāgataṃ dassanāya, labhanto vā Tathāgatappaveditaṃ dhammavinayaṃ savaṇāya alabhanto vā Tathāgatappaveditaṃ dhammavinayaṃ savaṇāya neva okkamati niyāmaṃ kusalesu dhammesu sammattaṃ. (1)

Idha panekacco puggalo labhanto vā Tathāgataṃ dassanāya alabhanto vā Tathāgataṃ dassanāya, labhanto vā Tathāgatappaveditaṃ dhammavinayaṃ savaṇāya alabhanto vā Tathāgatappaveditaṃ dhammavinayaṃ savaṇāya okkamati niyāmaṃ kusalesu dhammesu sammattaṃ. (2)

Idha panekacco puggalo labhanto Tathāgataṃ dassanāya no alabhanto, labhanto Tathāgatappaveditaṃ dhammavinayaṃ savaṇāya no alabhanto okkamati niyāmaṃ kusalesu dhammesu sammattaṃ. (3)

Tatra yvāyaṃ puggalo labhanto Tathāgataṃ dassanāya no alabhanto, labhanto Tathāgatappaveditaṃ dhammavinayaṃ savaṇāya no

---

1. Evameva (Sī)

alabhanto okkamati niyāmaṃ kusalesu dhammesu sammattaṃ, imaṃ puggalaṃ paṭicca Bhagavatā dhammadesanā anuññātā, imaṃca puggalaṃ paṭicca aññesampi dhammo desetabbo. Ime tayo gilānūpamā puggalā santo saṃvijjamānā lokasmiṃ.

95. Katamo ca puggalo kāyasakkhī, idhekacco puggalo aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṃ vuccati puggalo kāyasakkhī.

96. Katamo ca puggalo diṭṭhippatto, idhekacco puggalo “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhasamudayo”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodho”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti, Tathāgatappaveditā cassa dhammā paññāya vodiṭṭhā honti vocaritā, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṃ vuccati puggalo diṭṭhippatto.

97. Katamo ca puggalo saddhāvimutto, idhekacco puggalo “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ pajānāti -pa- Tathāgatappaveditā cassa dhammā paññāya vodiṭṭhā honti vocaritā, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti, no ca kho yathā diṭṭhippattassa. Ayaṃ vuccati puggalo saddhāvimutto.

98. Katamo ca puggalo gūthabhāṇī, idhekacco puggalo musāvādī hoti sabhaggato vā parisaggato vā ñātimajjhagato vā pūgamajjhagato vā rājakulamajjhagato vā abhinīto sakkhipuṭṭho “chambho¹ purisa yaṃ jānāsi, taṃ vadehī”ti, so ajānaṃ vā āha “jānāmī”ti, jānaṃ vā āha “na jānāmī”ti, apassaṃ vā āha “passāmī”ti, passaṃ vā āha “na passaṃ”ti. Iti attahetu vā parahetu vā āmisakiñcikkahetu vā sampajānamusā bhāsītā hoti. Ayaṃ vuccati puggalo gūthabhāṇī.

---

1. Ehi bho (Syā, Ka) Ma 1. 355; Am 1. 125 piṭṭhesupi.

99. Katamo ca puggalo pupphabhāṇī, idhekacco puggalo musāvādaṃ pahāya musāvādā paṭivirato hoti sabhaggato vā parisaggato vā ñātimajjhagato vā pūgamajjhagato vā rājakulamajjhagato vā abhinīto sakkhipuṭṭho “chambho purisa yaṃ jānāsi, taṃ vadehī”ti, so ajānaṃ vā āha “na jānāmi”ti, jānaṃ vā āha “jānāmi”ti, apassaṃ vā āha “na passaṃ”ti, passaṃ vā āha “passāmi”ti. Iti attahetu vā parahetu vā āmisakiñcikkahetu vā na sampajānamusā bhāsītā hoti. Ayaṃ vuccati puggalo pupphabhāṇī.

100. Katamo ca puggalo madhubhāṇī, idhekacco puggalo yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemaṇiyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā, tathārūpim vācaṃ bhāsītā hoti. Ayaṃ vuccati puggalo madhubhāṇī.

101. Katamo ca puggalo arukūpamacitto, idhekacco puggalo kodhano hoti upāyāsabahulo, appampi vutto samāno abhisajjati kuppati byāpajjati patitthīyati¹, kopaṇca dosaṇca appaccayaṇca pātukaroti. Seyyathāpi nāma duṭṭhāruko kaṭṭhena vā kaṭhalāya² vā ghaṭṭito bhiiyoso mattāya āsavam deti³, evamevaṃ idhekacco puggalo kodhano hoti upāyāsabahulo, appampi vutto samāno abhisajjati kuppati byāpajjati patitthīyati, kopaṇca dosaṇca appaccayaṇca pātukaroti. Ayaṃ vuccati puggalo arukūpamacitto.

102. Katamo ca puggalo vijjūpamacitto, idhekacco puggalo “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhasamudayo”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodho”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti. Seyyathāpi nāma cakkhumā puriso rattandhakāratimisāya vijjantarikāya rūpāni passeyya, evamevaṃ idhekacco puggalo “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhasamudayo”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodho”ti yathābhūtaṃ

1. Patitthīyati (Syā, Ka) Am 1. 122 piṭṭhepi.

2. Kathalāya (Ka), kathalena (Aṭṭhakathā) Am 1. 122 piṭṭhepi. 3. Assavanoti (Sī)

pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti.
Ayaṃ vuccati puggalo vijjūpamacitto.

103. Katamo ca puggalo vajirūpamacitto, idhekacco puggalo āsavānaṃ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭheva dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Seyyathāpi nāma vajirassa natthi kiñci abhejjaṃ maṇi vā pāsāṇo vā, evamevaṃ idhekacco puggalo āsavānaṃ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭheva dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayaṃ vuccati puggalo vajirūpamacitto.

104. Katamo ca puggalo andho, idhekaccassa puggalassa tathārūpaṃ cakkhu na hoti, yathārūpena cakkhunā anadhigataṃ vā bhogaṃ adhigaccheyya, adhigataṃ vā bhogaṃ phātiṃ kareyya. Tathārūpampissa cakkhu na hoti, yathārūpena cakkhunā kusalākusale dhamme jāneyya, sāvajjānavajje dhamme jāneyya, hīnappaṇīte dhamme jāneyya, kaṇhasukkasappaṭibhāge dhamme jāneyya. Ayaṃ vuccati puggalo andho.

105. Katamo ca puggalo ekacakkhu, idhekaccassa puggalassa tathārūpaṃ cakkhu hoti, yathārūpena cakkhunā anadhigataṃ vā bhogaṃ adhigaccheyya, adhigataṃ vā bhogaṃ phātiṃ kareyya. Tathārūpampissa cakkhu na hoti, yathārūpena cakkhunā kusalākusale dhamme jāneyya, sāvajjānavajje dhamme jāneyya, hīnappaṇīte dhamme jāneyya, kaṇhasukkasappaṭibhāge dhamme jāneyya. Ayaṃ vuccati puggalo ekacakkhu.

106. Katamo ca puggalo dvicakkhu, idhekaccassa puggalassa tathārūpaṃ cakkhu hoti, yathārūpena cakkhunā anadhigataṃ vā bhogaṃ adhigaccheyya, adhigataṃ vā bhogaṃ phātiṃ kareyya. Tathārūpampissa cakkhu hoti, yathārūpena cakkhunā kusalākusale dhamme jāneyya, sāvajjānavajje dhamme jāneyya, hīnappaṇīte dhamme jāneyya, kaṇhasukkasappaṭibhāge dhamme jāneyya. Ayaṃ vuccati puggalo dvicakkhu.

107. Katamo ca puggalo avakujjapañño, idhekacco puggalo ārāmaṃ gantā¹ hoti abhikkhaṇaṃ bhikkhūnaṃ santike dhammassavaṇāya², tassa bhikkhū dhammaṃ desenti ādikalyāṇaṃ majjhekalyāṇaṃ pariyosānakalyāṇaṃ sātthaṃ sabyañjanaṃ kevalaparipuṇṇaṃ parisuddhaṃ brahmacariyaṃ pakāsentī. So tasmim āsane nisinno tassā kathāya neva ādim manasi karoti, na majjhaṃ manasi karoti, na pariyosānaṃ manasi karoti, vuṭṭhitopi tamhā āsanā tassā kathāya neva ādim manasi karoti, na majjhaṃ manasi karoti, na pariyosānaṃ manasi karoti. Seyyathāpi nāma kumbho nikkujjo³ tatra udakaṃ āsittaṃ vivaṭṭati no saṅṭhāti. Evamevaṃ idhekacco puggalo ārāmaṃ gantā hoti abhikkhaṇaṃ bhikkhūnaṃ santike dhammassavaṇāya, tassa bhikkhū dhammaṃ desenti ādikalyāṇaṃ majjhekalyāṇaṃ pariyosānakalyāṇaṃ sātthaṃ sabyañjanaṃ kevalaparipuṇṇaṃ parisuddhaṃ brahmacariyaṃ pakāsentī. So tasmim āsane nisinno tassā kathāya neva ādim manasi karoti, na majjhaṃ manasi karoti, na pariyosānaṃ manasi karoti, vuṭṭhitopi tamhā āsanā tassā kathāya neva ādim manasi karoti, na majjhaṃ manasi karoti, na pariyosānaṃ manasi karoti. Ayaṃ vuccati puggalo avakujjapañño.

108. Katamo ca puggalo ucchaṅgapañño, idhekacco puggalo ārāmaṃ gantā hoti abhikkhaṇaṃ bhikkhūnaṃ santike dhammassavaṇāya, tassa bhikkhū dhammaṃ desenti ādikalyāṇaṃ majjhekalyāṇaṃ pariyosānakalyāṇaṃ sātthaṃ sabyañjanaṃ kevalaparipuṇṇaṃ parisuddhaṃ brahmacariyaṃ pakāsentī. So tasmim āsane nisinno tassā kathāya ādimpi manasi karoti, majjhampi manasi karoti, pariyosānampi manasi karoti. Vuṭṭhito ca kho tamhā āsanā tassā kathāya neva ādim manasi karoti, na majjhaṃ manasi karoti, na pariyosānaṃ manasi karoti. Seyyathāpi nāma purisassa ucchaṅge nānākhajjakāni ākiṇṇāni tilā taṇḍulā⁴ modakā badarā. So tamhā āsanā vuṭṭhahanto satisammosā pakireyya. Evamevaṃ idhekacco puggalo ārāmaṃ gantā hoti abhikkhaṇaṃ bhikkhūnaṃ santike dhammassavaṇāya, tassa bhikkhū dhammaṃ desenti ādikalyāṇaṃ majjhekalyāṇaṃ

---

1. Gato (Sī), gantvā (Syā)

2. Dhammassavanāya (Syā)

3. Nikujjo (Syā) Am 1. 128 piṭṭhepi.

4. Tilataṇḍulā (Ka) Am 1. 128 piṭṭhepi.

pariyosānakalyāṇaṃ sātthaṃ sabyañjanaṃ kevalaparipuṇṇaṃ parisuddhaṃ brahmacariyaṃ pakāsentī. So tasmim āsane nisinno tassā kathāya ādimpī manasi karoti, majjhampi manasi karoti, pariyosānampi manasi karoti, vuṭṭhito ca kho tamhā āsanā tassā kathāya neva ādimpī manasi karoti, na majjhampi manasi karoti, na pariyosānampi manasi karoti. Ayaṃ vuccati puggalo ucchaṅgapañño.

109. Katamo ca puggalo puthupañño, idhekacco puggalo ārāmaṃ gantā hoti abhikkhaṇaṃ bhikkhūnaṃ santike dhammassavaṇāya, tassa bhikkhū dhammaṃ desenti ādikalyāṇaṃ majjhekalyāṇaṃ pariyosānakalyāṇaṃ sātthaṃ sabyañjanaṃ kevalaparipuṇṇaṃ parisuddhaṃ brahmacariyaṃ pakāsentī. So tasmim āsane nisinno tassā kathāya ādimpī manasi karoti, majjhampi manasi karoti, pariyosānampi manasi karoti, vuṭṭhitopi tamhā āsanā tassā kathāya ādimpī manasi karoti, majjhampi manasi karoti, pariyosānampi manasi karoti. Seyyathāpi nāma kumbho ukkuḷlo tatra udakaṃ āsittaṃ saṅṭhāti no vivaṭṭati. Evamevaṃ idhekacco puggalo ārāmaṃ gantā hoti abhikkhaṇaṃ bhikkhūnaṃ santike dhammassavaṇāya, tassa bhikkhū dhammaṃ desenti ādikalyāṇaṃ majjhekalyāṇaṃ pariyosānakalyāṇaṃ sātthaṃ sabyañjanaṃ kevalaparipuṇṇaṃ parisuddhaṃ brahmacariyaṃ pakāsentī. So tasmim āsane nisinno tassā kathāya ādimpī manasi karoti, majjhampi manasi karoti, pariyosānampi manasi karoti, vuṭṭhitopi tamhā āsanā tassā kathāya ādimpī manasi karoti, majjhampi manasi karoti, pariyosānampi manasi karoti. Ayaṃ vuccati puggalo puthupañño.

110. Katamo ca puggalo kāmesu ca bhavesu ca avītarāgo, sotāpannasakadāgāmino. Ime vuccanti puggalā kāmesu ca bhavesu ca avītarāgā.

111. Katamo ca puggalo kāmesu vītarāgo bhavesu avītarāgo, anāgāmī. Ayaṃ vuccati puggalo kāmesu vītarāgo bhavesu avītarāgo.

112. Katamo ca puggalo kāmesu ca bhavesu ca vītarāgo, arahā. Ayaṃ vuccati puggalo kāmesu ca bhavesu ca vītarāgo.

113. Katamo ca puggalo pāsāṇalekhūpamo, idhekacco puggalo abhiṇhaṃ kujjhati, so ca khvassa kodho ciraṃ dīgharattaṃ anuseti. Seyyathāpi nāma pāsāṇe lekhā na khippaṃ lujjati vātena vā udakena vā, ciraṭṭhitikā hoti. Evamevaṃ idhekacco puggalo abhiṇhaṃ kujjhati, so ca khvassa kodho ciraṃ dīgharattaṃ anuseti. Ayaṃ vuccati puggalo pāsāṇalekhūpamo.

114. Katamo ca puggalo pathavilekhūpamo, idhekacco puggalo abhiṇhaṃ kujjhati, so ca khvassa kodho na ciraṃ dīgharattaṃ anuseti. Seyyathāpi nāma pathaviyā¹ lekhā khippaṃ lujjati vātena vā udakena vā, na ciraṭṭhitikā hoti. Evamevaṃ idhekacco puggalo abhiṇhaṃ kujjhati, so ca khvassa kodho na ciraṃ dīgharattaṃ anuseti. Ayaṃ vuccati puggalo pathavilekhūpamo.

115. Katamo ca puggalo udakalekhūpamo, idhekacco puggalo āgāḷhenapi vuccamāno pharusenapi vuccamāno amanāpenapi vuccamāno saṃsandatimeva² sandhiyatimeva² sammodatimeva². Seyyathāpi nāma udake lekhā khippaṃ lujjati, na ciraṭṭhitikā hoti. Evamevaṃ idhekacco puggalo āgāḷhenapi vuccamāno pharusenapi vuccamāno amanāpenapi vuccamāno saṃsandatimeva sandhiyatimeva sammodatimeva. Ayaṃ vuccati puggalo udakalekhūpamo.

116. Tattha katame tayo potthakūpamā puggalā. Tayo potthakā navopi potthako dubbaṇṇo ceva hoti dukkhasamphasso ca appaggho ca, majjhimopi potthako dubbaṇṇo ceva hoti dukkhasamphasso ca appaggho ca, jiṇṇopi potthako dubbaṇṇo ceva hoti dukkhasamphasso ca appaggho ca, jiṇṇampi potthakaṃ ukkhaliparimajjanaṃ vā karonti, saṅkārakūṭe vā naṃ chaḍḍenti.

Evamevaṃ tayome potthakūpamā puggalā santo saṃvijjamānā bhikkhūsu. Katame tayo, navo cepi bhikkhu hoti dussīlo pāpadhammo, imassa dubbaṇṇatāya. Seyyathāpi so potthako dubbaṇṇo,

---

1. Paṭhaviyā (Sī, Syā)

2. ...ceva (Syā) Am 1. 287 piṭṭhepi.

tathūpamo ayaṃ puggalo. Ye kho panassa sevanti bhajanti payirupāsanti diṭṭhānugatiṃ āpajjanti, tesaṃ taṃ hoti dīgharattaṃ ahitāya dukkhāya, idamassa dukkhasamphassatāya. Seyyathāpi so potthako dukkhasamphasso, tathūpamo ayaṃ puggalo. Yesaṃ kho pana so¹ paṭiggaṇhāti² cīvarapiṇḍapātāsenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhāraṃ, tesaṃ taṃ na mahapphalaṃ hoti na mahānisaṃsaṃ, idamassa appagghatāya. Seyyathāpi so potthako appaggho, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Majjhimo cepi bhikkhu hoti -pa-. Thero cepi bhikkhu hoti dussīlo pāpadhammo, idamassa dubbaṇṇatāya. Seyyathāpi so potthako dubbaṇṇo, tathūpamo ayaṃ puggalo. Ye kho panassa sevanti bhajanti payirupāsanti diṭṭhānugatiṃ āpajjanti, tesaṃ taṃ hoti dīgharattaṃ ahitāya dukkhāya, idamassa dukkhasamphassatāya. Seyyathāpi so potthako dukkhasamphasso, tathūpamo ayaṃ puggalo. Yesaṃ kho pana so paṭiggaṇhāti cīvara piṇḍapāta senāsana gilānapaccaya bhesajjaparikkhāraṃ, tesaṃ taṃ na mahapphalaṃ hoti na mahānisaṃsaṃ, idamassa appagghatāya. Seyyathāpi so potthako appaggho, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Evarūpo ce thero bhikkhu saṃghamajjhe bhaṇati, tamenāṃ bhikkhū evamāhaṃsu “kiṃ nu kho tuyhaṃ bālassa abyattassa bhaṇitena, tvampi nāma bhaṇitabbaṃ maññasī”ti. So kupito anattamano tathārūpim vācaṃ nacchāreti, yathārūpāya vācāya saṃgho taṃ ukkhipati saṅkārakūṭeva naṃ potthakaṃ. Ime tayo potthakūpamā puggalā santo saṃvijjamānā bhikkhūsu.

117. Tattha katame tayo kāsikavatthūpamā puggalā. Tīṇi kāsikavatthāni navampi kāsikavatthaṃ vaṇṇavantañceva hoti sukhasamphassaṅca mahaggaṅca, majjhimampi kāsikavatthaṃ vaṇṇavantañceva hoti sukhasamphassaṅca mahaggaṅca, jīṇṇampi kāsikavatthaṃ vaṇṇavantañceva hoti sukhasamphassaṅca mahaggaṅca, jīṇṇampi kāsikavatthaṃ ratanapaliveṭhanaṃ vā karonti gandhakaraṇḍake vā naṃ nikkhipanti.

1. Yesaṃ kho pana (sabbattha) Aṃ 1. 249 piṭṭhepi.

2. Patiggaṇhāti (Sī) Rūpasiddhiṭikāya pana sameti.

Evamevaṃ tayome kāsikavatthūpamā puggalā santo saṃvijjamānā bhikkhūsu. Katame tayo, navo cepi bhikkhu hoti sīlavā kalyāṇadhammo, idamassa suvaṇṇatāya. Seyyathāpi taṃ kāsikavatthaṃ vaṇṇavantāṃ tathūpamo ayaṃ puggalo. Ye kho panassa sevanti bhajanti payirupāsanti diṭṭhānugatiṃ āpajjanti, tesāṃ taṃ hoti dīgharattaṃ hitāya sukhāya idamassa sukhasamphassatāya. Seyyathāpi taṃ kāsikavatthaṃ sukhasamphassaṃ, tathūpamo ayaṃ puggalo. Yesāṃ kho pana so paṭiggaṇhāti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhāraṃ. Tesāṃ taṃ mahapphalaṃ hoti mahānisaṃsaṃ, idamassa mahagghatāya. Seyyathāpi taṃ kāsikavatthaṃ mahagghaṃ, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Majjhimo cepi bhikkhu -pa-. Thero cepi bhikkhu hoti sīlavā kalyāṇadhammo, idamassa suvaṇṇatāya. Seyyathāpi taṃ kāsikavatthaṃ vaṇṇavantāṃ, tathūpamo ayaṃ puggalo. Ye kho panassa sevanti bhajanti payirupāsanti diṭṭhānugatiṃ āpajjanti, tesāṃ taṃ hoti dīgharattaṃ hitāya sukhāya, idamassa sukhasamphassatāya. Seyyathāpi taṃ kāsikavatthaṃ sukhasamphassaṃ, tathūpamo ayaṃ puggalo. Yesāṃ kho pana so paṭiggaṇhāti cīvara piṇḍapāta senāsana gilānapaccaya bhesajja parikkhāraṃ, tesāṃ taṃ mahapphalaṃ hoti mahānisaṃsaṃ, idamassa mahagghatāya. Seyyathāpi taṃ kāsikavatthaṃ mahagghaṃ, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Evarūpo ce thero bhikkhu saṃghamajjhe bhaṇati, tamenāṃ bhikkhū evamāhaṃsu “appasaddā āyasmanto hotha, thero bhikkhu dhammañca vinayañca bhaṇatī”ti. Tassa taṃ vacanaṃ ādheyyaṃ gacchati, gandhakaraṇḍakeva naṃ kāsikavatthaṃ. Ime tayo kāsikavatthūpamā puggalā santo saṃvijjamānā bhikkhūsu.

118. Katamo ca puggalo suppameyyo, idhekacco puggalo uddhato hoti unnaḷo capalo mukharo vikiṇṇavāco muṭṭhassati asampajāno asamāhito vibbhantacitto pākāṇḍriyo. Ayaṃ vuccati puggalo suppameyyo.

119. Katamo ca puggalo duppameyyo, idhekacco puggalo anuddhato hoti anunnaḷo acapalo amukharo avikiṇṇavāco

upaṭṭhitassati sampajāno samāhito ekaggacitto saṁvutindriyo. Ayaṃ vuccati puggalo duppameyyo.

120. Katamo ca puggalo appameyyo, idhekacco puggalo āsavānaṃ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭheva dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayaṃ vuccati puggalo appameyyo.

121. Katamo ca puggalo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsitaḥ, idhekacco puggalo hīno hoti sīlena samādhinā paññāya, evarūpo puggalo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsitaḥ aññatra anuddayā aññatra anukampā.

122. Katamo ca puggalo sevitabbo bhajitabbo payirupāsitaḥ, idhekacco puggalo sadiso hoti sīlena samādhinā paññāya, evarūpo puggalo sevitabbo bhajitabbo payirupāsitaḥ. Taṃ kissa hetu, sīlasāmaññagātānaṃ sataṃ sīlakathā ca no bhavissati, sā ca no phāsu bhavissati, sā ca no pavattinī¹ bhavissati. Samādhisāmaññagātānaṃ sataṃ samādhikathā ca no bhavissati, sā ca no phāsu bhavissati, sā ca no pavattinī bhavissati. Paññāsāmaññagātānaṃ sataṃ paññākathā ca no bhavissati, sā ca no phāsu bhavissati, sā ca no pavattinī bhavissatīti. Tasmā evarūpo puggalo sevitabbo bhajitabbo payirupāsitaḥ.

123. Katamo ca puggalo sakkatvā garuṃ katvā sevitabbo bhajitabbo payirupāsitaḥ, idhekacco puggalo adhiko hoti sīlena samādhinā paññāya, evarūpo puggalo sakkatvā garuṃ katvā sevitabbo bhajitabbo payirupāsitaḥ. Taṃ kissa hetu, aparipūraṃ vā sīlakkhandhaṃ paripūressāmi, paripūraṃ vā sīlakkhandhaṃ tattha tattha paññāya anuggahessāmi. Aparipūraṃ vā samādhikkhandhaṃ paripūressāmi, paripūraṃ vā samādhikkhandhaṃ tattha tattha paññāya anuggahessāmi. Aparipūraṃ vā paññākkhandhaṃ paripūressāmi, paripūraṃ vā paññākkhandhaṃ tattha tattha paññāya anuggahessāmīti. Tasmā evarūpo puggalo sakkatvā garuṃ katvā sevitabbo bhajitabbo payirupāsitaḥ.

---

1. Pavattanī (Si) Aṃ 1. 123 piṭṭhepi.

124. Katamo ca puggalo jigucchitabbo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsītabbo, idhekacco puggalo dussīlo hoti pāpadhammo asuci saṅkassarasamācāro paṭicchannakammanto assamaṇo samaṇapaṭiñño abrahmacārī brahmacāripaṭiñño antopūti avassuto kasambujāto. Evarūpo puggalo jigucchitabbo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsītabbo. Taṃ kissa hetu, kiñcāpi evarūpassa puggalassa na diṭṭhānugatiṃ āpajjati, atha kho naṃ pāpako kittisaddo abbhuggacchati “pāpamitto purisapuggalo pāpasahāyo pāpasampavaṅko”ti. Seyyathāpi nāma ahi gūthagato kiñcāpi na ḍamsati, atha kho naṃ makkheti. Evamevaṃ kiñcāpi evarūpassa puggalassa na diṭṭhānugatiṃ āpajjati, atha kho naṃ pāpako kittisaddo abbhuggacchati “pāpamitto purisapuggalo pāpasahāyo pāpasampavaṅko”ti. Tasmā evarūpo puggalo jigucchitabbo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsītabbo.

125. Katamo ca puggalo ajjupekkhitabbo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsītabbo, idhekacco puggalo kodhano hoti upāyāsabahulo, appampi vutto samāno abhisajjati kuppati byāpajjati patitthīyati, kopaṅca dosaṅca appaccayaṅca pātukaroti. Seyyathāpi nāma duṭṭhāruko kaṭṭhena vā kaṭṭhalāya vā ghaṭṭito bhiiyoso mattāya āsavam deti. Evamevaṃ idhekacco puggalo kodhano hoti upāyāsabahulo, appampi vutto samāno abhisajjati kuppati byāpajjati patitthīyati, kopaṅca dosaṅca appaccayaṅca pātukaroti. Seyyathāpi nāma tindukālātāṃ kaṭṭhena vā kaṭṭhalāya vā ghaṭṭitam bhiiyoso mattāya ciccīṭayati ciṭṭicīṭayati. Evamevaṃ idhekacco puggalo kodhano hoti upāyāsabahulo, appampi vutto samāno abhisajjati kuppati byāpajjati patitthīyati, kopaṅca dosaṅca appaccayaṅca pātukaroti. Seyyathāpi nāma gūthakūpo kaṭṭhena vā kaṭṭhalāya vā ghaṭṭito bhiiyoso mattāya duggandho hoti. Evamevaṃ idhekacco puggalo kodhano hoti upāyāsabahulo, appampi vutto samāno abhisajjati kuppati byāpajjati patitthīyati, kopaṅca dosaṅca appaccayaṅca pātukaroti, evarūpo puggalo ajjupekkhitabbo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsītabbo. Taṃ kissa hetu, akkoseyyapi maṃ, paribhāseyyapi maṃ,

anattampi me kareyyāti. Tasmā evarūpo puggalo ajjupekkhitabbo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsitabbo.

126. Katamo ca puggalo sevitabbo bhajitabbo payirupāsitabbo, idhekacco puggalo sīlavā hoti kalyāṇadhammo, evarūpo puggalo sevitabbo bhajitabbo payirupāsitabbo. Tam kissa hetu, kiñcāpi evarūpassa puggalassa na diṭṭhānugatiṃ āpajjati, atha kho naṃ kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchati “kalyāṇamitto purisapuggalo kalyāṇasahāyo kalyāṇasampavaṅko”ti. Tasmā evarūpo puggalo sevitabbo bhajitabbo payirupāsitabbo.

127. Katamo ca puggalo sīlesu paripūrakārī samādhismiṃ mattaso kāri paññāya mattaso kāri, sotāpannasakadāgāmino. Ime vuccanti puggalā sīlesu paripūrakārino samādhismiṃ mattaso kārino paññāya mattaso kārino.

128. Katamo ca puggalo sīlesu ca paripūrakārī samā dhismiṃca paripūrakārī paññāya mattaso kāri, anāgāmī. Ayaṃ vuccati puggalo sīlesu ca paripūrakārī samādhismiṃca paripūrakārī paññāya mattaso kāri.

129. Katamo ca puggalo sīlesu ca paripūrakārī samādhismiṃca paripūrakārī paññāya ca paripūrakārī, arahā. Ayaṃ vuccati puggalo sīlesu ca paripūrakārī samādhismiṃca paripūrakārī paññāya ca paripūrakārī.

130. Tattha katame tayo satthāro, idhekacco satthā kāmānaṃ pariññaṃ paññāpeti¹, na rūpānaṃ pariññaṃ paññāpeti, na vedanānaṃ pariññaṃ paññāpeti. Idha panekacco satthā kāmānaṃca pariññaṃ paññāpeti, rūpānaṃca pariññaṃ paññāpeti, na vedanānaṃ pariññaṃ paññāpeti. Idha panekacco satthā kāmānaṃca pariññaṃ paññāpeti, rūpānaṃca pariññaṃ paññāpeti, vedanānaṃca pariññaṃ paññāpeti.

Tatra yvāyaṃ satthā kāmānaṃ pariññaṃ paññāpeti, na rūpānaṃ pariññaṃ paññāpeti, na vedanānaṃ pariññaṃ paññāpeti, rūpāvacarasamāpattiyā lābhī satthā tena daṭṭhabbo. Tatra yvāyaṃ satthā kāmānaṃca pariññaṃ paññāpeti,

---

1. Paññāpeti (Sī, Syā)

rūpānañca pariññam paññapeti, na vedanānañca pariññam paññapeti,
arūpāvacarasamāpattiyā lābhī satthā tena daṭṭhabbo. Tatra yvāyam satthā
kāmañca pariññam paññapeti, rūpānañca pariññam paññapeti,
vedanānañca pariññam paññapeti, Sammāsambuddho satthā tena daṭṭhabbo.
Ime tayo satthāro.

131. Tattha katame aparepi tayo satthāro, idhekacco satthā diṭṭhe ceva
dhamme attānañca saccato thetato paññapeti, abhisamparāyañca attānañca
saccato thetato paññapeti. Idha panekacco satthā diṭṭhe ceva dhamme
attānañca saccato thetato paññapeti, no ca kho abhisamparāyañca attānañca
saccato thetato paññapeti. Idha panekacco satthā diṭṭhe ceva dhamme
attānañca saccato thetato na paññapeti, abhisamparāyañca attānañca saccato
thetato na paññapeti.

Tatra yvāyam satthā diṭṭhe ceva dhamme attānañca saccato thetato
paññapeti, abhisamparāyañca attānañca saccato thetato paññapeti, sassatavādo
satthā tena daṭṭhabbo. Tatra yvāyam satthā diṭṭhe ceva dhamme attānañca
saccato thetato paññapeti, no ca kho abhisamparāyañca attānañca saccato
thetato paññapeti, ucchedavādo satthā tena daṭṭhabbo. Tatra yvāyam satthā
diṭṭhe ceva dhamme attānañca saccato thetato na paññapeti,
abhisamparāyañca attānañca saccato thetato na paññapeti, Sammāsambuddho
satthā tena daṭṭhabbo. Ime aparepi tayo satthāro.

Tikaniddeso.

4. Catukkapuggalapaññatti

132. Katamo ca puggalo asappuriso, idhekacco puggalo pāṇātipātī hoti,
adinnādāyī hoti, kāmesumicchācārī hoti, musāvādī hoti,
surāmerayamajjapamādaṭṭhāyī hoti. Ayam vuccati puggalo asappuriso.

133. Katamo ca puggalo asappurisenā asappurisarato, idhekacco
puggalo attanā ca pāṇātipātī hoti, parañca pāṇātipāte

samādapeti. Attanā ca adinnādāyī hoti, parañca adinnādāne samādapeti. Attanā ca kāmesumicchācārī hoti, parañca kāmesumicchācāre samādapeti. Attanā ca musāvādī hoti, parañca musāvāde samādapeti. Attanā ca surāmerayamajjapamādaṭṭhāyī hoti, parañca surāmerayamajjapamādaṭṭhāne samādapeti. Ayaṃ vuccati puggalo asappurisena asappurisataro.

134. Katamo ca puggalo sappuriso, idhekacco puggalo pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti, surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato hoti. Ayaṃ vuccati puggalo sappuriso.

135. Katamo ca puggalo sappurisena sappurisataro, idhekacco puggalo attanā ca pāṇātipātā paṭivirato hoti, parañca pāṇātipātā veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca adinnādānā paṭivirato hoti, parañca adinnādānā veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, parañca kāmesumicchācārā veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca musāvādā paṭivirato hoti, parañca musāvādā veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato hoti, parañca surāmerayamajjapamādaṭṭhānā veramaṇiyā samādapeti. Ayaṃ vuccati puggalo sappurisena sappurisataro.

136. Katamo ca puggalo pāpo, idhekacco puggalo pāṇātipātī hoti, adinnādāyī hoti, kāmesumicchācārī hoti, musāvādī hoti, pisuṇāvāco¹ hoti, pharusāvāco² hoti, samphappalāpī hoti, abhijjhālu hoti, byāpannacitto hoti, micchādiṭṭhi³ hoti. Ayaṃ vuccati puggalo pāpo.

137. Katamo ca puggalo pāpena pāpataro, idhekacco puggalo attanā ca pāṇātipātī hoti, parañca pāṇātipāte samādapeti.

---

1. Pisuṇāvāco

2. Pharusāvāco (Sī) Dī 3. 67 piṭṭhepi.

3. Micchādiṭṭhi (Ka)

attanā ca adinnādāyī hoti, parañca adinnādāne samādapeti. Attanā ca kāmesumicchācārī hoti, parañca kāmesumicchācāre samādapeti. Attanā ca musāvādī hoti, parañca musāvāde samādapeti. Attanā ca piṣuṇāvāco hoti, parañca piṣuṇāya vācāya samādapeti. Attanā ca pharusavāco hoti, parañca pharusāya vācāya samādapeti. Attanā ca samphappalāpī hoti, parañca samphappalāpe samādapeti. Attanā ca abhijjhālu hoti, parañca abhijjhāya samādapeti. Attanā ca byāpannacitto hoti, parañca byāpāde samādapeti. Attanā ca micchādīṭṭhi hoti, parañca micchādīṭṭhiyā samādapeti. Ayaṃ vuccati puggalo pāpena pāpataro.

138. Katamo ca puggalo kalyāṇo, idhekacco puggalo, pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti, piṣuṇāya vācāya paṭivirato hoti, pharusāya vācāya paṭivirato hoti, samphappalāpā paṭivirato hoti, anabhijjhālu hoti, abyāpannacitto hoti, sammādiṭṭhi¹ hoti. Ayaṃ vuccati puggalo kalyāṇo.

139. Katamo ca puggalo kalyāṇena kalyāṇataro, idhekacco puggalo attanā ca pāṇātipātā paṭivirato hoti, parañca pāṇātipātā veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca adinnādānā paṭivirato hoti, parañca adinnādānā veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, parañca kāmesumicchācārā veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca musāvādā paṭivirato hoti, parañca musāvādā veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca piṣuṇāya vācāya paṭivirato hoti, parañca piṣuṇāya vācāya veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca pharusāya vācāya paṭivirato hoti, parañca pharusāya vācāya veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca samphappalāpā paṭivirato hoti, parañca samphappalāpā veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca anabhijjhālu hoti, parañca anabhijjhāya samādapeti. Attanā ca abyāpannacitto hoti, parañca abyāpāde samādapeti. Attanā ca sammādiṭṭhi hoti,

---

1. Sammādiṭṭhi (Ka)

parañca sammādiṭṭhiyā samādapeti. Ayaṃ vuccati puggalo kalyāṇena kalyāṇataro.

140. Katamo ca puggalo pāpadhammo, idhekacco puggalo pāṇātipātī hoti, adinnādāyī hoti -pa- micchādiṭṭhi hoti. Ayaṃ vuccati puggalo pāpadhammo.

141. Katamo ca puggalo pāpadhammena pāpadhammataro, idhekacco puggalo attanā ca pāṇātipātī hoti, parañca pāṇātipāte samādapeti. Attanā ca adinnādāyī hoti, parañca adinnādāne samādapeti -pa-. Attanā ca micchādiṭṭhi hoti, parañca micchādiṭṭhiyā samādapeti. Ayaṃ vuccati puggalo pāpadhammena pāpadhammataro.

142. Katamo ca puggalo kalyāṇadhammo, idhekacco puggalo pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti -pa- sammādiṭṭhi hoti. Ayaṃ vuccati puggalo kalyāṇadhammo.

143. Katamo ca puggalo kalyāṇadhammena kalyāṇadhammataro, idhekacco puggalo attanā ca pāṇātipātā paṭivirato hoti, parañca pāṇātipātā veramaṇiyā samādapeti -pa-. Attanā ca sammādiṭṭhi hoti, parañca sammādiṭṭhiyā samādapeti. Ayaṃ vuccati puggalo kalyāṇadhammena kalyāṇadhammataro.

144. Katamo ca puggalo sāvajjo, idhekacco puggalo sāvajjena kāyakammena samannāgato hoti, sāvajjena vacīkammena samannāgato hoti, sāvajjena manokammena samannāgato hoti. Ayaṃ vuccati puggalo sāvajjo.

145. Katamo ca puggalo vajjabahulo, idhekacco puggalo sāvajjena bahulaṃ kāyakammena samannāgato hoti appaṃ anavajjena, sāvajjena bahulaṃ vacīkammena samannāgato hoti appaṃ anavajjena, sāvajjena bahulaṃ manokammena samannāgato hoti appaṃ anavajjena. Ayaṃ vuccati puggalo vajjabahulo.

146. Katamo ca puggalo appavajjo, idhekacco puggalo anavajjena bahulaṃ kāyakammena samannāgato hoti appaṃ sāvajjena, anavajjena bahulaṃ vacīkammena samannāgato hoti appaṃ sāvajjena, anavajjena bahulaṃ manokammena samannāgato hoti appaṃ sāvajjena. Ayaṃ vuccati puggalo appavajjo.

147. Katamo ca puggalo anavajjo, idhekacco puggalo anavajjena kāyakammena samannāgato hoti, anavajjena vacīkammena samannāgato hoti, anavajjena manokammena samannāgato hoti. Ayaṃ vuccati puggalo anavajjo.

148. Katamo ca puggalo ugghaṭitaññū, yassa puggalassa saha udāhaṭavelāya dhammābhisamayo hoti. Ayaṃ vuccati puggalo ugghaṭitaññū.

149. Katamo ca puggalo vipaṅcitaññū, yassa puggalassa saṃkhittena bhāsitassa vitthārena atthe vibhajiyamāne dhammābhisamayo hoti. Ayaṃ vuccati puggalo vipaṅcitaññū.

150. Katamo ca puggalo neyyo, yassa puggalassa uddesato paripucchato yoniso manasikaroto kalyāṇamitte sevato bhajato payirupāsato evaṃ anupubbena dhammābhisamayo hoti. Ayaṃ vuccati puggalo neyyo.

151. Katamo ca puggalo padaparamo, yassa puggalassa bahumpi suṇato bahumpi bhaṇato bahumpi dhārayato bahumpi vācayato na tāya jātiyā dhammābhisamayo hoti. Ayaṃ vuccati puggalo padaparamo.

152. Katamo ca puggalo yuttappaṭibhāno¹ no muttappaṭibhāno, idhekacco puggalo pañhaṃ puṭṭho samāno yuttaṃ vadati no sīghaṃ. Ayaṃ vuccati puggalo yuttappaṭibhāno no muttappaṭibhāno.

---

1. Yuttapaṭibhāno (Syā) Am 1. 452 piṭṭhepi.

153. Katamo ca puggalo muttappaṭibhāno no yuttappaṭibhāno, idhekacco puggalo pañhaṃ puṭṭho samāno sīghaṃ vadati no yuttaṃ. Ayaṃ vuccati puggalo muttappaṭibhāno no yuttappaṭibhāno.

154. Katamo ca puggalo yuttappaṭibhāno ca muttappaṭabhāno ca, idhekacco puggalo pañhaṃ puṭṭho samāno yuttañca vadati sīghañca. Ayaṃ vuccati puggalo yuttappaṭibhāno ca muttappaṭibhāno ca.

155. Katamo ca puggalo neva yuttappaṭibhāno no muttappaṭibhāno, idhekacco puggalo pañhaṃ puṭṭho samāno neva yuttaṃ vadati no sīghaṃ. Ayaṃ vuccati puggalo neva yuttappaṭibhāno no muttappaṭibhāno.

156. Kattha katame cattāro dhammakathikā puggalā, idhekacco dhammakathiko appaṅca bhāsati asahitañca, parisā cassa na kusalā hoti sahitāsahitassa, evarūpo dhammakathiko evarūpāya parisāya dhammakathikotveva saṅkhaṃ gacchati.

Idha panekacco dhammakathiko appaṅca bhāsati sahitañca, parisā cassa kusalā hoti sahitāsahitassa, evarūpo dhammakathiko evarūpāya parisāya dhammakathikotveva saṅkhaṃ gacchati.

Idha panekacco dhammakathiko bahuñca bhāsati asahitañca, parisā cassa na kusalā hoti sahitāsahitassa, evarūpo dhammakathiko evarūpāya parisāya dhammakathikotveva saṅkhaṃ gacchati.

Idha panekacco dhammakathiko bahuñca bhāsati sahitañca, parisā cassa kusalā hoti sahitāsahitassa, evarūpo dhammakathiko evarūpāya parisāya dhammakathikotveva saṅkhaṃ gacchati. Ime cattāro dhammakathikā puggalā.

157. Tattha katame cattāro valāhakūpamā puggalā. Cattāro valāhakā, gajjitā no vassitā, vassitā no gajjitā, gajjitā ca vassitā ca, neva gajjitā no vassitā. Evamevaṃ cattārome valāhakūpamā puggalā santo samvijjamānā lokasmim. Katame

cattāro, gajjitā no vassitā, vassitā no gajjitā, gajjitā ca vassitā ca, neva gajjitā no vassitā.

Kathañca puggalo gajjitā hoti no vassitā, idhekacco puggalo bhāsītā hoti no kattā, evaṃ puggalo gajjitā hoti no vassitā. Seyyathāpi so valāhako gajjitā no vassitā, tathūpamo ayaṃ puggalo. (1)

Kathañca puggalo vassitā hoti no gajjitā, idhekacco puggalo kattā hoti no bhāsītā, evaṃ puggalo vassitā hoti no gajjitā. Seyyathāpi so valāhako vassitā no gajjitā, tathūpamo ayaṃ puggalo. (2)

Kathañca puggalo gajjitā ca hoti vassitā ca, idhekacco puggalo bhāsītā ca hoti kattā ca, evaṃ puggalo gajjitā ca hoti vassitā ca. Seyyathāpi so valāhako gajjitā ca vassitā ca, tathūpamo ayaṃ puggalo. (3)

Kathañca puggalo neva gajjitā hoti no vassitā, idhekacco puggalo neva bhāsītā hoti no kattā, evaṃ puggalo neva gajjitā hoti no vassitā. Seyyathāpi so valāhako neva gajjitā no vassitā, tathūpamo ayaṃ puggalo. (4)

Ime cattāro valāhakūpamā puggalā santo saṃvijjamānā lokasmiṃ.

158. Tattha katame cattāro mūsikūpamā puggalā. Catasso mūsikā, gādham kattā no vasitā, vasitā no gādham kattā, gādham kattā ca vasitā ca, neva gādham kattā no vasitā. Evamevaṃ cattārome mūsikūpamā puggalā santo saṃvijjamānā lokasmiṃ. Katame cattāro, gādham kattā no vasitā, vasitā no gādham kattā, gādham kattā ca vasitā ca, neva gādham kattā no vasitā.

Kathañca puggalo gādham kattā hoti no vasitā, idhekacco puggalo dhammāṃ pariyāpuṇāti Suttāṃ Geyyāṃ Veyyākaraṇāṃ Gāthāṃ Udānāṃ Itivuttakāṃ Jātakāṃ Abbhutadhammāṃ Vedallāṃ, so “idaṃ dukkhaṃ”ti yathābhūtaṃ nappajānāti, “ayaṃ dukkhasamudayo”ti yathābhūtaṃ nappajānāti, “ayaṃ

dukkhanirodho”ti yathābhūtaṃ nappajānāti, “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ nappajānāti, evaṃ puggalo gādhaṃ kattā hoti no vasitā. Seyyathāpi sā mūsikā gādhaṃ kattā no vasitā, tathūpamo ayaṃ puggalo. (1)

Kathañca puggalo vasitā hoti no gādhaṃ kattā, idhekacco puggalo dhammaṃ na pariyāpuṇāti Suttaṃ Geyyaṃ Veyyākaraṇaṃ Gāthaṃ Udānaṃ Itivuttakaṃ Jātaṃ Abbhutadhammaṃ Vedallaṃ, so “idaṃ dukkhaṃ”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhasamudayo”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodho”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti, evaṃ puggalo vasitā hoti no gādhaṃ kattā. Seyyathāpi sā mūsikā vasitā no gādhaṃ kattā, tathūpamo ayaṃ puggalo. (2)

Kathañca puggalo gādhaṃ kattā ca hoti vasitā ca, idhekacco puggalo dhammaṃ pariyāpuṇāti Suttaṃ Geyyaṃ Veyyākaraṇaṃ Gāthaṃ Udānaṃ Itivuttakaṃ Jātaṃ Abbhutadhammaṃ Vedallaṃ, so “idaṃ dukkhaṃ”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhasamudayo”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodho”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti, evaṃ puggalo gādhaṃ kattā ca hoti vasitā ca. Seyyathāpi sā mūsikā gādhaṃ kattā ca vasitā ca, tathūpamo ayaṃ puggalo. (3)

Kathañca puggalo neva gādhaṃ kattā hoti no vasitā, idhekacco puggalo dhammaṃ na pariyāpuṇāti Suttaṃ Geyyaṃ Veyyākaraṇaṃ Gāthaṃ Udānaṃ Itivuttakaṃ Jātaṃ Abbhutadhammaṃ Vedallaṃ, so “idaṃ dukkhaṃ”ti yathābhūtaṃ nappajānāti, “ayaṃ dukkhasamudayo”ti yathābhūtaṃ nappajānāti, “ayaṃ dukkhanirodho”ti yathābhūtaṃ nappajānāti, “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ nappajānāti, evaṃ puggalo neva gādhaṃ kattā hoti no vasitā. Seyyathāpi sā mūsikā neva gādhaṃ kattā no vasitā, tathūpamo ayaṃ puggalo. (4)

Ime cattāro mūsikūpamā puggalā santo saṃvijjamaṇā lokasmiṃ.

159. Tattha katame cattāro ambūpamā puggalā. Cattāri ambāni, āmaṃ pakkavaṇṇi¹, pakkaṃ āmavaṇṇi², āmaṃ āmavaṇṇi, pakkaṃ pakkavaṇṇi. Evamevaṃ cattārome ambūpamā puggalā santo saṃvijjamānā lokasmim. Katame cattāro, āmo pakkavaṇṇi, pakko āmavaṇṇi, āmo āmavaṇṇi, pakko pakkavaṇṇi.

Kathaṅca puggalo āmo hoti pakkavaṇṇi, idhekaccassa puggalassa pāsādikaṃ hoti abhikkantaṃ paṭikkantaṃ ālokitaṃ vilokitaṃ samiñjitaṃ³ pasāritaṃ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṃ, so “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ nappajānāti, “ayaṃ dukkhasamudayo”ti yathābhūtaṃ nappajānāti, “ayaṃ dukkhanirodho”ti yathābhūtaṃ nappajānāti, “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ nappajānāti. Evaṃ puggalo āmo hoti pakkavaṇṇi. Seyyathāpi taṃ ambaṃ āmaṃ pakkavaṇṇi, tathūpamo ayaṃ puggalo. (1)

Kathaṅca puggalo pakko hoti āmavaṇṇi, idhekaccassa puggalassa na pāsādikaṃ hoti abhikkantaṃ paṭikkantaṃ ālokitaṃ vilokitaṃ samiñjitaṃ pasāritaṃ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṃ, so “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhasamudayo”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodho”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti. Evaṃ puggalo pakko hoti āmavaṇṇi seyathāpi taṃ ambaṃ pakkaṃ āmavaṇṇi, tathūpamo ayaṃ puggalo. (2)

Kathaṅca puggalo āmo hoti āmavaṇṇi, idhekaccassa puggalassa na pāsādikaṃ hoti abhikkantaṃ paṭikkantaṃ ālokitaṃ vilokitaṃ samiñjitaṃ pasāritaṃ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṃ, so “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ nappajānāti -pa- “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ nappajānāti. Evaṃ puggalo āmo hoti āmavaṇṇi. Seyyathāpi taṃ ambaṃ āmaṃ āmavaṇṇi, tathūpamo ayaṃ puggalo. (3)

Kathaṅca puggalo pakko hoti pakkavaṇṇi, idhekaccassa puggalassa pāsādikaṃ hoti abhikkantaṃ paṭikkantaṃ ālokitaṃ vilokitaṃ samiñjitaṃ pasāritaṃ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṃ, so “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ

1. Pakkavaṇṇi

2. Āmavaṇṇi (Syā, Ka) Am 1. 421 piṭṭhepi.

3. Sammiñjitaṃ (Sī, Syā)

pajānāti -pa- “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti. Evaṃ puggalo pakko hoti pakkavaṇṇī. Seyyathāpi taṃ ambaṃ pakkāṃ pakkavaṇṇī, tathūpamo ayaṃ puggalo. (4)

Ime cattāro ambūpamā puggalā santo saṃvijjamānā lokasmiṃ.

160. Tattha katame cattāro kumbhūpamā puggalā. Cattāro kumbhā, tuccho pihito, pūro vivaṭo, tuccho vivaṭo, pūro pihito. Evamevaṃ cattārome kumbhūpamā puggalā santo saṃvijjamānā lokasmiṃ. Katame cattāro, tuccho pihito, pūro vivaṭo, tuccho vivaṭo, pūro pihito.

Kathaṅca puggalo tuccho hoti pihito, idhekaccassa puggalassa pāsādikaṃ hoti abhikkantaṃ paṭikkantaṃ ālokitaṃ vilokitaṃ samiñjitaṃ pasāritaṃ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṃ, so “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ nappajānāti -pa- “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ nappajānāti. Evaṃ puggalo tuccho hoti pihito. Seyyathāpi so kumbho tuccho pihito, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Kathaṅca puggalo pūro hoti vivaṭo, idhekaccassa puggalassa na pāsādikaṃ hoti abhikkantaṃ paṭikkantaṃ ālokitaṃ vilokitaṃ samiñjitaṃ pasāritaṃ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṃ, so “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ pajānāti -pa- “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti. Evaṃ puggalo pūro hoti vivaṭo. Seyyathāpi so kumbho pūro vivaṭo, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Kathaṅca puggalo tuccho hoti vivaṭo, idhekaccassa puggalassa na pāsādikaṃ hoti abhikkantaṃ paṭikkantaṃ ālokitaṃ vilokitaṃ samiñjitaṃ pasāritaṃ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṃ, so “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ nappajānāti -pa- “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ nappajānāti. Evaṃ puggalo tuccho hoti vivaṭo. Seyyathāpi so kumbho tuccho vivaṭo, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Kathaṅca puggalo pūro hoti pihito, idhekaccassa puggalassa pāsādikaṃ hoti abhikkantaṃ paṭikkantaṃ ālokitaṃ vilokitaṃ

samiñjitaṃ pasāritaṃ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṃ, so “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ pajānāti -pa- “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti. Evaṃ puggalo pūro hoti pihito. Seyyathāpi so kumbho pūro pihito, tathūpamo ayaṃ puggalo. Ime cattāro kumbhūpamā puggalā santo saṃvijjamānā lokasmiṃ.

161. Tattha katame cattāro udakarahadūpamā puggalā. Cattāro udakarahadā—uttāno gambhīrobhāso, gambhīro uttānobhāso, uttāno uttānobhāso, gambhīro gambhīrobhāso. Evamevaṃ cattārome udakarahadūpamā puggalā santo saṃvijjamānā lokasmiṃ. Katame cattāro, uttāno gambhīrobhāso, gambhīro uttānobhāso, uttāno uttānobhāso, gambhīro gambhīrobhāso.

Kathaṅca puggalo uttāno hoti gambhīrobhāso, idhekaccassa puggalassa pāsādikaṃ hoti abhikkantaṃ paṭikkantaṃ ālokitaṃ vilokitaṃ samiñjitaṃ pasāritaṃ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṃ, so “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ nappajānāti -pa- “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ nappajānāti. Evaṃ puggalo uttāno hoti gambhīrobhāso. Seyyathāpi so udakarahado uttāno gambhīrobhāso, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Kathaṅca puggalo gambhīro hoti uttānobhāso, idhekaccassa puggalassa na pāsādikaṃ hoti abhikkantaṃ paṭikkantaṃ ālokitaṃ vilokitaṃ samiñjitaṃ pasāritaṃ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṃ, so “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ pajānāti -pa- “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti. Evaṃ puggalo gambhīro hoti uttānobhāso. Seyyathāpi so udakarahado gambhīro uttānobhāso, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Kathaṅca puggalo uttāno hoti uttānobhāso, idhekaccassa puggalassa na pāsādikaṃ hoti abhikkantaṃ paṭikkantaṃ ālokitaṃ vilokitaṃ samiñjitaṃ pasāritaṃ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṃ, so “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ nappajānāti -pa- “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti

yathābhūtaṃ nappajāti. Evaṃ puggalo uttāno hoti uttānobhāso. Seyyathāpi so udakarahado uttāno uttānobhāso, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Kathaṅca puggalo gambhīro hoti gambhīrobhāso, idhekaccassa puggalassa pāsādikaṃ hoti abhikkantaṃ paṭikkantaṃ ālokitaṃ vilokitaṃ samīñjitaṃ pasāritaṃ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṃ, so “idaṃ dukkhaṃ”ti yathābhūtaṃ pajānāti -pa- “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti. Evaṃ puggalo gambhīro hoti gambhīrobhāso. Seyyathāpi so udakarahado gambhīro gambhīrobhāso, tathūpamo ayaṃ puggalo. Ime cattāro udakarahadūpamā puggalā santo saṃvijjamānā lokasmiṃ.

162. Tattha katame cattāro balībaddūpamā puggalā. Cattāro balībaddā¹—sakagavacaṇḍo² no paragavacaṇḍo, paragavacaṇḍo no sakagavacaṇḍo, sakagavacaṇḍo ca paragavacaṇḍo ca, neva sakagavacaṇḍo no paragavacaṇḍo. Evamevaṃ cattārome balībaddūpamā puggalā santo saṃvijjamānā lokasmiṃ. Katame cattāro, sakagavacaṇḍo no paragavacaṇḍo, paragavacaṇḍo no sakagavacaṇḍo, sakagavacaṇḍo ca paragavacaṇḍo ca, neva sakagavacaṇḍo no paragavacaṇḍo.

Kathaṅca puggalo sakagavacaṇḍo hoti no paragavacaṇḍo, idhekacco puggalo sakaparisaṃ ubbejitā hoti no paraparisaṃ. Evaṃ puggalo sakagavacaṇḍo hoti no paragavacaṇḍo. Seyyathāpi so balībaddo sakagavacaṇḍo no paragavacaṇḍo, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Kathaṅca puggalo paragavacaṇḍo hoti no sakagavacaṇḍo, idhekacco puggalo paraparisaṃ ubbejitā hoti no sakaparisaṃ. Evaṃ puggalo paragavacaṇḍo hoti no sakagavacaṇḍo. Seyyathāpi so balībaddo paragavacaṇḍo no sakagavacaṇḍo, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Kathaṅca puggalo sakagavacaṇḍo ca hoti paragavacaṇḍo ca, idhekacco puggalo sakaparisaṅca ubbejitā hoti paraparisaṅca. Evaṃ

---

1. Balibaddhā (Syā)

2. Sagavacaṇḍo (Ka-Sī) Am 1. 423 piṭṭhepi.

puggalo sakagavacaṇḍo ca hoti paragavacaṇḍo ca. Seyyathāpi so balībaddo sakagavacaṇḍo ca paragavacaṇḍo ca, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Kathañca puggalo neva sakagavacaṇḍo hoti no paragavacaṇḍo, idhekacco puggalo neva sakapariṣaṃ ubbejitā hoti no parapariṣaṃ. Evaṃ puggalo neva sakagavacaṇḍo hoti no paragavacaṇḍo. Seyyathāpi so balībaddo neva sakagavacaṇḍo no paragavacaṇḍo, tathūpamo ayaṃ puggalo. Ime cattāro balībaddūpamā puggalā santo saṃvijjamānā lokasmiṃ.

163. Tattha katame cattāro āsīvisūpamā puggalā. Cattāro āsīvisā¹— āgataviso no ghoraviso, ghoraviso no āgataviso, āgataviso ca ghoraviso ca, neva āgataviso no ghoraviso. Evamevaṃ cattārome āsīvisūpamā puggalā santo saṃvijjamānā lokasmiṃ. Katame cattāro, āgataviso no ghoraviso, ghoraviso no āgataviso, āgataviso ca ghoraviso ca, neva āgataviso no ghoraviso.

Kathañca puggalo āgataviso hoti no ghoraviso, idhekacco puggalo abhiñhaṃ kujjhati, so ca khvassa kodho na ciraṃ dīgharattaṃ anuseti. Evaṃ puggalo āgataviso hoti no ghoraviso. Seyyathāpi so āsīviso āgataviso no ghoraviso, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Kathañca puggalo ghoraviso hoti no āgataviso, idhekacco puggalo naheva kho² abhiñhaṃ kujjhati, so ca khvassa kodho ciraṃ dīgharattaṃ anuseti. Evaṃ puggalo ghoraviso hoti no āgataviso. Seyyathāpi so āsīviso ghoraviso no āgataviso, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Kathañca puggalo āgataviso ca hoti ghoraviso ca, idhekacco puggalo abhiñhaṃ kujjhati, so ca khvassa kodho ciraṃ dīgharattaṃ anuseti. Evaṃ puggalo āgataviso ca hoti ghoraviso ca.

---

1. Āsīvisā (Syā)

2. Neva kho (Sī) Am 1.426 piṭṭhepi.

seyyathāpi so āsīviso āgataviso ca ghoraviso ca, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Kathaṅca puggalo neva āgataviso hoti no ghoraviso, idhekacco puggalo naheva kho abhiṅgaṃ kujjhati, so ca khvassa kodho na ciraṃ dīgharattaṃ anuseti. Evaṃ puggalo neva āgataviso hoti no ghoraviso. Seyyathāpi so āsīviso neva āgataviso no ghoraviso, tathūpamo ayaṃ puggalo. Ime cattāro āsīvisūpamaṃ puggalā santo saṃvijjamaṇā lokasmiṃ.

164. Kathaṅca puggalo ananuvicca apariyogāhetvā avaṅṅārahassa vaṅṅaṃ bhāsitaṃ hoti, idhekacco puggalo duppaṭipannaṃ micchāpaṭipannaṃ titthiyānaṃ titthiyasāvakaṇaṃ vaṅṅaṃ bhāsati “suppaṭipannaṃ itipi ‘sammā paṭipannaṃ’ itipī”ti. Evaṃ puggalo ananuvicca apariyogāhetvā avaṅṅārahassa vaṅṅaṃ bhāsitaṃ hoti. (1)

Kathaṅca puggalo ananuvicca apariyogāhetvā vaṅṅārahassa avaṅṅaṃ bhāsitaṃ hoti, idhekacco puggalo suppaṭipannaṃ sammāpaṭipannaṃ Buddhānaṃ Buddhasāvakaṇaṃ vaṅṅaṃ bhāsati “duppaṭipannaṃ itipi ‘micchāpaṭipannaṃ’ itipī”ti. Evaṃ puggalo ananuvicca apariyogāhetvā vaṅṅārahassa vaṅṅaṃ bhāsitaṃ hoti. (2)

Kathaṅca puggalo ananuvicca apariyogāhetvā appasādanīye ṭhāne pasādaṃ upadaṃsitā hoti, idhekacco puggalo duppaṭipadāya micchāpaṭipadāya pasādaṃ janeti “suppaṭipadā itipi ‘sammāpaṭipadā’ itipī”ti. Evaṃ puggalo ananuvicca apariyogāhetvā appasādanīye ṭhāne pasādaṃ upadaṃsitā hoti. (3)

Kathaṅca puggalo ananuvicca apariyogāhetvā pasādanīye ṭhāne appasādaṃ upadaṃsitā hoti, idhekacco puggalo suppaṭipadāya sammāpaṭipadāya appasādaṃ janeti “duppaṭipadā itipi ‘micchāpaṭipadā’ itipī”ti. Evaṃ puggalo ananuvicca apariyogāhetvā pasādanīye ṭhāne appasādaṃ upadaṃsitā hoti. (4)

165. Kathanāca puggalo anuvicca pariyogāhetvā avaṇṇārahassa avaṇṇaṃ bhāsītā hoti, idhekacco puggalo duppaṭipannānaṃ micchāpaṭipannānaṃ titthiyānaṃ titthiyasāvakaṇaṃ avaṇṇaṃ bhāsati “duppaṭipannā itipi ‘micchāpaṭipannā’ itipī”ti. Evaṃ puggalo anuvicca pariyogāhetvā avaṇṇārahassa avaṇṇaṃ bhāsītā hoti. (1)

Kathanāca puggalo anuvicca pariyogāhetvā vaṇṇārahassa vaṇṇaṃ bhāsītā hoti, idhekacco puggalo suppaṭipannānaṃ sammāpaṭipannānaṃ Buddhānaṃ Buddhasāvakaṇaṃ vaṇṇaṃ bhāsati “suppaṭipannā itipi ‘sammāpaṭipannā’ itipī”ti. Evaṃ puggalo anuvicca pariyogāhetvā vaṇṇārahassa vaṇṇaṃ bhāsītā hoti. (2)

Kathanāca puggalo anuvicca pariyogāhetvā appasādanīye ṭhāne appasādaṃ upadaṃsitā hoti, idhekacco puggalo duppaṭipadāya micchāpaṭipadāya appasādaṃ janeti “duppaṭipadā itipi ‘micchāpaṭipadā’ itipī”ti. Evaṃ puggalo anuvicca pariyogāhetvā appasādanīye ṭhāne appasādaṃ upadaṃsitā hoti. (3)

Kathanāca puggalo anuvicca pariyogāhetvā pasādanīye ṭhāne pasādaṃ upadaṃsitā hoti, idhekacco puggalo suppaṭipadāya sammāpaṭipadāya pasādaṃ janeti “suppaṭipadā itipi ‘sammāpaṭipadā’ itipī”ti. Evaṃ puggalo anuvicca pariyogāhetvā pasādanīye ṭhāne pasādaṃ upadaṃsitā hoti. (4)

166. Kathanāca puggalo avaṇṇārahassa avaṇṇaṃ bhāsītā hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena, no ca kho vaṇṇārahassa vaṇṇaṃ bhāsītā hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena, idhekacco puggalo vaṇṇopi saṃvijjati, avaṇṇopi saṃvijjati. Yo tattha avaṇṇo, taṃ bhaṇati bhūtaṃ tacchaṃ kālena. Yo tattha vaṇṇo, taṃ na bhaṇati bhūtaṃ tacchaṃ kālena. Evaṃ puggalo avaṇṇārahassa avaṇṇaṃ bhāsītā hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena, no ca kho vaṇṇārahassa vaṇṇaṃ bhāsītā hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena. (1)

Kathanāca puggalo vaṇṇārahassa vaṇṇaṃ bhāsītā hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena, no ca kho avaṇṇārahassa avaṇṇaṃ bhāsītā hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena, idhekacco puggalo vaṇṇopi saṃvijjati, avaṇṇopi

saṃvijjati. Yo tattha vaṇṇo, taṃ bhaṇati bhūtaṃ tacchaṃ kālena. Yo tattha avaṇṇo, taṃ na bhaṇati bhūtaṃ tacchaṃ kālena. Evaṃ puggalo vaṇṇārahassa vaṇṇaṃ bhāsitaṃ hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena, no ca kho avaṇṇārahassa avaṇṇaṃ bhāsitaṃ hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena. (2)

Kathaṅca puggalo avaṇṇārahassa ca avaṇṇaṃ bhāsitaṃ hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena, vaṇṇārahassa ca vaṇṇaṃ bhāsitaṃ hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena, idhekacco puggalo vaṇṇopi saṃvijjati, avaṇṇopi saṃvijjati. Yo tattha avaṇṇo, taṃ bhaṇati bhūtaṃ tacchaṃ kālena. Yopi tattha vaṇṇo, tampi bhaṇati bhūtaṃ tacchaṃ kālena. Tatra kālaññū hoti tassa pañhassa veyyākaraṇāya. Evaṃ puggalo avaṇṇārahassa ca avaṇṇaṃ bhāsitaṃ hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena, vaṇṇārahassa ca vaṇṇaṃ bhāsitaṃ hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena. (3)

Kathaṅca puggalo neva avaṇṇārahassa avaṇṇaṃ bhāsitaṃ hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena, nopi vaṇṇārahassa vaṇṇaṃ bhāsitaṃ hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena, idhekacco puggalo vaṇṇopi saṃvijjati, avaṇṇopi saṃvijjati. Yo tattha avaṇṇo, taṃ na bhaṇati bhūtaṃ tacchaṃ kālena. Yopi tattha vaṇṇo, tampi na bhaṇati bhūtaṃ tacchaṃ kālena. Upekkhako viharati sato sampajāno. Evaṃ puggalo neva avaṇṇārahassa avaṇṇaṃ bhāsitaṃ hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena, nopi vaṇṇārahassa vaṇṇaṃ bhāsitaṃ hoti bhūtaṃ tacchaṃ kālena. (4)

167. Katamo ca puggalo uṭṭhānaphalūpajīvī no puññaphalūpajīvī, yassa puggalassa uṭṭhahato ghaṭato vāyamato ājīvo abhinibbattati no puññato. Ayam vuccati puggalo uṭṭhānaphalūpajīvī no puññaphalūpajīvī.

Katamo ca puggalo puññaphalūpajīvī no uṭṭhānaphalūpajīvī, paranimmitavasavattī deve¹ upādāya tatūpari devā puññaphalūpajīvino na uṭṭhānaphalūpajīvino.

---

1. Paranimmitavasavattideve (Sī, Syā)

Katamo ca puggalo uṭṭhānaphalūpajīvī ca puññaphalūpajīvī ca, yassa puggalassa uṭṭhahato ghaṭato vāyamato ājīvo abhinibbattati puññato ca. Ayaṃ vuccati puggalo uṭṭhānaphalūpajīvī ca puññaphalūpajīvī ca.

Katamo ca puggalo neva uṭṭhānaphalūpajīvī no puññaphalūpajīvī nerayikā neva uṭṭhānaphalūpajīvino no puññaphalūpajīvino.

168. Kathanā ca puggalo tamo hoti tamaparāyano, idhekacco puggalo nīce kule paccājāto hoti caṇḍālakule vā nesādakule vā venakule¹ vā rathakārakule vā pukkusakule vā dalidde² appannapānabhojane kasiravuttike, yattha kasirena ghāsacchādo labbhati, so ca hoti dubbaṇṇo duddasiko okoṭimako bahvābādho kāṇo vā kuṇī vā khañjo vā pakkhahato vā, na lābhī annassa pānassa vatthassa yānassa mālāgandhavilepanassa seyyāvasathapadīpeyyassa. So kāyena duccharitaṃ carati, vācāya duccharitaṃ carati, manasā duccharitaṃ carati. So kāyena duccharitaṃ caritvā vācāya duccharitaṃ caritvā manasā duccharitaṃ caritvā kāyassa bhedaṃ paraṃ maraṇā apāyaṃ duggatiṃ vinipātaṃ nirayaṃ upapajjati. Evaṃ puggalo tamo hoti tamaparāyano. (1)

Kathanā ca puggalo tamo hoti jotiparāyano, idhekacco puggalo nīce kule paccājāto hoti caṇḍālakule vā nesādakule vā venakule vā rathakārakule vā pukkusakule vā dalidde appannapānabhojane kasiravuttike, yattha kasirena ghāsacchādo labbhati, so ca hoti dubbaṇṇo duddasiko okoṭimako bahvābādho kāṇo vā kuṇī vā khañjo vā pakkhahato vā, na lābhī annassa pānassa vatthassa yānassa mālāgandhavilepanassa seyyāvasathapadīpeyyassa. So kāyena sucaritaṃ carati, vācāya sucaritaṃ carati, manasā sucaritaṃ carati. So kāyena sucaritaṃ caritvā vācāya sucaritaṃ caritvā manasā sucaritaṃ caritvā kāyassa bhedaṃ paraṃ maraṇā sugatiṃ saggāṃ lokāṃ upapajjati. Evaṃ puggalo tamo hoti jotiparāyano. (2)

Kathanā ca puggalo joti hoti tamaparāyano, idhekacco puggalo ucce kule paccājāto hoti khattiyamahāsālakule vā

1. Venakule (Sī, Syā)

2. Daḷidde (Sī) Am 1. 497 piṭṭhepi.

brāhmaṇamahāsālakule vā gahapatimahāsālakule vā aḍḍhe mahaddhane mahābhoge pahūtajātarūparajate pahūtavittūpakaraṇe pahūtadhanadhaññe, so ca hoti abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato lābhī annasā pānassa vatthassa yānassa mālāgandhavilepanassa seyyāvasathapadīpeyyassa. So kāyena duccharitaṃ carati, vācāya duccharitaṃ carati, manasā duccharitaṃ carati. So kāyena duccharitaṃ caritvā vācāya duccharitaṃ caritvā manasā duccharitaṃ caritvā kāyassa bhedaṃ paraṃ maraṇā apāyaṃ duggatiṃ vinipātaṃ nirayaṃ upapajjati. Evaṃ puggalo joti hoti tamaparāyano. (3)

Kathaṅca puggalo joti hoti jotiparāyano, idhekacco puggalo ucce kule paccājāto hoti khattiyamahāsālakule vā brāhmaṇamahāsālakule vā gahapatimahāsālakule vā aḍḍhe mahaddhane mahābhoge pahūtajātarūparajate pahūtavittūpakaraṇe pahūtadhanadhaññe, so ca hoti abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato lābhī annassa pānassa vatthassa yānassa mālāgandhavilepanassa seyyāvasathapadīpeyyassa. So kāyena sucaritaṃ carati, vācāya sucaritaṃ carati, manasā sucaritaṃ carati. So kāyena sucaritaṃ caritvā vācāya sucaritaṃ caritvā manasā sucaritaṃ caritvā kāyassa bhedaṃ paraṃ maraṇā sugatiṃ saggamaṃ lokamaṃ upapajjati. Evaṃ puggalo joti hoti jotiparāyano. (4)

169. Kathaṅca puggalo oṇatoṇato hoti -pa-. Evaṃ puggalo oṇatoṇato hoti.

Kathaṅca puggalo oṇatuṇṇato hoti -pa-. Evaṃ puggalo oṇatuṇṇato hoti.

Kathaṅca puggalo uṇṇatoṇato hoti -pa-. Evaṃ puggalo uṇṇatoṇato hoti.

Kathaṅca puggalo uṇṇatuṇṇato hoti -pa-. Evaṃ puggalo uṇṇatuṇṇato hoti.

170. Tattha katame cattāro rukkhūpamā puggalā. Cattāro rukkhā, pheggu sārāparivāro, sāro phegguparivāro, pheggu phegguparivāro, sāro sārāparivāro. Evamevaṃ cattārome rukkhūpamā puggalā santo saṃvijjamānā lokasmim̃. Katame cattāro pheggu sārāparivāro, sāro phegguparivāro, pheggu phegguparivāro, sāro sārāparivāro.

Kathaṅca puggalo pheggu hoti sārāparivāro, idhekacco puggalo dussīlo hoti pāpadhammo, parisā ca khvassa hoti sīlavatī kalyāṇadhammā. Evaṃ puggalo pheggu hoti sārāparivāro. Seyyathāpi so rukkho pheggu sārāparivāro, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Kathaṅca puggalo sāro hoti phegguparivāro, idhekacco puggalo sīlavā hoti kalyāṇadhammo, parisā ca khvassa hoti dussilā pāpadhammā. Evaṃ puggalo sāro hoti phegguparivāro. Seyyathāpi so rukkho sāro phegguparivāro, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Kathaṅca puggalo pheggu hoti phegguparivāro, idhekacco puggalo dussīlo hoti pāpadhammo, parisāpissa hoti dussilā pāpadhammā. Evaṃ puggalo pheggu hoti phegguparivāro. Seyyathāpi so rukkho pheggu phegguparivāro, tathūpamo ayaṃ puggalo.

Kathaṅca puggalo sāro hoti sārāparivāro, idhekacco puggalo sīlavā hoti kalyāṇadhammo, parisāpissa hoti sīlavatī kalyāṇadhammā. Evaṃ puggalo sāro hoti sārāparivāro. Seyyathāpi so rukkho sāro sārāparivāro, tathūpamo ayaṃ puggalo. Ime cattāro rukkhūpamā puggalā santo saṃvijjamānā lokasmim̃.

171. Katamo ca puggalo rūpappamāṇo rūpappasanno, idhekacco puggalo āroham vā passivā pariṇāham vā passivā saṅṭhānam vā passivā pāripūrim̃ vā passivā tattha pamāṇam̃ gahetvā pasādam̃ janeti, ayaṃ vuccati puggalo rūpappamāṇo rūpappasanno.

Katamo ca puggalo ghosappamāṇo ghosappasanno, idhekacco puggalo paravaṇṇanāya parathomanāya parapasaṃsanāya paravaṇṇahārikāya¹ tattha pamāṇaṃ gahetvā pasādaṃ janeti, ayaṃ vuccati puggalo ghosappamāṇo ghosappasanno.

172. Katamo ca puggalo lūkhappamāṇo lūkhappasanno, idhekacco puggalo cīvaralūkhaṃ vā passivā pattalūkhaṃ vā passivā senāsanalūkhaṃ vā passivā vividhaṃ vā dukkarakārikaṃ passivā tattha pamāṇaṃ gahetvā pasādaṃ janeti, ayaṃ vuccati puggalo lūkhappamāṇo lūkhappasanno.

Katamo ca puggalo dhammappamāṇo dhammappasanno, idhekacco puggalo sīlaṃ vā passivā samādhiṃ vā passivā paññaṃ vā passivā tattha pamāṇaṃ gahetvā pasādaṃ janeti, ayaṃ vuccati puggalo dhammappamāṇo dhammappasanno.

173. Kathaṅca puggalo attahitāya paṭipanno hoti no parahitāya, idhekacco puggalo attanā sīlasampanno hoti, no paraṃ sīlasampadāya samādapeti. Attanā samādhisampanno hoti, no paraṃ samādhisampadāya samādapeti. Attanā paññāsampanno hoti, no paraṃ paññāsampadāya samādapeti. Attanā vimuttisampanno hoti, no paraṃ vimuttisampadāya samādapeti. Attanā vimuttiñāṇadassanasampanno hoti, no paraṃ vimuttiñāṇadassanasampadāya samādapeti. Evaṃ puggalo attahitāya paṭipanno hoti no parahitāya.

Kathaṅca puggalo parahitāya paṭipanno hoti no attahitāya, idhekacco puggalo attanā na sīlasampanno hoti, paraṃ sīlasampadāya samādapeti. Attanā na samādhisampanno hoti, paraṃ samādhisampadāya samādapeti. Attanā na paññāsampanno hoti, paraṃ paññāsampadāya samādapeti. Attanā na vimuttisampanno hoti, paraṃ vimuttisampadāya samādapeti. Attanā na vimuttiñāṇadassanasampanno hoti, paraṃ vimuttiñāṇadassanasampadāya samādapeti. Evaṃ puggalo parahitāya paṭipanno hoti no attahitāya.

---

1. Paravaṇṇahāriyā (Sī)

Kathañca puggalo attahitāya ceva paṭipanno hoti parahitāya ca, idhekacco puggalo attanā ca sīlasampanno hoti, parañca sīlasampadāya samādapeti. Attanā ca samādhisampanno hoti, parañca samādhisampadāya samādapeti. Attanā ca paññāsampanno hoti, parañca paññāsampadāya samādapeti, attanā ca vimuttisampanno hoti, parañca vimuttisampadāya samādapeti. Attanā ca vimuttiñāṇadassanasampanno hoti, parañca vimuttiñāṇadassanasampadāya samādapeti. Evañ puggalo attahitāya ceva paṭipanno hoti parahitāya ca.

Kathañca puggalo neva attahitāya paṭipanno hoti no parahitāya, idhekacco puggalo attanā na sīlasampanno hoti, no parañ sīlasampadāya samādapeti. Attanā na samādhisampanno hoti, no parañ samādhisampadāya samādapeti. Attanā na paññāsampanno hoti, no parañ paññāsampadāya samādapeti. Attanā na vimuttisampanno hoti, no parañ vimuttisampadāya samādapeti. Attanā na vimuttiñāṇadassanasampanno hoti, no parañ vimuttiñāṇadassanasampadāya samādapeti. Evañ puggalo neva attahitāya paṭipanno hoti no parahitāya.

174. Kathañca puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto, idhekacco puggalo acelako hoti muttācāro, hatthāpalekhano¹, na-ehibhaddantiko, natiṭṭhabhaddantiko, nābhihaṭaṃ, na uddissakataṃ, na nimantanāṃ sādīyati, so na kumbhimukhā paṭiggaṇhāti, na kaḷopimukhā² paṭiggaṇhāti, na eḷakamantaraṃ, na daṇḍamantaraṃ, na musalamantaraṃ, na dvinnāṃ bhujjānānāṃ, na gabbhiniyā, na pāyamānāya, na purisantaragatāya, na saṅkittīsu, na yattha sā upaṭṭhito hoti, na yattha makkhikā saṅḍasaṅḍacārinī, na macchaṃ, na maṃsaṃ, na suraṃ, na merayaṃ, na thusodakaṃ pivati, so ekāgāriko vā hoti ekālopiko, dvāgāriko vā hoti dvālopiko -pa- sattāgāriko vā hoti sattālopiko, ekissāpi dattiyā yāpeti, dvīhipi dattīhi yāpeti -pa- sattahipi dattīhi yāpeti, ekāhikampi āhāraṃ āhāreti, dvīhikampi³ āhāraṃ āhāreti -pa- sattāhikampi āhāraṃ āhāreti, iti

1. Hatthāvālekhaṇo (Syā)

2. Kalopimukhā (Sī, Syā) Ma 2. 5 piṭṭhepi.

3. Dvāhikampi (Sī)

evarūpaṃ aḍḍhamāsikampi pariyāyabhattabhojanānuyogamanuyutto viharati. So sākabhakkho vā hoti, sāmākabhakkho vā hoti, nīvārabhakkho vā hoti, daddulabhakkho vā hoti, haṭabhakkho vā hoti, kaṇabhakkho vā hoti, ācāmabhakkho vā hoti, piññākabhakkho vā hoti, tiṇabhakkho vā hoti, gomayabhakkho vā hoti, vanamūlaphalāhāro yāpeti pavattaphalabhojī. So sāṇānīpi dhāreti, masāṇānīpi dhāreti, chavadussānīpi dhāreti, paṃsukūlānīpi dhāreti, tirīṭānīpi dhāreti, ajināmpi dhāreti, ajinakkhipāmpi dhāreti, kusacīrāmpi dhāreti, vākacīrāmpi dhāreti, phalakacīrāmpi dhāreti, kesakambalāmpi dhāreti, vāḷakambalāmpi dhāreti, ulūkapakkhāmpi¹ dhāreti, kesamassulocakopi hoti kesamassulocānuyogamanuyutto, ubbhaṭṭhakopi hoti āsanapaṭikkhitto, ukkuṭīkopi hoti ukkuṭīkappadhānāmanuyutto, kaṇṭakāpassayīkopi hoti kaṇṭakāpassaye seyyāṃ kappeti, sāyatatiyakāmpi² udakorohanānuyogamanuyutto viharati, iti evarūpaṃ anekavihitāṃ kāyassa ātāpanaparitāpanānuyogamanuyutto viharati. Evaṃ puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto.

175. Kathaṅca puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogamanuyutto, idhekacco puggalo orabbhiko hoti sūkariko sākuṇiko māgaviko luddo macchaghātako coro coraghātako goghātako bandhanāgāriko, ye vā panaññepi keci kurūrakammantā. Evaṃ puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogamanuyutto.

176. Kathaṅca puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto, idhekacco puggalo rājā vā hoti khattiyō muddhāvasitto³ brāhmaṇo vā mahāsālo, so puratthimena nagarassa navāṃ sandhāgāraṃ⁴ kārāpetvā kesamassuṃ ohāretvā kharājīnaṃ⁵ nivāsetvā sappitelena kāyaṃ

1. Ulukapakkhāmpi (Sī, Syā)

3. Muddhābhisitto (Syā, Ka)

5. Khurājīnaṃ (Syā, Ka)

2. Sāyamātiyakāmpi (Syā, Ka) Ma 2. 6 piṭṭhepi.

4. Santhāgāraṃ (Syā), yaññāgāraṃ (Sī)

abbhaññitvā migavisāṇena piṭṭhiṃ kaṇḍuvamāno¹ sandhāgāraṃ pavisati saddhiṃ mahesiyā brāhmaṇena ca purohitena. So tatha anantarahitāya bhūmiyā haritupalittāya seyyaṃ kappeti. Ekissā gāviyā sarūpavacchāya yaṃ ekasmiṃ thane khīraṃ hoti, tena rājā yāpeti. Yaṃ dutiyasmiṃ thane khīraṃ hoti, tena mahesī yāpeti. Yaṃ tatiyasmiṃ thane khīraṃ hoti, tena brāhmaṇo purohito yāpeti. Yaṃ catutthasmiṃ thane khīraṃ hoti, tena aggim juhati. Avasesena vacchako yāpeti. So evamāha “ettakā usabhā haññantu yaññatthāya, ettakā vacchatarā haññantu yaññatthāya, ettakā vacchatarīyo haññantu yaññatthāya, ettakā ajā haññantu yaññatthāya, ettakā urabbhā haññantu yaññatthāya, (ettakā assā haññantu yaññatthāya)² ettakā rukkhā chijjantu yūpatthāya, ettakā dabbhā lūyantu barihissatthāyā”³ti. Yepissa te honti dāsāti vā pessāti vā kammakarāti vā, tepi daṇḍatajjitā bhayatajjitā assumukhā rudamānā parikkammāni karonti. Evaṃ puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto.

177. Kathaṅca puggalo neva attantapo ca hoti na attaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisamvedī brahmabhūtena attanā viharati.

Idha Tathāgato loke uppajjati Arahaṃ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṃ Buddho Bhagavā. So imaṃ lokaṃ sadevakaṃ samārakaṃ sabrahmakāṃ sassamaṇabrāhmaṇiṃ pajāṃ sadevamanussaṃ sayāṃ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṃ deseti ādikalyāṇaṃ majjhakalyāṇaṃ pariyosānakalyāṇaṃ sātthaṃ sabyañjanaṃ kevalaparipuṇṇaṃ parisuddhaṃ brahmacariyaṃ pakāseti, taṃ dhammaṃ suṇāti gahapati vā gahapatiputto vā aññatarasmiṃ vā kule

1. Kaṇḍūyamāno (Sī)

2. ( ) Natthi Sīhaḷapotthake. Majjhimanikāye Kandarakasuttepi evameva.

3. Parihimsatthāyāti (Sī, Syā, Ka) Ma 2. 7 piṭṭhepi.

paccājāto, so taṃ dhammaṃ sutvā Tathāgate saddhamṃ paṭilabhati, so tena saddhāpaṭilābhena samannāgato iti paṭisañcikkhati “sambādho gharāvāso rajāpatho, abbhokāso pabbajjā, nayidaṃ sukaraṃ agāraṃ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṃ ekantaparisuddhaṃ sañkhalikhitāṃ brahmacariyaṃ carituṃ, yaṃnūnāhaṃ kesamassuṃ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agāraṃ anagāriyaṃ pabbajeyyaṃ”ti. So aparena samayena appaṃ vā bhogakkhandhaṃ pahāya mahantaṃ vā bhogakkhandhaṃ pahāya appaṃ vā ñātiparivaṭṭaṃ pahāya mahantaṃ vā ñātiparivaṭṭaṃ pahāya kesamassuṃ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agāraṃ anagāriyaṃ pabbajati.

178. So evaṃ pabbajito samāno bhikkhūnaṃ sikkhāsājīvasamāpanno pāṇātipātāṃ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati.

Adinnādānaṃ pahāya adinnādānā paṭivirato hoti, dinnādāyī dinnapāṭikaṅkhī athenena sucibhūtena attanā viharati.

Abrahmacariyaṃ pahāya brahmacārī hoti āracārī¹ paṭivirato methunā gāmadhammā.

Musāvādaṃ pahāya musāvādā paṭivirato hoti saccavādī saccasandho theto paccayiko avisamvādako lokassa.

Pisuṇaṃ vācaṃ pahāya pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, ito sutvā na amutra akkhātā imesaṃ bhedāya, amutra vā sutvā na imesaṃ akkhātā amūsaṃ bhedāya, iti bhinnānaṃ vā sandhātā sahitānaṃ vā anuppadātā samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraṇiṃ vācaṃ bhāsītā hoti.

Pharusāṃ vācaṃ pahāya pharusāya vācāya paṭivirato hoti, yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemaṇiyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā tathārūpiṃ vācaṃ bhāsītā hoti.

---

1. Anācārī (Ka)

Samphappalāpaṃ pahāya samphappalāpā paṭivirato hoti kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī nidhānavatim vācam bhāsita kālena sāpadesaṃ pariyantavatiṃ atthasamhitam.

179. So bhījagāmahūtagāmasamārambhā paṭivirato hoti. Ekabhattiko hoti rattūparato, virato vikālabhojanā. Naccagītavāditavisūkadassanā paṭivirato hoti. Mālāgandhavilepanadhāraṇamaṇḍanavibhūsanatthānā paṭivirato hoti. Uccāsayanamahāsayanā paṭivirato hoti. Jātarūpa rajata paṭiggahaṇā paṭivirato hoti.

Āmakadhañṇapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti, āmakamaṃsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti, itthikumārikāpaṭiggahaṇā paṭivirato hoti, dāsīdāsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti, ajeḷakapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti, kukkuṭasūkarapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti, hatthigavāssavaḷavapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti, khattavatthupaṭiggahaṇā paṭivirato hoti, dūteyyapahiṇagamanānuyogā paṭivirato hoti, kayavikkayā paṭivirato hoti, tulākūṭakaṃsakūṭamānakūṭā paṭivirato hoti, ukkoṭanaṃvañcananikatisāciyogā¹ paṭivirato hoti, chedanavadhabandhanaviparāmosa-ālopasahasākārā paṭivirato hoti.

180. So santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, so yena yeneva pakkamati, samādāyeva pakkamati. Seyyathāpi nāma pakkhī sakuṇo yena yeneva ḍeti, sapattabhārova ḍeti. Evamevaṃ bhikkhu santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, so yena yeneva pakkamati, samādāyeva pakkamati. So iminā ariyena sīlakkhandhena samannāgato ajjhattaṃ anavajjasukhaṃ paṭisamvedeti.

181. So cakkhunā rūpaṃ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenam cakkhundriyaṃ asaṃvutaṃ viharantaṃ abhiḷhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṃ, tassa saṃvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyaṃ, cakkhundriye saṃvaram āpajjati. Sotena saddaṃ sutvā -pa-.

---

1. ...sāvīyogā (Syā, Ka)

Ghānena gandham ghāyitvā -pa-. Jivhāya rasam sāyitvā -pa-. Kāyena phoṭṭhabbam phusitvā -pa-. Manasā dhammam viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenam manindriyam asamvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum, tassa samvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyam, manindriye samvaram āpajjati. So iminā ariyena indriyasamvarena samannāgato ajjhataṃ abyāsekasukham paṭisamvedeti.

182. So abhikkante paṭikkante sampajānakārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samīñjite pasārite sampajānakārī hoti, saṅghāṭipattacīvaradhāraṇe sampajānakārī hoti, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī hoti, uccārapassāvakamme sampajānakārī hoti, gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsīte tuṇhībhāve sampajānakārī hoti.

So iminā ca ariyena sīlakkhandhena samannāgato iminā ca ariyena indriyasamvarena samannāgato iminā ca ariyena satisampajaññaena samannāgato imāya ca ariyāya santuṭṭhiyā samannāgato¹ vivittam senāsanam bhajati araññaṃ rukkhamūlam pabbataṃ kandaram giriguham susānam vanapattham abbhokāsam palālapuñjam. So pacchābhattam piṇḍapātaṭikkanto nisīdati pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya parimukham satim upaṭṭhapetvā, so abhijjham loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittaṃ parisodheti. Byāpādapadosam pahāya abyāpannacitto viharati sabbapāṇabhūtahitānukampī, byāpādapadosā cittaṃ parisodheti. Thinamiddham² pahāya vigatathinamiddho viharati ālokasaññī sato sampajāno, thinamiddhā cittaṃ parisodheti. Uddhaccakukkuccam pahāya anuddhato viharati ajjhataṃ vūpasantacitto, uddhaccakukkuccā cittaṃ parisodheti. Vicikiccham pahāya tiṇṇavicikicchho viharati akathamkathī kusalesu dhammesu, vicikicchāya cittaṃ parisodheti.

183. So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi

---

1. Passa Ma 2. Kandarakasutte Am 1. attantapasutte ca. 2. Thīnamiddham (Sī, Syā)

savitakkaṃ savicāraṃ vivekajaṃ pītisukhaṃ paṭhamaṃ jhānaṃ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṃ vūpasamā ajjhattaṃ sampasādanaṃ cetaso ekodibhāvaṃ avitakkaṃ avicāraṃ samādhijaṃ pītisukhaṃ dutiyaṃ jhānaṃ upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato ca sampajāno sukhañca kāyena paṭisaṃvedeti, yaṃ taṃ ariyā ācikkhanti “upekkhako satimā sukhavihārī”ti, tatiyaṃ jhānaṃ upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṃ atthaṅgamā adukkhamasukhaṃ upekkhāsatipārisuddhiṃ catutthaṃ jhānaṃ upasampajja viharati.

So evaṃ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṃ abhininnāmeti, so anekavihitaṃ pubbenivāsaṃ anussarati. Seyyathidaṃ, ekampi jātiṃ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṃsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekepi saṃvaṭṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi saṃvaṭṭavivaṭṭakappe, “amutrāsīṃ evaṃnāmo evaṃgotto evaṃvaṇṇo evamāhāro evaṃsukhadukkhaṭisaṃvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṃ, tatrāpāsīṃ evaṃnāmo evaṃgotto evaṃvaṇṇo evamāhāro evaṃsukhadukkhaṭisaṃvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno”ti, iti sākāraṃ sa-uddesaṃ anekavihitaṃ pubbenivāsaṃ anussarati.

184. So evaṃ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānaṃ cutūpapātañāṇāya cittaṃ abhininnāmeti, so dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti “ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā, ariyānaṃ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedaṃ paraṃ maraṇā apāyaṃ duggatiṃ vinipātaṃ nirayaṃ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā

kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā, ariyānaṃ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedaṃ paraṃ maraṇā sugatīṃ saggāṃ lokāṃ upapannā”ti. So iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti.

185. So evaṃ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānaṃ khayañāṇāya cittaṃ abhininnāmeti, so “idaṃ dukkhaṃ”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhasamudayo”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodho”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ime āsavā”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ āsavasamudayo”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ āsavanirodho”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ āsavanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti. Tassa evaṃ jānato evaṃ passato kāmāsavāpi cittaṃ vimuccati, bhavāsavāpi cittaṃ vimuccati, avijjāsavāpi cittaṃ vimuccati, vimuttasmiṃ “vimuttam”iti nāṇaṃ hoti, “khīṇā jāti, vusitaṃ brahmacariyaṃ, kataṃ karaṇīyaṃ, nāparaṃ itthattāyā”ti pajānāti. Evaṃ puggalo neva attantapo ca hoti na attaparitāpanānuyogamanutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisaṃvedī brahmabhūtena attanā viharati.

186. Katamo ca puggalo sarāgo, yassa puggalassa rāgo appahīno, ayaṃ vuccati puggalo sarāgo.

Katamo ca puggalo sadoso, yassa puggalassa doso appahīno, ayaṃ vuccati puggalo sadoso.

Katamo ca puggalo samoho, yassa puggalassa moho appahīno, ayaṃ vuccati puggalo samoho.

Katamo ca puggalo samāno, yassa puggalassa māno appahīno, ayaṃ vuccati puggalo samāno.

187. Kathañca puggalo lābhī hoti ajjhattaṃ cetosamathassa na lābhī adhipaññādhammavipassanāya, idhekacco puggalo lābhī hoti rūpasahagatānaṃ vā arūpasahagatānaṃ vā samāpattīnaṃ, na lābhī lokuttaramaggassa vā phalassa vā, evaṃ puggalo lābhī hoti ajjhattaṃ cetosamathassa na lābhī adhipaññādhammavipassanāya.

Kathañca puggalo lābhī hoti adhipaññādhammavipassanāya na lābhī ajjhattaṃ cetosamathassa, idhekacco puggalo lābhī hoti lokuttaramaggassa vā phalassa vā, na lābhī rūpasahagatānaṃ vā arūpasahagatānaṃ vā samāpattīnaṃ, evaṃ puggalo lābhī hoti adhipaññādhammavipassanāya na lābhī ajjhattaṃ cetosamathassa.

Kathañca puggalo lābhī ceva hoti ajjhattaṃ cetosamathassa lābhī ca adhipaññādhammavipassanāya, idhekacco puggalo lābhī hoti rūpasahagatānaṃ vā arūpasahagatānaṃ vā samāpattīnaṃ, lābhī lokuttaramaggassa vā phalassa vā, evaṃ puggalo lābhī ceva hoti ajjhattaṃ cetosamathassa lābhī ca adhipaññādhammavipassanāya.

Kathañca puggalo neva lābhī hoti ajjhattaṃ cetosamathassa na lābhī adhipaññādhammavipassanāya, idhekacco puggalo neva lābhī hoti rūpasahagatānaṃ vā arūpasahagatānaṃ vā samāpattīnaṃ, na lābhī lokuttaramaggassa vā phalassa vā, evaṃ puggalo neva lābhī hoti ajjhattaṃ cetosamathassa na lābhī adhipaññādhammavipassanāya.

188. Katamo ca puggalo anusotagāmī idhekacco puggalo kāme ca paṭisevati, pāpañca kammaṃ karoti, ayaṃ vuccati puggalo anusotagāmī.

Katamo ca puggalo paṭisotagāmī, idhekacco puggalo kāme ca na paṭisevati pāpañca kammaṃ na karoti, so sahāpi dukkhena sahāpi domanassena assumukhenapi rudamāno paripuṇṇaṃ parisuddhaṃ brahmacariyaṃ carati, ayaṃ vuccati puggalo paṭisotagāmī.

Katamo ca puggalo ʘhitatto, idhekacco puggalo pañcannaṃ orambhāgiyānaṃ saṃyojanānaṃ parikkhayā opapātiko hoti tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Ayaṃ vuccati puggalo ʘhitatto.

Katamo ca puggalo tiṇṇo pāraṅgato thale tiṭṭhati brāhmaṇo, idhekacco puggalo āsavānaṃ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭheva dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati, ayaṃ vuccati puggalo tiṇṇo pāraṅgato thale tiṭṭhati brāhmaṇo.

189. Kathaṅca puggalo appassuto hoti sutena anupapanno, idhekaccassa puggalassa appakaṃ sutāṃ hoti Suttaṃ Geyyaṃ Veyyākaraṇaṃ Gāthāṃ Udānaṃ Itivuttakaṃ Jātaṃ Abbhutadhammaṃ Vedallaṃ, so tassa appakassa sutassa na atthamaññāya dhammamaññāya dhammānudhammappaṭipanno¹ hoti. Evaṃ puggalo appassuto hoti sutena anupapanno.

Kathaṅca puggalo appassuto hoti sutena upapanno, idhekaccassa puggalassa appakaṃ sutāṃ hoti Suttaṃ Geyyaṃ Veyyākaraṇaṃ Gāthāṃ Udānaṃ Itivuttakaṃ Jātaṃ Abbhutadhammaṃ Vedallaṃ, so tassa appakassa sutassa atthamaññāya dhammamaññāya dhammānudhammappaṭipanno hoti, evaṃ puggalo appassuto hoti sutena upapanno.

Kathaṅca puggalo bahussuto hoti sutena anupapanno, idhekaccassa puggalassa bahukaṃ sutāṃ hoti Suttaṃ Geyyaṃ Veyyākaraṇaṃ Gāthāṃ Udānaṃ Itivuttakaṃ Jātaṃ Abbhutadhammaṃ Vedallaṃ, so tassa bahukassa sutassa na atthamaññāya dhammamaññāya dhammānudhammappaṭipanno hoti, evaṃ puggalo bahussuto hoti sutena anupapanno.

Kathaṅca puggalo bahussuto hoti sutena upapanno, idhekaccassa puggalassa bahukaṃ sutāṃ hoti Suttaṃ Geyyaṃ Veyyākaraṇaṃ Gāthāṃ Udānaṃ Itivuttakaṃ Jātaṃ Abbhutadhammaṃ Vedallaṃ, so tassa bahukassa sutassa atthamaññāya dhammamaññāya dhammānudhammappaṭipanno hoti, evaṃ puggalo bahussuto hoti sutena upapanno.

---

1. Na dhammamaññāya na dhammānudhammappaṭipanno (Syā), na dhammamaññāya dhammānudhammappaṭipanno (Ka)

190. Katamo ca puggalo samaṇamacalo, idhekacco puggalo tiṇṇaṃ saṃyojanānaṃ parikkhayā sotāpanno hoti avinipātadhammo niyato sambodhiparāyano. Ayaṃ vuccati puggalo samaṇamacalo.

Katamo ca puggalo samaṇapadumo, idhekacco puggalo tiṇṇaṃ saṃyojanānaṃ parikkhayā rāgadosamohānaṃ tanuttā sakadāgāmī hoti, sakideva imaṃ lokaṃ āgantvā dukkhassantaṃ karoti. Ayaṃ vuccati puggalo samaṇapadumo.

Katamo ca puggalo samaṇapuṇḍarīko, idhekacco puggalo pañcannaṃ orambhāgiyānaṃ saṃyojanānaṃ parikkhayā opapātiko hoti, tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Ayaṃ vuccati puggalo samaṇapuṇḍarīko.

Katamo ca puggalo samaṇesu samaṇasukhumālo, idhekacco puggalo āsavānaṃ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭheva dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayaṃ vuccati puggalo samaṇesu samaṇasukhumāloti.

Catukkaniddeso.

5. Pañcakapaggalapaññatti

191. Tatra yvāyaṃ puggalo ārabhati ca vippaṭisārī ca hoti, tañca cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ yathābhūtaṃ nappajānāti, yatthassa te uppannā pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti, so evamassa vacanīyo “āyasmato kho ārambhajā¹ āsavā saṃvijjanti, vippaṭisārajā āsavā pavaḍḍhanti, sādhu vatāyasmā ārambhaje āsave pahāya vippaṭisāraje āsave paṭivinodetvā cittaṃ paññañca bhāvetu, evamāyasmā amunā pañcamena puggalena samasamo bhavissatī”ti.

Tatra yvāyaṃ puggalo ārabhati na vippaṭisārī hoti, tañca cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ yathābhūtaṃ nappajānāti, yatthassa te uppannā

---

1. Ārabbhajā (Ka) Am 2. 147 piṭṭhepi.

pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti, so evamassa vacanīyo “āyasmato kho ārambhajā āsavā saṁvijjanti, vipphaṅgārahajā āsavā nappavaḍḍhanti, sādhu vatāyasmā ārambhaje āsave pahāya cittaṁ paññaṅca bhāvetu, evamāyasmā amunā pañcamena puggalena samasamo bhavissatī”ti.

Tatra yvāyaṁ puggalo na ārabhati vipphaṅgārahajā hoti, taṅca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ yathābhūtaṁ nappajānāti, yatthassa te uppannā pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti, so evamassa vacanīyo “āyasmato kho ārambhajā āsavā na saṁvijjanti, vipphaṅgārahajā āsavā pavaḍḍhanti, sādhu vatāyasmā vipphaṅgārahaje āsave paṭivindetvā cittaṁ paññaṅca bhāvetu, evamāyasmā amunā pañcamena puggalena samasamo bhavissatī”ti.

Tatra yvāyaṁ puggalo na ārabhati na vipphaṅgārahajā hoti, taṅca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ yathābhūtaṁ nappajānāti, yatthassa te pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti, so evamassa vacanīyo “āyasmato kho ārambhajā āsavā na saṁvijjanti, vipphaṅgārahajā āsavā nappavaḍḍhanti, sādhu vatāyasmā cittaṁ paññaṅca bhāvetu, evamāyasmā amunā pañcamena puggalena samasamo bhavissatī”ti. Ime cattāro puggalā amunā pañcamena puggalena evaṁ ovadiyamānā evaṁ anusāsiyamānā anupubbena āsavānaṁ khayāṁ pāpuṇanti.

192. Kathaṅca puggalo datvā avajānāti, idhekacco puggalo yassa puggalassa deti cīvarapiṇḍapātāsenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhāraṁ, tassa evaṁ hoti “ahaṁ dammi, ayaṁ¹ paṭiggaṇhātī”ti, tamenāṁ datvā avajānāti. Evaṁ puggalo datvā avajānāti.

Kathaṅca puggalo saṁvāsena avajānāti, idhekacco puggalo yena puggalena saddhiṁ saṁvasati dve vā tīṇi vā vassāni, tamenāṁ saṁvāsena avajānāti. Evaṁ puggalo saṁvāsena avajānāti.

---

1. Ayaṁ pana (Syā, Ka) Am 2. 145 piṭṭhepi.

Kathañca puggalo ādheyyamukho hoti, idhekacco puggalo parassa vaṇṇe vā avaṇṇe vā bhāsiyamāne khippaññaeva adhimuccitā hoti. Evaṃ puggalo ādheyyamukho hoti.

Kathañca puggalo lolo hoti, idhekacco puggalo ittarasaddho hoti ittarabhattī ittarapemo ittarappasādo. Evaṃ puggalo lolo hoti.

Kathañca puggalo mando momūho hoti, idhekacco puggalo kusalākusale dhamme na jānāti, sāvajjānavajje dhamme na jānāti, hīnappaṇīte dhamme na jānāti, kaṇhasukkasappaṭibhāge dhamme na jānāti. Evaṃ puggalo mando momūho hoti.

193. Tattha katame pañca yodhājīvūpamā puggalā. Pañca yodhājīvā, idhekacco yodhājīvo rajaggaññaeva disvā saṃsīdati visīdati na santhambhati¹ na sakkoti saṅgāmaṃ otarituṃ, evarūpopi idhekacco yodhājīvo hoti. Ayaṃ paṭhamo yodhājīvo santo saṃvijjamāno lokasmiṃ.

Puna caparaṃ idhekacco yodhājīvo sahati rajaggaṃ, api ca kho dhajaggaññaeva disvā saṃsīdati visīdati na santhambhati na sakkoti saṅgāmaṃ otarituṃ, evarūpopi idhekacco yodhājīvo hoti. Ayaṃ dutiyo yodhājīvo santo saṃvijjamāno lokasmiṃ.

Puna caparaṃ idhekacco yodhājīvo sahati rajaggaṃ, sahati dhajaggaṃ, api ca kho ussāraṇaṃ² sutvā saṃsīdati visīdati na santhambhati na sakkoti saṅgāmaṃ otarituṃ, evarūpopi idhekacco yodhājīvo hoti. Ayaṃ tatiyo yodhājīvo santo saṃvijjamāno lokasmiṃ.

Puna caparaṃ idhekacco yodhājīvo sahati rajaggaṃ, sahati dhajaggaṃ, sahati ussāraṇaṃ, api ca kho sampahāre haññati byāpajjati, evarūpopi idhekacco yodhājīvo hoti. Ayaṃ catuttho yodhājīvo santo saṃvijjamāno lokasmiṃ.

---

1. Sathambhati (Sī) Am 2. 78 piṭṭhepi.

2. Ussādanaṃyeva (Sī), ussādanaññaeva (Syā, Ka) Am 2. 78 piṭṭhepi.

Puna caparaṃ idhekacco yodhājīvo sahati rajaggaṃ, sahati dhajaggaṃ, sahati ussāraṇaṃ, sahati sampahāraṃ, so taṃ saṅgāmaṃ abhivijjintvā vijitasāṅgāmo tameva saṅgāmasīsaṃ ajjhāvasati, evarūpopi idhekacco yodhājīvo hoti. Ayaṃ pañcama yodhājīvo santo saṃvijjamāno lokasmiṃ. Ime pañca yodhājīvā santo saṃvijjamānā lokasmiṃ.

194. Evamevaṃ pañcime yodhājīvūpamā puggalā santo saṃvijjamānā bhikkhūsu. Katame pañca, idhekacco bhikkhu rajaggaññeva disvā saṃsīdati visīdati na santhambhati na sakkoti brahmacariyaṃ sandhāretuṃ¹, sikkhādubbalyaṃ āvikatvā² sikkhaṃ paccakkhāya hīnāyāvattati. Kimassa rajaggasmim, idha bhikkhu suṇāti “asukasmim nāma gāme vā nigame vā itthī vā kumārī vā abhirūpā dassanīyā pāsādikā paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgatā”ti, so taṃ sutvā saṃsīdati visīdati na santhambhati na sakkoti brahmacariyaṃ sandhāretuṃ, sikkhādubbalyaṃ āvikatvā sikkhaṃ paccakkhāya hīnāyāvattati. Idamassa rajaggasmim.

Seyyathāpi so yodhājīvo rajaggaññeva disvā saṃsīdati visīdati na santhambhati na sakkoti saṅgāmaṃ otarituṃ, tathūpamo ayaṃ puggalo. Evarūpopi idhekacco puggalo hoti. Ayaṃ paṭhamo yodhājīvūpamo puggalo santo saṃvijjamāno bhikkhūsu.

195. Puna caparaṃ idhekacco bhikkhu sahati rajaggaṃ, api ca kho dhajaggaññeva disvā saṃsīdati visīdati na santhambhati na sakkoti brahmacariyaṃ sandhāretuṃ, sikkhādubbalyaṃ āvikatvā sikkhaṃ paccakkhāya hīnāyāvattati. Kimassa dhajaggasmim, idha bhikkhu na heva kho suṇāti “asukasmim nāma gāme vā nigame vā itthī vā kumārī vā abhirūpā dassanīyā pāsādikā paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgatā”ti. Api ca kho sāmamaṃ³ passati itthim vā kumārim vā abhirūpaṃ dassanīyaṃ pāsādikaṃ paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgataṃ, so taṃ disvā saṃsīdati visīdati na santhambhati na sakkoti brahmacariyaṃ sandhāretuṃ, sikkhādubbalyaṃ āvikatvā sikkhaṃ paccakkhāya hīnāyāvattati. Idamassa dhajaggasmim.

1. Santānetuṃ (Sī, Syā) Am 2. 79 piṭṭhepi.

2. Āvikatvā (Sī)

3. Sāmamyeva (Sī)

Seyyathāpi so yodhājīvo sahati rajaggaṃ, api ca kho dhajaggaññeva disvā saṃsīdati visīdati na santhambhati na sakkoti saṅgāmaṃ otarituṃ, tathūpamo ayaṃ puggalo. Evarūpopi idhekacco puggalo hoti. Ayaṃ dutiyo yodhājīpūpamo puggalo santo saṃvijjamāno bhikkhūsu.

196. Puna caparaṃ idhekacco bhikkhu sahati rajaggaṃ, sahati dhajaggaṃ, api ca kho ussāraṇaṃñeva sutvā saṃsīdati visīdati na santhambhati na sakkoti brahmacariyaṃ sandhāretuṃ, sikkhādubbalyaṃ āvikatvā sikkhaṃ paccakkhāya hīnāyāvattati, kimassa ussāraṇāya. Idha bhikkhuṃ araṇṇagataṃ vā rukkhamaṃlagataṃ vā suñṇāgāragataṃ vā mātuḡāmo upasaṅkamtivā ūhasati¹ ullapati ujjagghati uppaṇḍeti, so mātuḡāmena ūhasiyamāno ullapiyamāno ujjagghiyamāno uppaṇḍiyamāno saṃsīdati visīdati na santhambhati na sakkoti brahmacariyaṃ sandhāretuṃ, sikkhādubbalyaṃ āvikatvā sikkhaṃ paccakkhāya hīnāyāvattati. Idamassa ussāraṇāya.

Seyyathāpi so yodhājīvo sahati rajaggaṃ, sahati dhajaggaṃ, api ca kho ussāraṇaṃñeva sutvā saṃsīdati visīdati na santhambhati na sakkoti saṅgāmaṃ otarituṃ, tathūpamo ayaṃ puggalo. Evarūpopi idhekacco puggalo hoti. Ayaṃ tatiyo yodhājīvūpamo puggalo santo saṃvijjamāno bhikkhūsu.

197. Puna caparaṃ idhekacco bhikkhu sahati rajaggaṃ, sahati dhajaggaṃ, sahati ussāraṇaṃ, api ca kho sampahāre haññati byāpajjati. Kimassa sampahārasmiṃ, idha bhikkhuṃ araṇṇagataṃ vā rukkhamaṃlagataṃ vā suñṇāgāragataṃ vā mātuḡāmo upasaṅkamtivā abhinisīdati abhinipajjati ajjhottharati. So mātuḡāmena abhinisīdiyamāno, abhinipajjiyamāno ajjhotthariyamāno sikkhaṃ appaccakkhāya dubbalyaṃ anāvikatvā methunaṃ dhammaṃ paṭisevati. Idamassa sampahārasmiṃ.

Seyyathāpi so yodhājīvo sahati rajaggaṃ, sahati dhajaggaṃ, sahati ussāraṇaṃ, api ca kho sampahāre haññati byāpajjati,

---

1. Uhasati (Aṭṭhakathā) Am 2. 80 piṭṭhepi.

tathūpamo ayaṃ puggalo. Evarūpopi idhekacco puggalo hoti. Ayaṃ catuttho yodhājīvūpamo puggalo santo saṃvijjamāno bhikkhūsu.

198. Puna caparaṃ idhekacco bhikkhu sahati rajaggaṃ, sahati dhajaggaṃ, sahati ussāraṇaṃ, sahati sampahāraṃ. So taṃ saṅgāmaṃ abhivijjinitvā vijitasāṅgāmo tameva saṅgāmasīsaṃ ajjhāvasati. Kimassa saṅgānavijayasmim, idha bhikkhuṃ arañṇagataṃ vā rukkhamūlagataṃ vā suñṇāgāragataṃ vā mātugāmo upasaṅkamtivā abhinisīdati abhinipajjati ajjhottharati. So mātugāmena abhinisīdiyamāno abhinipajjiyamāno ajjhotthariyamāno viniveṭhetvā vinimocetvā yena kāmaṃ pakkamati.

So vivittaṃ senāsaṇaṃ bhajati arañṇaṃ rukkhamūlaṃ pabbataṃ kandaraṃ giriguhaṃ susānaṃ vanapatthaṃ abbhokāsaṃ palālapuñjaṃ. So arañṇagato vā rukkhamūlagato vā suñṇāgāragato vā nisīdati pallaṅkaṃ ābhujitvā ujum kāyaṃ paṇidhāya parimukhaṃ satim upaṭṭhapetvā, so abhijjhaṃ loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittaṃ parisodheti. Byāpādapadosaṃ pahāya abyāpannacitto viharati sabbapāṇabhūtahitānukampī, byāpādapadosā cittaṃ parisodheti. Thinamiddhaṃ pahāya vigatathinamiddho viharati ālokasaññī sato sampajāno, thinamiddhā cittaṃ parisodheti. Uddhaccakukkuccaṃ pahāya anuddhato viharati ajjhataṃ vūpasantacitto, uddhaccakukkuccā cittaṃ parisodheti. Vicikicchāṃ pahāya tiṇṇavicikiccho viharati akathaṃkathī kusalesu dhammesu, vicikicchāya cittaṃ parisodheti.

So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaṇe viviceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṃ savicāraṃ vivekaṃ pītisukhaṃ paṭhamaṃ jhānaṃ upasampajja viharati, vitakkavicārānaṃ vūpasamā dutiyaṃ jhānaṃ -pa- tatiyaṃ jhānaṃ -pa- catutthaṃ jhānaṃ upasampajja viharati.

So evaṃ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānaṃ khayañāyā cittaṃ abhininnāmeti, so “idaṃ dukkhaṃ”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhasamudayo”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodho”ti yathābhūtaṃ pajānāti “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ime āsavā”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ

āsavasamudayo”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ āsavanirodho”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ āsavanirodhagāminiṃ paṭipadā”ti, yathābhūtaṃ pajānāti.

Tassa evaṃ jānato evaṃ passato kāmāsavāpi cittaṃ vimuccati, bhavāsavāpi cittaṃ vimuccati, avijjāsavāpi cittaṃ vimuccati, vimuttasmim “vimuttam”iti ñāṇaṃ hoti, “khīṇā jāti, vusitaṃ brahmacariyaṃ, kataṃ karaṇīyaṃ, nāparaṃ itthattāyā”ti pajānāti. Idamassa saṅgāmaṃ vijayasmiṃ. Seyyathāpi so yodhājīvo sahati rajaggaṃ, sahati dhajaggaṃ, sahati ussāraṇaṃ, sahati sampahāraṃ. So taṃ saṅgāmaṃ abhivijjintvā vijitasāṅgāmo tameva saṅgāmasīsaṃ ajjhāvasati, tathūpamo ayaṃ puggalo. Evarūpopi idhekacco puggalo hoti. Ayaṃ pañcamaṃ yodhājīvūpamo puggalo santo saṃvijjamāno bhikkhūsu. Ime pañca yodhājīvūpamā puggalā santo saṃvijjamānā bhikkhūsu.

199. Tattha katame pañca piṇḍapātikā, mandattā momūhattā piṇḍapātiko hoti, pāpiccho icchāpakato piṇḍapātiko hoti, ummādā cittavikkhepā piṇḍapātiko hoti, vaṇṇitaṃ Buddhehi Buddhasāvakehīti piṇḍapātiko hoti, api ca appicchataṃyeva¹ nissāya santuṭṭhiṃ yeva nissāya sallekhaṃyeva nissāya idamatthitaṃyeva² nissāya piṇḍapātiko hoti. Tatra yvāyaṃ piṇḍapātiko appicchataṃyeva nissāya santuṭṭhiṃyeva nissāya sallekhaṃyeva nissāya idamatthitaṃyeva nissāya piṇḍapātiko, ayaṃ imesaṃ pañcannaṃ piṇḍapātikānaṃ aggo ca seṭṭho ca pāmokkho³ ca uttamo ca pavaro ca.

Seyyathāpi nāma gavā khīraṃ, khīraṃhā dadhi, dadhimhā navanītaṃ⁴, navanītaṃhā sappi, sappimhā sappimaṇḍo, sappimaṇḍaṃ tattha aggamakkhāyati. Evamevaṃ yvāyaṃ piṇḍapātiko appicchataṃyeva nissāya santuṭṭhiṃyeva nissāya sallekhaṃyeva nissāya idamatthitaṃyeva nissāya piṇḍapātiko hoti, ayaṃ imesaṃ pañcannaṃ piṇḍapātikānaṃ aggo ca seṭṭho ca pāmokkho ca uttamo ca pavaro ca. Ime pañca piṇḍapātikā.

1. Appicchataṃyeva (Syā) Aṃ 2. 193 piṭṭhepi.

3. Mokkho (Sī)

2. Idamatthitaṃyeva (Sī)

4. Nonītaṃ (Sī)

200. Tattha katame pañca khalupacchābhattikā -pa-. Pañca ekāsanikā -pa-. Pañca paṃsukūlikā -pa-. Pañca tecīvarikā -pa-. Pañca āraññikā -pa-. Pañca rukkhāmūlikā -pa-. Pañca abbhokāsikā -pa-. Pañca nesajjikā -pa-. Pañca yathāsanthatikā -pa-.

201. Tattha katame pañca sosānikā, mandattā momūhattā sosāniko hoti, pāpiccho icchāpakato sosāniko hoti, ummādā cittavikkhepā sosāniko hoti, vaṇṇitaṃ Buddhehi Buddhasāvakehīti sosāniko hoti, api ca appicchataṃyeva nissāya santuṭṭhiṃyeva nissāya sallekhaṃyeva nissāya idamatthitaṃyeva nissāya sosāniko hoti. Tatra yvāyaṃ sosāniko appicchataṃyeva nissāya santuṭṭhiṃyeva nissāya sallekhaṃyeva nissāya idamatthitaṃyeva nissāya sosāniko, ayaṃ imesaṃ pañcannaṃ sosānikānaṃ aggo ca seṭṭho ca pāmokkho ca uttamo ca pavaro ca.

Seyyathāpi nāma gavā khīraṃ, khīramhā dadhi, dadhimhā navanītaṃ, navanītamhā sappi, sappimhā sappimaṇḍo, sappimaṇḍaṃ tattha aggamakkhāyati. Evamevaṃ yvāyaṃ sosāniko appicchataṃyeva nissāya santuṭṭhiṃyeva nissāya sallekhaṃyeva nissāya idamatthitaṃyeva nissāya sosāniko hoti, ayaṃ imesaṃ pañcannaṃ sosānikānaṃ aggo ca seṭṭho ca pāmokkho ca uttamo ca pavaro ca. Ime pañca sosānikā.

Pañcakaniddeso.

6. Chakkapuggalapaññatti

202. Tatra yvāyaṃ puggalo pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni abhisambujjhati, tattha ca sabbaññutaṃ pāpuṇāti balesu ca vasībhāvaṃ, Sammāsambuddho tena daṭṭhabbo.

Tatra yvāyaṃ puggalo pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni abhisambujjhati, na ca tattha sabbaññutaṃ pāpuṇāti na ca balesu vasībhāvaṃ Paccekasambuddho tena daṭṭhabbo.

Tatra yvāyaṃ puggalo pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni anabhisambujjhati, diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hoti¹ sāvakapāraṃhiṇa pāpuṇāti, Sāriputtamoggallānā tena daṭṭhabbā.

Tatra yvāyaṃ puggalo pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni anabhisambujjhati, diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hoti, na ca sāvakapāraṃhiṇi pāpuṇāti, avasesā arahantā tena daṭṭhabbā.

Tatra yvāyaṃ puggalo pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni anabhisambujjhati, na ca diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hoti, anāgāmi hoti anāgantā itthattaṃ, anāgāmi tena daṭṭhabbo.

Tatra yvāyaṃ puggalo pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni anabhisambujjhati, na ca diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hoti, āgantā itthattaṃ, sotāpannasakadāgāmino tena daṭṭhabbā.

Chakkaniddeso.

7. Sattakapuggalapaññatti

203. Kathaṅca puggalo sakiṃ nimuggo nimuggova hoti, idhekacco puggalo samannāgato hoti ekantakāḷakehi akusalehi dhammehi. Evaṃ puggalo sakiṃ nimuggo nimuggova hoti.

Kathaṅca puggalo ummujjitvā nimujjati, idhekacco puggalo ummujjati “sāhu saddhā kusalesu dhammesu, sādhu² hirī kusalesu dhammesu, sādhu ottappaṃ kusalesu dhammesu, sādhu vīriyaṃ³ kusalesu dhammesu, sādhu paññā kusalesu dhammesū”ti. Tassa sā saddhā neva tiṭṭhati no vaḍḍhati hāyatiyeva, tassa sā hirī neva tiṭṭhati no vaḍḍhati hāyatiyeva, tassa taṃ ottappaṃ neva tiṭṭhati no vaḍḍhati hāyatiyeva, tassa taṃ vīriyaṃ neva tiṭṭhati no vaḍḍhati hāyatiyeva, tassa sā paññā neva tiṭṭhati no vaḍḍhati hāyatiyeva. Evaṃ puggalo ummujjitvā nimujjati.

---

1. Dukkhasantaṃ karoti (Sī) evamupariipi.   2. Sāhu (Sī, Syā) evaṃ tīsu tṭhānesupi.
3. Viriyaṃ (Sī, Syā)

Kathañca puggalo ummujjivā ṭhito hoti, idhekacco puggalo ummujjati “sāhu saddhā kusalesu dhammesu, sādhu hirī kusalesu dhammesu, sādhu ottappaṃ kusalesu dhammesu, sādhu vīriyaṃ kusalesu dhammesu, sādhu paññā kusalesu dhammesū”ti. Tassa sā saddhā neva hāyati no vaḍḍhati ṭhitā hoti, tassa sā hirī neva hāyati no vaḍḍhati ṭhitā hoti, tassa taṃ ottappaṃ neva hāyati no vaḍḍhati ṭhitaṃ hoti, tassa taṃ vīriyaṃ neva hāyati no vaḍḍhati ṭhitaṃ hoti, tassa sā paññā neva hāyati no vaḍḍhati ṭhitā hoti, Evaṃ puggalo ummujjivā ṭhito hoti.

Kathañca puggalo ummujjivā vipassati viloketi, idhekacco puggalo ummujjati “sāhu saddhā kusalesu dhammesu, sādhu hirī kusalesu dhammesu, sādhu ottappaṃ kusalesu dhammesu, sādhu vīriyaṃ kusalesu dhammesu, sādhu paññā kusalesu dhammesū”ti. So tiṇṇaṃ saṃyojanānaṃ parikkhayā sotāpanno hoti avinipātadhammo niyato sambodhiparāyano. Evaṃ puggalo ummujjivā vipassati viloketi.

Kathañca puggalo ummujjivā patarati, idhekacco puggalo ummujjati “sāhu saddhā kusalesu dhammesu, sādhu hirī kusalesu dhammesu, sādhu ottappaṃ kusalesu dhammesu, sādhu vīriyaṃ kusalesu dhammesu, sādhu paññā kusalesu dhammesū”ti. So tiṇṇaṃ saṃyojanānaṃ parikkhayā rāgadosamohānaṃ tanuttā sakadāgāmī hoti sakideva imaṃ lokāṃ āgantvā dukkhassantakaro hoti. Evaṃ puggalo ummujjivā patarati.

Kathañca puggalo ummujjivā patigādhappatto hoti, idhekacco puggalo ummujjati “sāhu saddhā kusalesu dhammesu, sādhu hirī kusalesu dhammesu, sādhu ottappaṃ kusalesu dhammesu, sādhu vīriyaṃ kusalesu dhammesu, sādhu paññā kusalesu dhammesū”ti. So Pañcannaṃ orambhāgiyānaṃ saṃyojanānaṃ parikkhayā opapātiko hoti tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Evaṃ puggalo ummujjivā patigādhappatto hoti.

Kathañca puggalo ummujjivā tiṇṇo hoti pāraṅgato thale tiṭṭhati brāhmaṇo, idhekacco puggalo ummujjati “sāhu saddhā kusalesu

dhammesu, sādhu hirī kusalesu dhammesu, sādhu ottappaṃ kusalesu dhammesu, sādhu vīriyaṃ kusalesu dhammesu, sādhu paññā kusalesu dhammesū”ti. So āsavānaṃ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭheva dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Evaṃ puggalo ummujjitvā tiṇṇo hoti pāraṅgato thale tiṭṭhati brāhmaṇo.

204. Katamo ca puggalo ubhatobhāgavimutto, idhekacco puggalo aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṃ vuccati puggalo ubhatobhāgavimutto.

205. Katamo ca puggalo paññāvimutto -pa-. Kāyasakkhī. Diṭṭhippatto. Saddhāvimutto. Dhammānusārī.

206. Katamo ca puggalo saddhānusārī, yassa puggalassa sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipannassa saddhindriyaṃ adhimattaṃ hoti, saddhāvāhiṃ saddhāpubbaṅgamaṃ ariyamaggaṃ bhāveti. Ayaṃ vuccati puggalo saddhānusārī, sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno puggalo saddhānusārī, phale ṭhito saddhāvimuttoti.

Sattakaniddeso.

8. Aṭṭhakapuggalapaññatti

207. Tattha katame cattāro maggasamaṅgino cattāro phalasamaṅgino puggalā. Sotāpanno, sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno. Sakadāgāmī, sakadāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanno. Anāgāmī, anāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanno. Arahā, arahattaphalasacchikiriyāya¹ paṭipanno. Ime cattāro maggasamaṅgino, ime cattāro phalasamaṅgino puggalā.

Aṭṭhakaniddeso.

---

1. Arahattāya (Syā, Ka) Am 3. 115 piṭṭhepi.

9. Navakapuggalapaññatti

208. Katamo ca puggalo Sammāsambuddho, idhekacco puggalo pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni abhisambujjhati, tattha ca sabbaññutaṃ pāpuṇāti balesu ca vasībhāvaṃ. Ayaṃ vuccati puggalo Sammāsambuddho.

Katamo ca puggalo Paccekasambuddho, idhekacco puggalo pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni abhisambujjhati, na ca tattha sabbaññutaṃ pāpuṇāti na ca balesu vasībhāvaṃ. Ayaṃ vuccati puggalo Paccekasambuddho.

Katamo ca puggalo ubhatobhāgavimutto, idhekacco puggalo aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṃ vuccati puggalo ubhatobhāgavimutto.

Katamo ca puggalo paññāvimutto, idhekacco puggalo na heva kho aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṃ vuccati puggalo paññāvimutto.

Katamo ca puggalo kāyasakkhī, idhekacco puggalo aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṃ vuccati puggalo kāyasakkhī.

Katamo ca puggalo diṭṭhippatto, idhekacco puggalo “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ pajānāti -pa- “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti, Tathāgatappaveditā cassa dhammā paññāya vodiṭṭhā honti vocaritā, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṃ vuccati puggalo diṭṭhippatto.

Katamo ca puggalo saddhāvimutto, idhekacco puggalo “idaṃ dukkhan”ti yathābhūtaṃ pajānāti -pa- “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti, Tathāgatappaveditā cassa dhammā paññāya

vodiṭṭhā honti vocaritā, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti, no ca kho yathā diṭṭhippattassa. Ayaṃ vuccati puggalo saddhāvimutto.

Katamo ca puggalo dhammānusārī, yassa puggalassa sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipannassa paññindriyaṃ adhimattaṃ hoti, paññāvāhiṃ paññāpubbaṅgamaṃ ariyamaggaṃ bhāveti. Ayaṃ vuccati puggalo dhammānusārī. Sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno puggalo dhammānusārī. Phale ṭhito diṭṭhippatto.

Katamo ca puggalo saddhānusārī, yassa puggalassa sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipannassa saddhindriyaṃ adhimattaṃ hoti, saddhāvāhiṃ saddhāpubbaṅgamaṃ ariyamaggaṃ bhāveti. Ayaṃ vuccati puggalo saddhānusārī. Sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno puggalo saddhānusārī. Phale ṭhito saddhāvimuttoti.

Navakaniddeso.

10. Dasakapuggalapaññatti

209. Katamesaṃ pañcannaṃ idha niṭṭhā, sattakkhattuparamassa, kolaṃkolassa, ekabījissa, sakadāgāmissa, yo ca diṭṭheva dhamme arahā, imesaṃ pañcannaṃ idha niṭṭhā.

Katamesaṃ pañcannaṃ idha vihāya niṭṭhā, antarāparinibbāyissa, upahacca parinibbāyissa, asaṅkhāraparinibbāyissa, sasaṅkhāraparinibbāyissa, uddhamṣotassa, akaniṭṭhagāmino, imesaṃ pañcannaṃ idha vihāya niṭṭhāti. Ettāvatā puggalānaṃ puggalapaññattīti.

Dasakaniddeso.

Puggalapaññattipakaraṇaṃ niṭṭhitaṃ.

Dhātukathāpāliyā

Lakkhitabbapadānam anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[U]	
Adukkhamasukhāya	14	Upapattibhavādi	13
Adhimokkhenādi	62	Upādānehi dhammehi ādi	98
Anidassanā dhammādi	20	Upādino dhammā ādi	18
Anārammaṇehi ādi	41	Upāyāsena	61
Appaccayehi dhammehi ādi	71	Upekkhāsahagatchi ādi	74
Appamaññā	14	Upekkhindriyaṃ	45
Appamāṇādi	17	[Ka]	
Aparāmatṭhehi ādi	72	Kāmāvacarā dhammā-ādi	26
Abbhantaramātikā	1	Kusalā dhammā ādi	48
Abyākatā	14	Kusalehi dhammehi ādi	38
Arūpakkhandhā	64	Kenaci viññeyyā dhammā ādi	20
Arūpabhavenādi	37	[Kha]	
Avijjā	12	Khandhā caturo	57
Avijjāpaccayādi	12	[Ca]	
Avitakkavicāramattādi	16	Cakkhāyatanena ādi	29
Avitakkavicāramattehi ādi	69	Cakkhāyatanam ādi	5
Asaññābhavena	28	Cakkhudhātu ādi	7
Asamkilesikehi	42, 73	Cakkhundriyam ādi	10
[Ā]		Cetasikā dhammā ādi	23
Āsavā dhammādi	21	Cetasikehi ādi	32
Āsavehi ādi	63	[Ja]	
[I]		Jāti	13
Iddhipādena	61	Jātiyā ye dhammā ādi	31
Iddhipādena yedhammā ādi	80		
Iddhipādo	13, 46		

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Jha]		[Ma]	
Jhānena	61	Manāyatanaṃ	43
Jhānaṃ	13	Manindriyena ye dhammā ādi	66
[Ta]		Manindriyaṃ	44
Tayo khandhā		Mahaggatārammaṇehi ādi	70
[Da]		[Ra]	
Dasāyatanā	29	Rūpakkhandhena ādi	35, 65
Dukkhasaccaṃ	8	Rūpakkhandho	3
Dve saccā	77	Rūpakkhandho katīhi ādi	43
[Dha]		Rūpañca dhammāyatanāṃ	42
Dhammāyatanena ādi	35	Rūpabhavena ye dhammā ādi	67
Dhammāyatanāṃdhammadhātu		Rūpīhi dhammehi ādi	39
	55, 58, 74, 100	[La]	
[Na]		Lakkhaṇamātikā	2
Nayamātikā	1	[Va]	
Nayamukhamātikā	2	Viññāṇakkhandho	3
Na rūpāvacarehi ādi	100	Vipākā dhammā ādi	15
No cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānādi	24	Vedanākkhandhena ādi	78
[Pa]		Vedanākkhandhena ye	
Parāmaṭṭhā dhammā ādi	22	dhammā ādi	30, 56, 59
Parāmaṭṭhehi ādi	97	Vedanākkhandho	3
Parivedanā	37	Vedanāya ādi	61
[Pha]		[Sa]	
Phassādi	47	Saṅkhārapaccayā ādi	36, 79
Phassena ye dhammā ādi	67	Saṅkhārapaccayāviññāṇaṃ	
[Ba]		ādi	45, 60
Bāvīsatindriyāni	12	Saṅkhārakkhandho	3
Bāhiraṃmātikā	2	Saññākkhandho	3
		Saddhindriyena ādi	60
		Saddhindriyena ye	
		dhammā ādi	76, 79

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]		[Sa]	
Sanidassanasappaṭighehi ādi	39	Sukhindriyā ādi	11
Samudayasaccena ādi	33, 36	Sokena ādi	37, 60, 79
Samudayasaccena ye dhammā ādi	75	Sotāyatanā ādi	6
Samudayasaccam ādi	44	Sotindriyā ādi	10
Savitakkā dhammā ādi	26	Samyojanehi dhammehi ādi	31
Savitakkehi dhammehi ādi	99	[Ha]	
Saḷāyatanapaccayā ādi	37	Hetū dhammā ādi	19
Sukhāya vedanāya ādi	68	Hetūhi dhammehi ādi	39

Puggalapaññattipāḷiyā

Lakkhitabbapadānam anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko		Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]			[Ga]	
Attantapo	163		Gilānūpamā	130
Antarāparinibbāyī	119		Guttadvāro	127
Andho	134		Gūṭhabhāṇī	132
Anāgāmī	119		Gotrabhū	115
Anissukī	126			
Appassuto	172		[Gha]	
Amaccharī	126		Ghosappamāṇo	162
Amāyāvī	126			
Ariyo	116		[Ca]	
Arukūpamacitto	133		Cattāro ambūpamā	151
Asaṅkhāraparinibbāyī	119		Cattāro āsīvisūpamā	155
Asaṭho	126		Cattāro udakarahadūpamā	153
Asappurisataro	143		Cattāro kumbhūpamā	152
Asappuriso	143		Cattāro dhammakathikā	148
			Cattāro puggalā	107
[U]			Cattāro balībaddūpamā	154
Ugghaṭitaññū	147		Cattāro mūsikūpamā	149
Ucchaṅgapañño	135		Cattāro rukkhūpamā	161
Upanāhī	121		Cattāro valāhakūpamā	148
Upahaccaparinibbāyī	119			
Ubhatobhāgavimutto	184		[Cha]	
			Chakkapuggalapaññatti	180
[E]			Cha paññattiyo	101
Ekabījī	119		Cha puggalā	112
[Ka]			[Ja]	
Kalyāṇamitto	127		Joti jotiparāyano	160
Kāsikavatthūpamā	138		Joti tamaparāyano	159
Kodhano	121			

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]		[Sa]	
Makkhī	121	Sattakkhattuparamo	118
Maggasamaṅgino	183	Sattapuggalā	112
Maccharī	122	Saddhānusārī	185
Madhubhāṇī	133	Sappurisataro	144
Māyāvī	122	Sappuriso	144
Muṭṭhassati	124	Samaṇacalo	173
		Samaṇapadumo	173
[Ya]		Samaṇapuṇḍarīko	173
Yuttappaṭibhāno	147	Samaṇasukhumālo	173
[Ra]		Samayavimuttapuggalādi	114
Rūpappamāṇo	161	Sammāsambuddho	117, 184
[La]		Sāro phegguparivāro	161
Lūkhappamāṇo	162	Sāro sārāparivāro	161
[Va]		Sāvajjo	146
Vajjabahulo	146	Sikkhāsājīvasamāpanno	166
Vajirūpamacitto	134	Sīlasampanno	128
Vijjūpamacitto	133	Sīlavipanno	124
Vipañcitaññū	147	Suppameyyo	139
[Sa]		Suvaco	127
Sakadāgāmī	119	Sekkho	117
Sattakapuggalapaññatti	181	Sotāpanno	120
		[Ha]	
		Hīnādhimutto	129

Dhātukathāpāliyā

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapottthakam, Syā = Syāmapottthakam,
Kaṁ = Kambojapottthakam, I = Inḡalisapottthakam, Ka = kesuci
Marammapottthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapottthakesu
dissamānapāṭho, Ṭṭha = Aṭṭhakathā.

Dhātukathāpāliyā

Nānāpāṭhā	Piṭṭhāṅkā
[A]	
Anupādinnehi = Anupādiṇṇehi (Sī, Ka)	72
[Ka]	
Kammabhavena = Upādānapaccayā kammabhavena (Syā)	30
Kammabhavo = Upādānapaccayā kammabhavo (Sī, Syā)	12
[Ca]	
Cūḷantaradukā = Cullantaradukā (Sī)	32
[Ta]	
Tiṁsavidhāti = Tiṁsavidhanti (I)	34
[Da]	
Dvevisayo = Dve vīsati (Syā)	42
[Na]	
Na hetusahetukehi = Na hetūhi sahetukehi (bahūsu)	62
Na hetusahetukehi = Na hetū sahetukehi (Sī)	
Na hetūhi sahetukehi (Syā, Ka)	39
Na hetu ahetukā = Na hetū ahetukā (Syā, Ka)	
Abhi 2, Dukapañhāpucchakepi.	19
[Pa]	
Parittārammaṇā = Parittāramaṇā (?)	17
Punadeva = Punareva (I)	29

Puggalapaññattipāḷiyā

Nānāpāṭhā

Nānāpāṭhā

Piṭṭhānkā

[A]

Aṭṭhapanā = Āṭhapanā (Ka) Abhi 2. 371 piṭṭhepi.	121
Anāgantā = Anāgantvā (Syā, Ka) Am̐ 1. 478 piṭṭhepi.	112
Appavajjo = Appasāvajjo (Syā, Ka) Am̐ 1. 452 piṭṭhepi.	107
Appicchataṃyeva = Apicchataṃyeva (Syā) Am̐ 2. 193 piṭṭhepi.	179
Ayaṃ = Ayaṃ pana (Syā, Ka) Am̐ 2. 145 piṭṭhepi.	174
Arahattaphalasacchikiriyāya = Arahattāya (I)	104
Arahattaphalasacchikiriyāya = Arahattāya (Syā, Ka) Am̐ 3. 115 piṭṭhepi.	183
Asaṅgāhaṇā apariyogāhaṇā = Asaṅgāhanā apariyo gāhanā (Sī, Syā, Ka)	124

[Ā]

Āgāmī = Sotāpannasakadāgāmī (Syā, Ka) Am̐ 1. 478 piṭṭhepi.	112
Āmavaṇṇi = Āmavaṇṇī (Syā, Ka) Am̐ 1. 421 piṭṭhepi.	151
Ārabhati = Ārambhati (Sī, Syā)	110
Ārambhajā = Ārabbhajā (Ka) Am̐ 2. 147 piṭṭhepi.	173
Ārācārī = Anācārī (Ka)	166
Āvikatvā = Āvikatvā (Sī)	176
Āsavaṃ deti = Assavanoti (Sī)	133
Āsīvisā = Āsivisā (Syā)	155

[I]

Idamatthitaṃyeva = Idamaṭṭhitaṃyeva (Sī)	179
--	-----

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[U]	
Ucchaṅgapañño = Uccaṅgapañño (Syā)	106
Ulūkapakkhampi = Ulukapakkhampi (Sī, Syā)	164
Ussāraṇañña = Ussādanāmyeva (Sī) Ussādanāñña (Syā, Ka)	
Am̐ 2. 78 piṭṭhepi.	175
Usūyā usūyanā = Ussuyā usuyanā (Ka) Abhi 2. 372 piṭṭhepi.	122
[Ū]	
Ūhasati = Uhasati (Aṭṭhakathā) Am̐ 2. 80 piṭṭhepi.	177
[E]	
(Ettakā assā haññantuyaññatthāya) = ( ) Natthi Sīhaḷapottthake, Majjhimanikāye Kandarakasuttepi evameva.	165
Evamevaṃ = Evameva (Sī)	131
“Ehambho = Ehi bho (Syā, Ka) Ma 1. 355; Am̐ 1. 125 piṭṭhesupi.	132
[Ka]	
Kakkaratā kakkariyaṃ = Kakkhaḷatā kakkhaḷiyaṃ (Syā) evaṃ Khuddakavibhaṅgadukaniddesepe.	122
Kaṭhalāya = Kathalāya (Ka) Kathalena (Ṭha) Am̐ 1. 122 piṭṭhepi.	133
Kaṇḍuvamāno = Kaṇḍūyamāno (Sī)	165
Kaḷopimukhā = Kalopimukhā (Sī, Syā) Ma 2. 5 piṭṭhepi.	163
Kālakiriyaṃ = Kālaṃ kiriyaṃ (Ka)	119
[Kha]	
Kharājinaṃ = Khurājinaṃ (Syā, Ka)	164
[Ga]	
Gantā = Gato (Sī) Gantvā (Syā)	135
Garuṃ katvā = Garukatvā (Sī)	106
[Ta]	
Tappetā ca = Tappetā ca, ayaṃ vuccati puggalo titto (Sī)	129
Tilā taṇḍulā = Tilataṇḍulā (Ka) Am̐ 1. 128 piṭṭhepi.	135

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[Tha]

Thinamiddham = Thīnamiddham (Sī, Syā) 168

[Da]

Dalidde = Daḷidde (Sī) Am 1. 497 piṭṭhepi. 159

Dukkassantakaro hoti = Dukkassantaṃ karoti (Sī) evamuparipi. 181

Dussanā dussitattaṃ = Dūsanā dūsitattaṃ (Syā) 121

Dvīhikampi = Dvāhikampi (Sī) 163

[Dha]

Dhammamaññāya

dhammānudhammappaṭipanno = Na dhammamaññāya na dhammānu-
dhammapaṭipanno (Syā) Na
dhammamaññāya
dhammānudhammappaṭipanno (Ka) 172

Dhammassavaṇāya = Dhammassavanāya (Syā) 135

[Na]

Navanītaṃ = Nonītaṃ (Sī) 179

Naheva kho = Neva kho (Sī) Am 1. 426 piṭṭhepi. 155

Nikkujjo = Nikujjo (Syā) Am 1. 128 piṭṭhepi. 135

[Pa]

Pakkavaṇṇi = Pakkavaṇṇī (Syā, Ka) 151

Paccekasambuddho = Paccekabuddho (Sī) 103, 129

Paññavanto = Paññavantā (Sī) 116

Paññāpeti = Paññāpeti (Sī, Syā) 142

Paṭiggaṇhāti = Patigaṇhāti (Sī) Rūpasiddhiṭikāya pana sameti. 138

Patiṭṭhīyati = Patiṭṭhīyati (Syā, Ka) Am 1. 122 piṭṭhepi. 133

Pathaviyā = Paṭhaviyā (Sī, Syā) 137

Paravaṇṇahārikāya = Paravaṇṇahāriyā (Sī) 162

Paranimmitavasavattī deve = Paranimmitavasavattideve (Sī, Syā) 158

Paripūrakārī = Paripūrīkārī (Syā) 107

Pavattinī = Pavattanī (Sī) Am 1. 123 piṭṭhepi. 140

Paḷāsī = Palāsī (Syā, Ka) 104

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Pāmokkho = Mokkho (Sī)	179
Pāraṅgato = Pāragato (Sī, Syā)	110
Pisuṇāvāco = Pisuṇāvāco	144

[Pha]

Pharusavāco = Pharusāvāco (Sī) Dī 3. 67 piṭṭhepi.	144
Phusivā = Phassivā (Sī, I)	114

[Ba]

Barihisatthāyā”ti = Parihimsatthāyāti (Sī, Syā, Ka) Ma 2. 7 piṭṭhepi.	165
Balībaddā = Balibaddhā (Syā)	154
Balībaddūpamā = Balibaddūpamā (Sī)	108
Balesu = Phalesu (I)	112

[Ma]

Makkhāyanā makkhāyitattaṃ = Makkhīyanā makkhīyitattaṃ (Sī)	
Makkhiyanā makkhiyitattaṃ (Ka)	121
Micchādiṭṭhi = Micchādiṭṭhī (Ka)	144
Muddhāvasitto = Muddhābhisitto (Syā, Ka)	164

[Ya]

Yuttapaṭibhāno = Yuttapaṭibhāno (Syā) Aṃ 1. 452 piṭṭhepi.	147
Yesaṃ kho pana so = Yesaṃ kho pana (sabbattha)	
Aṃ 1. 249 piṭṭhepi.	138

[Va]

Vipaṅcitaññū = Vipacitaññū (Sī) Aṃ 1. 452 piṭṭhepi.	107
Vipariyāsaggāho = Vipariyesaggāho (sabbattha) Padasiddhi	
cintetabbā.	124
Vīriyaṃ = Viriyaṃ (Sī, Syā)	181
Venakule = Veṇakule (Sī, Syā)	159

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Sakagavacaṇḍo = Sagavacaṇḍo (Ka-Sī) Am̐ 1. 423 piṭṭhepi.	154
Santhambhati = Satthambhati (Sī) Am̐ 2. 78 piṭṭhepi.	175
Sandhāgāraṃ = Santhāgāraṃ (Syā) Yaññāgāraṃ (Sī)	164
Sandhāretuṃ = Santānetuṃ (Sī, Syā) Am̐ 2. 79 piṭṭhepi.	176
Sambodhiparāyano = Sambodhiparāyaṇo (Sī, Ka)	118
Sammagatā = Samagatā (Ka)	124
Sammādiṭṭhi = Samādiṭṭhī (Ka)	145
Samiñjitaṃ = Sammiñjitaṃ (Sī, Syā)	151
Sāciyogā = Sāvīyogā (Syā, Ka)	167
Sādhu = Sāhu (Sī, Syā) Evaṃ tīsu ṭhānesupi.	181
Sāmaṃ = Sāmaṃyeva (Sī)	176
Sāyatatiyakampi = Sāyaṃtatiyakampi (Syā, Ka) Ma 2. 6 piṭṭhepi.	164
Sītībhūto = Sītībhūto (Sī, Ka)	110
Sukatadukkaṭānaṃ = Sukaṭadukkaṭānaṃ (Sī)	124
Saṃsandatimeva sandhiyatimeva = ...ceva (Syā) Am̐ 1. 287 piṭṭhepi.	137

[Ha]

Hatthāpalekhano = Hatthāvalekhano (Syā)	163
---	-----